

Mezinárodní politika

ROČNÍK XXXIII

5/2009

CENA 49 Kč

Evropská unie: v čem je problém?

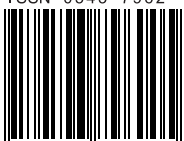
Kde (a kdo) jen
může být evropská
veřejnost?

Hry s identitou

Výzvy pro volby do Evropského
parlamentu 2009

S profesorem Jiřím Přibáněm
o tom, z čeho pramení krize
Evropské unie

ISSN 0543-7962

9 770543 796005

Světozor • 1

Evropa, demokracie a sdílené hodnoty | -zz- • 3

EVROPA A JEJÍ IDENTITA

- Karel B. Müller | Kde (a kdo) jen může být evropská veřejnost? • 4
- Jaroslav Šonka | Hry s identitou. Jak se v 19. století pojem národní identity změnil a dnes to dělá problémy • 7
- Dan Drápal | Evropská unie: v čem je problém? • 10
- Lenka Škrábalová | Výzvy pro volby do Evropského parlamentu v roce 2009 aneb Jak přesvědčit voliče, aby šli odevzdat své hlasy v eurovolbách • 13
- Michael Romancov | Evropa, provincie světa vztahů • 17
- Jiří Příbáň | „Dnešní Unie sama neví, co je zač, a z toho pramení její krize“ • 18

DVA POHLEDY

- Erfried Adam, Hubert Gehring | Volby do Evropského parlamentu • 22

VZTAHY A PROBLÉMY

- Ladislav Pflimpfl | Veřejná diplomacie versus ekonomická diplomacie: podpora značky státu v zahraničí • 23
- Petr Binhack | Důsledky rusko-gruzinského konfliktu pro energetickou bezpečnost Evropské unie • 25
- Linda Cozlová | Bezpečnostní výzvy v asijsko-pacifické oblasti a americko-japonská aliance 21. století • 28

ZEMĚMI SVĚTA

- Miroslav Šepták | Co je nového v Lichtenštejnsku? • 31
- Tomáš Petrů | Parlamentní volby v Indonésii • 34

VOLNÁ TRIBUNA

- Roman Joch | Kam kráčeji američtí republikáni? • 37

POSLEDNÍ STRANA**Foto na titulní straně****Pohled do pléna Evropského parlamentu ve Štrasburku.**

Vincent Kessler, Globe Media/Reuters

Tiráž

Ročník XXXIII • Vydává: Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i. • Šéfredaktor: Robert Schuster • Úvodníky, komentáře: Zdeněk Zbořil • Odpovědná redaktorka: Milena Střežková • Sekretářka redakce: Irena Krejčová • Grafický návrh: Jakub Tayari • Distribuce: Dagmar Červinková • Redakční rada: Veronika Bilková (předsedkyně), Vojtěch Belling, Miloš Calda, Martin Ehl, Jiří Fárek, Václav Hubinger, Kai-Olaf Lang, Kristina Larischová, Pavel Máša, Jaroslav Olša jr., Miloš Pojar, Pavel Pšeja, Michael Romancov, Jiří Schneider, Jiří Štěpanovský, Filip Tesař, Tomáš Veselý, Zdeněk Zbořil • Jednotlivé příspěvky vyjadřují názory autorů, nikoli vydavatele. Nevyžádané rukopisy redakce nevrací.

All rights reserved. Copyright under the International Copyright Convention. No part of this publication may be reproduced, stored in retrieval systems or transmitted in any form or by any means without the prior permission of the International Politics editorial office. Reprints are available upon request. Reprints and permissions: Write to International Politics, Nerudova 3, 118 50 Praha 1.

Redakce a administrace: Nerudova 3, 118 50 Praha 1 • telefon 251 108 107 • fax 251 108 222 • e-mailová adresa umvedo@iir.cz • Objednávky a předplatné přijímá administrace redakce. Vychází měsíčně. Cena výtisku 49 Kč. Předplatné na rok činí 490 Kč, ve Slovenské republice 29,28 €. Registrováno MK ČR E 5210.

Tiskne Petr Dvořák – Tiskárna, Jeřábková 1302, 263 01 Dobruška. Rozšiřuje redakce a další distributoři v drobném prodeji. Ve Slovenské republice rozšiřuje L.K. Permanent, s.r.o. P.P.4., 834 14 Bratislava 34 • telefon +421 244 453 711 • fax +421 244 373 311 • e-mailová adresa Herslova@lkpermanent.sk • www.predplatne.cz. Informace o MP a ediční činnosti ÚMV na www.iir.cz • Podávání tiskoviny povolené SsRP Banská Bystrica č.j. Opč-3215/B-96 ze dne 12. 9. 1996. ISSN 0543-7962 • INDEX 46911

Duben 2009**Světozor**

- Chorvatsko a Albánie se staly členy NATO.
- Americký prezident Barack Obama se v Londýně sešel s ruským prezidentem Dmitrijem Medveděvem. Prohlásil, že koncem roku se dohodnou na snížení počtu jaderných hlavice.
- Ukrajinský parlament stanovil datum prezidentských voleb na 25. října.
- Nový izraelský ministr zahraničí Avigdor Lieberman prohlásil, že Izrael není vázán dohodou z listopadu 2007, na jejímž základě byly loni obnoveny izraelsko-palestinské mírové rozhovory. Dohoda předpokládá vznik palestinského státu.
- V Londýně byl zahájen summit G-20. Dohodl se na plánu, jak řešit současnou hospodářskou krizi, a určil 1,1 bilionu dolarů k obnovení hospodářského růstu.
- Ve Štrasburku, Kehl u Baden-Badenu byl zahájen summit NATO u příležitosti 60. výročí vzniku Aliance.
- Druhé kolo prezidentských voleb na Slovensku vyhrál Ivan Gašparovič s devítiprocentním náskokem nad svou soupeřkou Ivetou Radičovou.
- Parlamentní volby v Moldavsku vyhráli komunisté současného prezidenta Vladimira Voronina.
- Maďarská socialistická strana na sjezdu schválila Gordona Bajnaie pro funkci premiéra.
- Barack Obama navštívil Turecko. Řekl tam, že se těší na tureckou účast při budování mostů mezi muslimy a Západem, podpořil boj proti kurdským separatistům a vyzval Turky k dialogu s Arménií.
- Barack Obama nakrátko navštívil Irák, kde pochválil politický vývoj.
- Peruánský soud odsoudil exprezidenta Alberta Fujimoriho k 25 letům vězení za porušování lidských práv, únosy a podíl na smrti 25 lidí.
- USA, Rusko, Čína, Francie, Německo a Velká Británie vyzvaly Írán k jednání o jeho jaderném programu.
- Moldavský prezident Vladimir Voronin obvinil Rumunsko z vměšování do násilností při demonstracích v Kišiněvu. Rumunský velvyslanec prohlášen za personu non grata a moldavský velvyslanec opustil Rumunsko.
- Do čela KLDŘ opět zvolen Kim Čong-il.
- Prezidentské volby v Alžírsku vyhrál dosavadní prezident Abdal Aziz Buteflika.
- Íránský prezident Mahmúd Ahmadinežád otevřel první íránskou továrnu na jaderné palivo. Vyhlásil podmínky, za nichž je Írán

- ochoten jednat se Západem o svém jaderném programu.
9. V Indii byl zahájen první z pěti fází parlamentních voleb.
 9. Desetitisíce Gruzinců demonstrovaly v Tbilisi za demisi prezidenta Michaila Saakašviliho. Vytýká se mu zejména prohra při loňské válce s Ruskem. Saakašvili odmítl odstoupit.
 9. Bolivijský prezident Evo Morales zahájil hradovku, kterou si vynutil zákon o změně ústavy. Zákon byl schválen 14. dubna. Umožní mu kandidovat na další funkční období.
 10. Irácký premiér Málíkí při setkání se svým ruským protějškem Vladimírem Putinem vyjádřil zájem o obnovení těsné spolupráce s Ruskem. Má jít o hospodářskou i vojenskou spolupráci.
 10. Japonsko prodloužilo o rok jednostranné hospodářské sankce vůči KLDŘ.
 13. Čínská vláda schválila akční plán na posílení lidských práv v zemi.
 13. Barack Obama dal příkaz zrušit omezení, která kubánsko-americkým rodinám komplikovala cestování a zasilání peněz na Kubu.
 14. Maďarský parlament potvrdil Gordona Bajnaie ve funkci premiéra.
 15. Rumunský prezident Traian Basescu uvedl, že až 600 000 Moldavanů požádalo o rumunské občanství.
 16. Rusko vyzvalo NATO, aby zrušilo nebo odložilo plánované květnové vojenské cvičení v Gruzii.
 17. Barack Obama navštívil Mexiko. Chce tam posílit boj s narkomafiemi.
 18. Somálský parlament schválil zavedení práva šaría na celém území státu.
 - 18.-19. V Port of Spain se konal summit OAS. Barack Obama tam vyhlásil éru lepší regionální spolupráce a nový začátek ve vztazích s Kubou. Měl dvě krátké debaty s venezuelským prezidentem Hugem Chávezem. Chávez prohlásil, že je ochoten vyslat do USA velvyslance, odvolaného před půl rokem.
 19. Ve Francii a ve Španělsku zatklí devět členů baskické teroristické organizace ETA, mezi nimi Jurdana Martitegiho, považovaného za vojenského velitele ETA.
 20. V Ženevě byla zahájena konference OSN proti rasismu, xenofobii a další intoleranci. Íránský prezident Ahmadínežád tam označil Izrael za zemi s naprosto rasistickou vládou. Desítky diplomatů ze zemí EU včetně Česka přitom opustily sál. Francouzský prezident Sarkozy Unii vyzval, aby v odpovědi ukázala „extrémní ráznost“. USA, Austrálie, Kanada a Německo konferenci neobsadily z obavy, že se zvrhne v antisemitské fórum.
 22. Americká ministryně zahraničí Hillary Clintonová pohrozila Íránu tvrdými sankcemi, pokud úsilí USA o dohodu o íránském jaderném programu nepovede ke kýženému výsledku. Potvrdila také, že USA nebudou finančně podporovat palestinskou vládu ani s ní jednat, pokud se na ní bude podílet Hamás.
 22. NATO navrhlo Rusku, aby na připravované manévry v Gruzii vyslalo své pozorovatele. Rusko odmítlo.
 23. Evropská komise odmítla zintenzivnit vztahy s Izraelem, pokud jeho vláda nepřistoupí na existenci dvou států.
 24. Africký národní kongres v JAR získal v parlamentních volbách 65,9 procenta hlasů.
 24. Vyjednáváci USA a Ruska zahájili na americkém velvyslanectví v Římě jednání o nové smlouvě o redukci jaderných arzenálů obou zemí. Má nahradit smlouvu START 1.
 25. Americká ministryně zahraničí Hillary Clintonová poprvé navštívila Írák. Slibila Íráčanům, že budou od USA dostávat pomoc i po odchodu amerických jednotek.
 25. KLDŘ oznámila, že na původně odstaveném reaktoru začala s přepracováním vyhořelého jaderného paliva. Krátce před tím OSN uvalila další sankce na tři firmy spojené s jaderným programem.
 25. Předčasné parlamentní volby na Islandu vyhrála sociální demokracie a Zelení s 51,5 procenta hlasů. Volební účast byla 85 procent.
 27. Šéf Světové banky Robert Zoellick řekl na zasedání MMF, že vzhledem k finanční krizi se nepodaří splnit cíle dané v roce 2000 na snížení chudoby, negramotnosti, nemoci a úmrtnosti ve světě do roku 2015.
 28. Albánie podala přihlášku k členství v EU.
 28. Írák potvrdil zatčení vůdce írácké odnože al-Káida abú Umara Bagdádího.
 28. Francie a Španělsko oznámily, že vytvoří skutečný společný bezpečnostní generální štáb s cílem bojovat proti terorismu.
 29. Rusko a NATO obnovily formální kontakty přerušené po rusko-gruzínské válce.
 30. Britské jednotky skončily s bojovými operacemi v Íráku.
 30. NATO vypovědělo dva ruské diplomaty. Souvisí to se špiónážní aférou v Estonsku. Moskva to označila za provokaci.
 30. Ruský prezident Dmitrij Medveděv podepsal s prezidenty separatistických republik Abcházie a Jižní Osetie dohodu o tom, že ruští vojáci budou pět let střežit hranice těchto státčků s Gruzii.
 30. Roční zpráva o terorismu ministerstva zahraničí USA označuje za hlavního podporovatele terorismu Írán. Na černé listině jsou Sýrie, Kuba a Sudán.
 30. Izraelské ministerstvo zahraničí oznámilo, že pokud EU nepřestane s kritikou vlády Benjamina Netanjahua, vyloučí ji Izrael z jednání s Palestinci.
 30. Nizozemská královna Beatrix se měla stát terčem útoku. Řidič bílé pleti vjel do davu a asi o pět metrů minul autokar s královskou rodinou. Čtyři mrtví, 13 zraněných, řidič zatčen, druhý den na zranění zemřel.

Česko a svět

3. Prezident Václav Klaus při večeři v Baden-Badenu řekl, že bezpečnost severoatlantické oblasti vyžaduje, aby existující rozdíly mezi NATO a Ruskem neblokovaly další dialog s Moskvou.
4. Americký prezident Barack Obama přiletěl na krátkou pracovní návštěvu do Prahy. Následující den pronesl na Hradčanském náměstí projev, v němž pochválil prezidenta Masaryka, Pražské jaro i sametovou revoluci a slíbil pevné spojení. Vyhlásil, že svůj plán na svět bez jaderných zbraní. K radaru na českém území se nevyjádřil zcela jasně.
5. V Praze se konal summit EU-USA. Hlavním řečníkem byl Barack Obama, který opakoval své náměty na svět bez jaderných zbraní a na nutnost boje s hospodářskou krizí.
14. V Praze se sešla na neformální schůzce rada ministrů životního prostředí EU. Vyslovila se pro koordinaci opatření proti dopadům klimatických změn.
14. Evropská komise dala najevo, že chce postavit ČR před Evropský soudní dvůr za to, že do své legislativy správně nepřevzala normy o evropském zabezpečení dodávek elektřiny.
21. Premiér Korejské republiky Han Sung-su se v Praze setkal s premiérem v demisi Mirkem Topolánkem. Nabídl ČR spolupráci v jaderné energetice.
17. Ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg předal v Minsku prezidentu Lukašenkovi oficiální pozvání pro Bělorusko na pražský summit v Východním partnerství. Lukašenko osobně nepřijede.
22. Eurokomisař pro rozvoj a humanitární spolupráci Louis Michel kritizoval české předsednictví EU za to, že údajně nebylo schopno sjednotit postup členských států EU na konferenci OSN o rasismu.
24. Premiér v demisi Mirek Topolánek na dvou denní návštěvě v Izraeli slíbil, že nebude unijním ministrům zahraničí doporučovat přerušování jednání s Izraelem o akčním plánu.
29. Turecký prezident Abdullah Gül navštívil Prahu. Prezident Klaus znovu podpořil úsilí Turecka o vstup do EU.

Evropa, demokracie a sdílené hodnoty

O evropské identitě se už téměř jedno století uvažuje v souvislosti s ideálem demokracie, ačkoli s jeho uskutečněním měly téměř všechny evropské státy spoustu problémů. V tomto čísle Mezinárodní politiky se proto zabýváme demokracií a tím, čemu se říká evropská identita, a myslí se tím zejména společně sdílené hodnoty. Tomáš Halík o nich v OSN mluvil v souvislosti s *úžasným aktem víry, jejíž součástí je důvěra, že lidé rozdílných kultur, náboženství a národů mohou dojít k základním hodnotám, jako je udržení míru, sociální spravedlnost a respekt k lidským právům pomocí dialogu a dohody*.

Slovo demokracie je i není slovem magickým, často nadužívaným, ale přesto neopominutelným. Zřejmě také proto si myslíme, že nám pomáhá odlišit dobré od zlého, užitečné od neužitečného, správné od nesprávného. Dnes, kdy politická teorie umí zacházet s pojmy *veřejnost* nebo *veřejné mínění*, si ale také myslíme, že demokracie souvisí s tím, co nazýváme *politická kompetence*, vertikální nebo horizontální, teritoriálně vymezená nebo nadnárodní, nadstátní, a také s tím, čemu se nově, ale s citem pro staré věci říká *dobrá vláda, vládnutí* (*good governance*).

Za znaky demokracie v Americe a dnes také za znaky demokracie v Evropě považujeme občanská práva, mezi která patří zejména právo na život a rovnost před zákonem, právo vlastnické, ať již individuální, nebo kolektivní, právo shromažďovat a sdružovat se, právo svobodně se rozhodovat v otázkách víry, svobodně se projevat na veřejnosti a volně šířit své názory a myšlenky. Stejně dlouho provází porozumění pojmu demokracie v celém euro-americkém a transatlantickém prostoru uznávání principu svrchovanosti lidu v tom smyslu, že lid ustanovuje typ vlády a způsoby jejího vládnutí a politické instituce nebo vládcí jsou lidu odpovědní z výkonu svých funkcí. Také sem patří princip dělby moci, přičemž moc výkonná má být v souladu se zákonem a moc soudní nezá-

vislá na institucích zákonodárných a exekutivních.

Konečně si myslíme, že je charakteristickým znakem současné demokracie, že vůle lidu je vyjadřována prostřednictvím všeobecných, přímých a tajných voleb za předpokladu svobodného výběru kandidátů a zajištění svobodného rozhodování voličů. V ústavách evropských států a také v Ústavě České republiky je rozsah této svobodné nebo obecné vůle různě omezen, u nás pak konstatováním, že *...politický systém je* (podle čl. 5) *založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítající násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů*. Už zde bychom mohli hledat limit vlády lidu ve prospěch vlády nad lidem, ale zdaleka ještě nejde o zneužití demokracie vedoucí k tyranii nebo despotii, kterých se obávali starořeční političtí filosofové.

Velkým tématem teoretických studií demokracie 20. století byly srovnávací studie nejprve demokracie a teokracie, později demokracie a nacionalismu, demokracie a socialismu nebo komunismu, a nejčastěji se tyto vztahy popisovaly jako *krize demokracie*. Teorie demokracie se zabývá hodnotami, za které se považují politické svobody ve vztahu k svědomí a odpovědnosti každého občana a jím zvoleného reprezentanta, vztahu vlastnictví a sociální spravedlnosti, zákonům a zákonodárství. Za podstatný se pak považuje problém etnických, národnostních, náboženských, sociálních a politických menšin a problém jejich ochrany, jako ochrany menšin i v nejobecnějším smyslu.

Za tohoto stavu začíná být dosud bezproblémově popsaná demokracie v Evropě kriticky zkoumána a criticismus nebo sociální kritika je vlastně ověřováním platnosti demokratických principů. Zde vznikají první nedorozumění, která vystihl český autor v jedné ze svých úvah, když napsal: *Úpadek úrovně veřejné debaty, o kterém se zmiňuje Patočka, je úpadkem*

demokracie: vyhovuje spiklencům, ne demokratům, ne kritickým duchům, ať už vlasteneckým či kosmopolitně smýšlejícím. Životním zájmem radikální demokracie je zachovat dimenzi otevřené rozpravy, zachovat prostor svobody slova a to znamená demokratického diskursu. (Zdeněk Vyšehodil, 7/4 2008)

Jinými slovy, nestačí jen studovat *volební proces a pluralismus*, tedy svobodnou, čitelnou a spravedlivou možnost volby, *občanské svobody, výkon funkce vlády*, umožňující demokratické rozhodování a přijímání těchto rozhodnutí na základě práva politické většiny, avšak při ochraně práv menšiny nebo menšin, *politickou participací*, jako účast občanů na politickém procesu, protože vláda je jen jedním z různých prvků vládnutí a uplatněním přímé nebo zastupitelské demokracie, nebo politickou kulturu ve smyslu občanské kultury.

Problémem politických studií je, že hledání definice demokracie je nejen teoretickým nebo empirickým studiem, ale také se stává politickou praxí tím, že pojmenování, označování, identifikace a používání oborového pojmosloví se odehrává na úrovni komunikace. Právě povaha komunikace ukazuje na hodnoty nebo společné hodnoty, které jsou občané v Evropě ochotni sdílet často bez výhrad, ale které si vykládají velmi rozdílně.

Politika jako *věc mravní* nebo *ideál mravní* usměrňovaný usilováním o konsensus, panharmonii, nebo dokonce *všeobecnou*, usilování o vytvoření správného a *dobrého* systému, politika jako veřejný život obecně, jeho uspořádání, veřejné chování v sociálním prostoru má také své instrumentální aspekty a v okamžiku, kdy tyto nástroje veřejné služby začneme používat, zjistíme, že jsme na počátku svého učení se demokracii. Osud Smlouvy o Ústavě pro Evropu nebo Lisabonské smlouvy v Irsku, Francii, Nizozemsku a České republice budiž toho nejlepším důkazem.

Kde (a kdo) jen může být evropská veřejnost?

Karel B. Müller

Pokud Evropané chtějí uchovat a rozvíjet svobodu, blahobyt a kulturní rozmanitost, musejí pěstovat „evropskou“ veřejnost a „evropskou“ identitu. Tento argument vypadá rozporuplně pouze na první pohled. Málokdo dnes pochybuje o tom, že národní vlády nejsou s to efektivně reagovat na výzvy globalizace. Tyto problémy totiž nejsou vázány k určitému teritoriu, jež představuje hlavní definiční znak moderního státu. Schopnost vlád kontrolovat a utvářet prostředí svého národního státu je přímo úměrná jejím schopnostem komunikovat a spolupracovat v rámci globálních sítí, které tvoří směsice transnárodních soukromých i veřejných aktérů a mocí. Vstoupili jsme do postvestfálské éry disagregované státní suverenity a snížení autonomie státu ve skutečnosti neznamená snížení, nýbrž zvýšení jeho suverenity. Národní státy si ovšem udržují silnou symbolickou legitimizační vitalitu. Dochází tak k paradoxní situaci, kdy vlády národních států v mnoha ohledech ztrácejí možnost provádět účinnou politiku, ačkoli je jim tato odpovědnost ze strany národních veřejností stále vehementně přičítána.

Legitimizační deficit a nebo symbolické a komunikační vakuum?

Jakým způsobem překlenout tento dlouhodobě neudržitelný rozpor? Otázka budování nového demokratického institucionálního rámce je současně také otázkou po zdrojích jeho legitimacy. Evropská unie je unií národních států, a z pohledu této logiky je otázka legitimizačního deficitu EU především odpovědností národních politických elit a krizi projekt integrace důvěryhodně vysvětlovat a obhajovat před národními veřejnostmi. Kloním se k názoru, že údajný legitimizační deficit Evropské unie není primárně otázkou nízké reprezentativnosti, efektivity či transparentnosti unijních institucí, jako spíše absenci symbolického rámce sdílené kolektivní identity a komunikace jak mezi občany EU, tak mezi občany a unijními institucemi.

Hlavní garantem transparentnosti a odpovědnosti (*accountability*) výkonu politické moci je v demokracii veřejné mínění. Právě slabost „evropské“ politické ve-

řejnosti je podle mnoha sociálních vědců klíčovým problémem Unie. Evropská politika není politikou ve smyslu politiky národních vlád, které se zodpovídají národním veřejnostem. Evropská komise se nemá v tomto smyslu komu zodpovídat. Jedině odpovědná unijní veřejnost může být zárukou odpovědné unijní politiky. Bez identity není publika, bez publika není odpovědné politiky. Veřejné mínění v jednotlivých zemích se v zásadě vytváří v závislosti na politické a veřejné diskusi v těchto zemích, což se týká i evropských záležitostí. Evropská politika i evropské instituce se pak stávají karikaturou odvozenou z národních diskurzů. Dochází tak k paradoxním situacím, jako například při volbách do Evropského parlamentu v roce 2004, kdy zvolení zajišťoval úspěch v národní debatě o národních otázkách a jediným evropským aspektem voleb byla skutečnost, že šlo o Evropský parlament. Evropská témata se neobjevila a do parlamentu se dostali zpravidla představitelé národních opozic, kam je vynesla vlna nespokojenosti voličů s politikou ná-

rodních vlád. Opravdovým demokratickým deficitem Evropské unie je tak podle mnohých sociálních vědců především deficit „evropského politična“.

Komerčně zakotvený parochialismus národních médií je jednou z hlavních příčin nedostatečně rozvinuté unijní veřejnosti. Výzkumy ukazují, že drtivá většina médií informuje o evropských záležitostech povrchně, sporadicky a negativně. Některé průzkumy docházejí k závěru, že i přes bezprecedentní rozvoj informačních a komunikačních technologií je informovanost evropských občanů o evropských záležitostech menší než v 70. letech. Veřejnost si v zásadě obtížně osvojuje názory a formuje mínění ve věcech, o nichž toho lidé příliš nevědí. Podle některých politologů je možné hovořit o odepírání práva na informace, které zakládá institut unijního občanství.

Je také možné souhlasit s argumentem, že Unie není pro média dostatečně atraktivním tématem. Důvodů existuje mnoho. V zásadě platí, že (1) volené funkce přitahují větší pozornost, neboť implikují větší tlak na odpovědnost a transparentnost. Volených zástupců je však v unijních strukturách poskrovnu. Rozhodování Unie je zpravidla odvozováno od logiky jednomyslnosti, což zase (2) neumožňuje spojit jednotlivá rozhodnutí či politické pozice s konkrétními politickými lidry. Absence personálního aspektu politiky, který činí politiku v očích veřejnosti atraktivnější a přehlednější, je dále umocněna (3) větší fluktuací politických elit. Navíc (4) hlavním tématem, které obvykle přitahuje pozornost veřejnosti k politice, jsou daně a jejich utrácení, toto téma však na evropské rovině absentuje. Bylo by možné zmínit (5) složitý stranický systém v Evropském parlamentu i jeho komplikovanější vazbu na evropskou legislativu a exekutivu aj.

Politizace jako klíč k demokratizaci Unie?

Existují tři hlavní argumenty ve prospěch větší politizace EU: 1. posílení akceschopnosti EU, a tím i posílení suverenity jejích občanů, 2. potřeba formovat politickou veřejnost v Unii, 3. naléhavost formování politických identit v Unii. Mnoho

sociálních vědců argumentuje tím, že právě neutralizační politika kompromisů a jednomyslnosti dnes představuje zásadní problém další demokratizace Unie. Podle nich je chyba, že politický provoz Unie postrádá kategorie politické opozice, konfliktu a veřejné konfrontace politických stran a hnutí. Co mnozí oceňují jako největší přednost EU, může být paradoxně největší slabinou a omezením její pokračující demokratické integrace.

Politizace Unie (a Lisabonská smlouva „nesměle cupitá“ tímto směrem) v podobě institucionálního zajištění robustní politické arény by umožnilo permanentní a viditelné politické soutěžení. Je však zřejmé, že bez evropské mediální sféry to půjde jen obtížně. Mnozí argumentují právě tím, že pro ustavení mediální sféry je zakotvení permanentní a viditelné politické sféry bezpodmínečně nutné. Politizace Evropské unie, jež by vedla k zviditelnění konfliktních zájmů a argumentů, by přitáhla pozornost médií, což by zase mohlo napomoci překonávat zmiňovaný informační a komunikační deficit. Evropeizace mediální komunikace by posilovala evropeizaci veřejných sfér napříč Evropskou unií.

Paralelně k tomuto argumentu zaznívá názor, že posilování veřejné sféry je opět nezbytnou podmínkou formování kolektivních identit. Veřejné sféra, kde dochází k přehledné re/prezentaci politických zájmů a konfliktů, vytváří jakýsi rezervoár politických o/pozic, jenž umožňuje formování politických identit. Bez veřejné sféry nemůže docházet k reprezentaci a institucionalizaci sociálních konfliktů, jež podmiňuje možnost demokratického nalézání politických řešení. Bez nalézání a institucionalizace konfliktů dochází k růstu sociálního napětí a politické identity se formují v extrémních pozicích pasivního odmítání na straně jedné a oddané loajality na straně druhé. Tyto postoje také občané ve vztahu k Evropské unii nezdírká zaujímají. Takto polarizované vymezování je navíc podpořeno absencí ozdravného střídání vlády a opozice, jež slouží k odčerpávání voličské nespokojenosti. Pokud se v demokracii občanům nevede dobře, obvykle neobviňují celý systém, ale současnou vládu. Naproti tomu

občané Evropské unie, kteří mají pocit, že v důsledku veřejné politiky ztrácejí, nedokáží identifikovat vládnoucí koalici ani ty, kteří by ji mohli nahradit. Obviňují tedy EU jako celek.

... a kolik politizace Unie vlastně snese?

Evropská integrace byla doposud plně odána logice jednomyslnosti. Cílem byla neutralizace národních antagonismů a postavit hráz ničivým důsledkům etnického nacionalismu. Problém politizace Unie je dnes většinou dáván do souvislosti s posilováním většinového rozhodovacího mechanismu, a právě v této otázce nabývá na důležitosti požadavek kolektivní identity. Proces demokratického rozhodování nemůže probíhat ve společnosti, jejíž členové nereflktují sami sebe jakožto členy jedné společnosti. Důsledkem oslabení pocitu sounáležitosti jakožto vědomí společně sdílených zájmů, hodnot a symbolů je zároveň oslabením schopnosti sebeomezování ve jménu uznání společných zájmů celku, jehož se cítím (necítím) být součástí a jehož zájmy jsou (nejsou) rozpoznány jako zájmy mé vlastní. Pravděpodobnost řešení zájmového konfliktu a schopnost dosahovat kompromisu se tak při neexistenci (či neartikulování) společných zájmů výrazně snižuje.

Požadavek politizace Evropské unie je možné kritizovat z pozice obavy, zda by nedošlo k neutralizaci blahodárného neutralizujícího vlivu, který Unie doposud ve vztahu k etnickým antagonismům měla. Kardinální otázka tedy spočívá v nalézání rovnováhy mezi politizací Unie v zájmu posilování její akceschopnosti na straně jedné a její depolitizací v zájmu neutralizace národních antagonismů na straně druhé. Její přílišná politizace by také mohla vést k růstu sociálního štěpení a její dezintegraci. Otázka tedy stojí: Jak silná sociální soudržnost mezi občany Unie vlastně existuje a kolik politizace jsou schopni unést?

Simon Hix v reakci na tuto obavu formuluje předpoklad, že formování politických koalic v Evropském parlamentu a jejich politická soutěž začnou rozdělovat a sjednocovat podél politických linií napříč členskými státy. Hix poukazuje na to,

že takto koneckonců vznikaly politické identity v rámci národních států. Zde je však potřeba namítnout, že politické identity evropských národů jsou nespočetným mixem politických a etnických prvků a že především ve střední a východní Evropě byly politické (zájmové) identity podlamovány identitami etnickými. Je možné formulovat tezi, že různé evropské národy jsou připraveny „unést“ rozdílnou míru politizace EU, což poněkud problematizuje sám požadavek politizace.

Rodí se démos Evropské unie?

Obávám se, že empirické průzkumy nám ve věci formování kolektivní identity v Evropské unii příliš nepomohou. Průzkumy v zásadě ukazují, že v otázce kolektivní identity občanů EU nedochází k žádným závratným změnám. Většina občanů Unie se dlouhodobě identifikuje se svým národním státem i s Evropskou unií. Pokud jde o podporu evropské integrace, není prokazatelné, že zažíváme nějaký trvalejší pokles, jak poukazují někteří vědci, (avšak především politici). V naprosté většině EU 15 se podpora drží nad padesát procent a v naprosté většině nových členských států pak těsně pod padesát procent. Průzkumy ukazují, že z dlouhodobého hlediska veřejná podpora integrace poměrně strmě stoupala v průběhu 80. let, a naopak poměrně strmě klesala v průběhu 90. let. Dnes je průměrná podpora integrace zhruba na stejné úrovni, na jaké byla před pětadvaceti lety. Není bez zajímavosti, že tento trend poměrně věrně kopíruje trend vývoje růstu HDP napříč členskými zeměmi.

Nejčastější argument, který poukazuje na slabost kolektivní identity v Evropské

unii jako hlavní překážku prohlubující se integrace a demokratizace EU, má dvě hlavní slabiny. Předně jde o historický determinismus, který předpokládá, že politické identity se nemohou měnit na základě institucionálních změn. Tento argument odporuje zakladatelské zkušenosti ze Spojených států, ale také například zkušenosti se sjednocováním Francie či

**Snaha
dosáhnout
bezprecedentní
míry politické
spolupráce
a jednoty zůstává
určující silou
evropské
integrace. Obavy
z nivelizujících sil
globální
konzumní kultury
však zároveň
posilují jisté
puzení
k výlučnosti.**

Itálie. Vznik národního státu v Evropě spíše razil cestu národnímu vědomí a solidaritě a představa, že zformované národní identity předcházely existenci národních států, není správná. Rozvoj národního vědomí a veřejné sféry byl součástí vzniku národního státu. Druhou slabinou výše zmíněného argumentu je jeho esencialismus, neboť ignoruje nahodilou a dynamickou povahu každé kultury a identity. Antropologové poukazují na to, že proměnlivé a rozostřené hranice jsou vlastní všem lidským společenstvím. Národní identity nejsou primordiálním jevem, společnosti procházejí stálým procesem transkultury a pro moderní společnosti to platí dvojnásob.

Argument navíc nebere v úvahu úspěšnost konceptu občanského (*civil*) národa,

kteří je vlastní mnoha Evropanům. Také víra v obecná pravidla je schopna zajistit abstraktní a právně zprostředkovanou solidaritu mezi občany. Mnozí odborníci se proto domnívají, že prohlubování evropské integrace může mít (a má) jistý katalytický efekt, který posílí vědomí kolektivní identity napříč členskými státy Unie. Jak uvádí Habermas, aby mohla Evropská

unie vznikat zdola, musí být zároveň řádně vystavena shora a za elementární základ kolektivní identity v Unii bývá často považován tzv. ústavní patriotismus. Požadavek ústavního patriotismu spočívá v oceňování pravidel a pokojného průběhu řešení konfliktů; nikoli výsledek, ale průběh řešení konfliktu je klíčovou hodnotou ústavního patriotismu. Součástí této hodnoty je také institucionalizace *nedosahování* dohody. Jde o požadavek pěstování jednotné politické kultury napříč rozmanitými evropskými kulturami.

„Evropská identita“ jako šance pro pozitivní identitu

Krátký psychologický exkurs na závěr. Slavný americký psycholog Erik Erikson rozlišuje mezi pozitivní a negativní identi-

Zdroje

- Habermas, J. (2001a). The Postnational Constellation. Political Essays. Cambridge, UK: Polity Press
- Hix, Simon (2008). What's Wrong with the European Union & How To Fix It. Cambridge, UK: Polity Press
- Müller, Karel B. (2008). Evropa a občanská společnost. Projekt evropské identity. Praha: Sociologické nakladatelství

tou. Negativní identita mívá podobu znevažování a vymezování se vůči jinému. Dlouhodobým důsledkem negativní identity bývá růst nenávisti, frustrace a nedostatek sebe/úcty. Patologičnost takové identity spočívá v tom, že má většinou destruktivní sociální důsledky, vede k násilnému jednání a ke snaze o dominanci. Pozitivní identita naopak vede k sebeuspokojení.

Erikson dochází k závěru, že lidská přirozenost spočívá v usilování o identitu, jež je založena na dvou základních principech. Prvním principem je princip kompetence ve výrobních, sociálních a personálních vztazích. Druhým principem je vědomí naší sociální integrity, tedy zakotvenost ve specifickém sociálním prostředí. Evropský integrační projekt byl od samého počátku zamýšlen jako proces eliminace negativních prvků kolektivní (národní) identity a je naivní se domnívat, že tento úkol pozbyl své oprávnění. Snaha dosáhnout bezprecedentní míry politické spolupráce a jednoty zůstává určující silou evropské integrace. Obavy z nivalizujících sil globální konzumní kultury však zároveň posilují jisté puzení k výlučnosti. Formování kolektivní identity v Evropské unii by proto mělo být doprovázeno potvrzováním kulturních dimenzí kolektivních identit a zároveň zmiřňováním jejich patologických rysů. Kolektivní identity v Unii by měly být v komplementárním vztahu, což ovšem vyžaduje jisté „otupování ostří“ národních identit.

Pozitivní identity se primárně formují v soukromé sféře a v občanské společnosti. Politické instituce (a EU zde nemůže být výjimkou) nemohou formování pozitivních identit zajistit, mohou však ovlivňovat prostředí a zdroje, jichž je k jejich formování zapotřebí. Národní kontexty až příliš často vyzývaly kolektivní identity pomocí viktimizace „jiných“. „Evropskou občanskou společnost“ je proto možné vymezit jako prostředí, jež bude vytvářet příležitosti ke svobodné de/re/konstrukci identit, které jsou postaveny na kompetenci a sociální integritě. Institucionální uspořádání Unie by v tom mělo občanské společnosti napříč Evropou (ale i mimo ni) všemožně podporovat. V tom koneckonců spočívá politické oprávnění Unie.

Karel B. Müller působí na Katedře politologie Vysoké školy ekonomické v Praze.

muller@vse.cz

Hry

s identitou

Jak se v 19. století pojem národní identity změnil a dnes to dělá problémy

-Dnešní apely a jejich kořeny

Dnešní pojem národní identity užívaný v evropské debatě je výsledkem historické transformace kontinentu během 19. století. Francouzská revoluce změnila v roce 1789 pojmy „suverénní“ a „suverenita“, Vídeňský kongres z roku 1815 se snažil o pokračování stabilního vývoje kontinentu, ale v tomto úsilí o omezení centrifugálních tendencí ztroskotál. Aktivisté Vídeňského kongresu nepochopili vitalitu moderního rozvoje kulturních oblastí, radikalitu demokratických požadavků a rostoucí komunikační výměnu a technologický rozvoj.

Chci ukázat, že „evropský děmos“ není nic neexistujícího, nic, co by bylo třeba vybudovat. Evropská identita v novověku vždy existovala a dočasné fáze jejího oslabování vedly v respektivních historických periodách ke vzniku problematických konfliktů s často tragickými důsledky. Proto existuje důvod ev-

ropskou identitu uchopit s vědomím historického vývoje a tuto reflexi postavit na začátek současných úvah. Ernst Gelner vypracoval aspekty utváření národních komunit v pozdním 19. století a popsal mechanismy, které vylučováním (exkluzí) a privilegováním přijímáním (inkluzí) vytvořily něco, co v první polovině 20. století přerostlo v ideologii zdánlivě tisíciletých národů. Ale také jejich konfliktů. Existuje řada příkladů vývoje národních ideologií, přechodu od kontinentálního k partikulárnímu myšlení, ze kterých je zde možné jen vybrat. Možné je sledování tohoto přechodu podél významnějších biografii nebo podél vývoje institucí.

Osobnosti 19. století a jejich vývoj

Clemens kníže Metternich (1783 až 1859) jako jedna z hlavních osobností Vídeňského kongresu definoval stát tradičním způsobem: Suverénem je panovník, a to z Boží mi-

„K věčnému vyrovnání. V Rakousku došli konečně k závěru, že takhle to dál nejde. Oběti usmiřovací politiky se vzájemně ujišťují, že se to musí změnit.“

Převzato ze satirického časopisu Kladderadatsch, 25. 7. 1886

losti. Samozřejmě již Francouzská revoluce tento názor podlomila a Napoleon se označoval za Císaře z Boží milosti a silou francouzské ústavy. Po Napoleonově porážce Vídeňský kongres usiloval o stabilizaci kontinentu (tedy s vědomím evropské identity) tak, že posílil tradiční struktury. To se nedalo spojit s rostoucími požadavky občanské participace a demokratizace. Metternichův systém vydržel 30 let.

Jeho úpadek zažil mladý pruský diplomat Otto von Bismarck (1815–1898), který sice také z velmi konzervativní pozice za panovníkem viděl jen Boží vůli, ale

jako pruský ministerský předseda a kancléř v roce 1871 založeného Německého císařství orientoval svou politiku výrazně německy. V roce 1863 vyhrotil debatu o Šlesvicku a Holštýnsku po smrti dánského krále, vyvolal válku, ve které Prusko a Rakousko porazily dánského následníka trůnu a obě knížectví vzaly pod společnou správu. V podstatě tak začaly sjednocovat Německo. Podobně v roce 1866 porážkou Rakouska a pohlcením Hanoverského království Bismarck jako politický vůdce pruské politiky zvětšil Pruskem ovládaná německá území a po krátké německo-francouzské válce pak došlo k vytvoření Německého císařství a korunovaci Wilhelma I. ve Versailles. Bismarck tedy spojil podporu jedné dynastie a vytvoření sjednoceného Německa, zahrnujícího v tomto případě i Alsasko a Lotrinsko. Pojednou panovala mezi Francií a Německem zcela jiná atmosféra než mezi Metternichem a jeho francouzským partnerem Talleyrandem ještě ve Vídni roku 1815. Vytvořily se nepřátelské národy, které si přizpůsobovaly svou rétoriku danému konfliktu, podporovaly národní ideologie a rozesely po evropské krajině i síť neverbálních symbolů. Bismarckovy pomníky, rozhledny, apod. zasahují i na české území a jasně mapují prostor, kde se

vyvíjela velkoněmecká ideologie. Čitelné jsou i scénáře historických fotografií: Kapitulace Německa v první světové válce ve známém železničním vagónu vedla k odvetě – podpisu kapitulace Francie ve druhé světové válce v téměř stejném vagónu. Teprve po roce 1945 se pod tlakem Američanů rozvinul proces politického přibližování, který ovšem vypadá jako hledání toho, co ještě před 200 lety existovalo – samozřejmě evropské identity v síti dané různorodostí. Dalšími biografickými sondami toho, jak se nashromážděné překážky odstraňovaly, by mohly být biografie Roberta Schumanna (1886–1963) a Konrada Adenauera (1876–1967). Pozoruhodné je, že mezi daty narození obou slavných německých kancléřů – Bismarcka a Adenauera – je jen 61 let.

Ještě v letech 1800–1809 mohl být severoněmecký šlechtic hrabě Bernsdorff dánským ministrem zahraničí a později, v letech 1817–1834 sloužit ve stejné funkci pruskému králi. V téže době (1811) si však německý básník Heinrich von Kleist vzal život mimo jiné ze zoufalství nad nedostatkem odporu proti Napoleonovi a jeho přátelé posléze nazvali následující část napoleonských válek „osvobozené války“, protože definovali osvobození jako osvobození Německa. Ztráta svobody Polska se už v jejich perspektivě nevyskytovala.

V tomto duchu pak noví nacionalisté bojovali proti „Metternichově systému“, scházeli se po hradech a zámcích a v roce 1817 na hradě Wartburgu poprvé pálili z nacionalistického popudu knihy. Hlavním palivem jim bylo dílo Saula Aschera s apelujícím názvem „Proti germanománii“. A zde někde v davu byli čeští studenti z Jeny, z doby, kdy zde studoval Ján Kollár.

Politické strany a instituce

Podobně lze rozštěpy kontinentu studovat na institucionálním vývoji. Například české politické strany ve druhé polovině 19. století začaly u státoprávní (tedy v podstatě rakouské) pozice Palackého či Riegra a přechod staročeši-mladočeši vedl nejen k radikalizaci demokratických požadavků, ale také k vyostření národních pohnutek.

Institucí, na níž vidíme i v dnešní Praze rozpory tohoto vývoje, je Národní mu-

Zdroje

- Taner Akcam: A shameful act. Henry Holt, New York, 2006
- Michael Burleigh: Sacred causes. HarperCollins Publishers, New York, 2007
- Niall Fergusson: Válka světa, Academia, Praha, 2009
- Ernst Gelner: Národy a nacionalismus. Hříbal, Praha, 1993
- Margaret Macmillan: The Peacemakers. John Murray Publishers, London, 2003
- Jiří Štaif: Obezřetná elita. Dokořán, Praha 2005
- Josef Šusta: Světová politika

zeum. Původně zemská, a tedy nad národnostmi situovaná instituce se dvěma jazykovými mutacemi Časopisu českého musea se stala vedlejším polem národnostních konfliktů. Ale ještě na nové budově z roku 1891 čteme na fasádě jména, která jasně ukazují souvislosti nadnárodní perspektivy.

Poněkud jiným příkladem je pražská univerzita, která se rozdělením v roce 1882 nacionalizovala. Násilí mezi studenty obou skupin bylo běžné, stejně jako jejich antisemitismus. Konsekvantně převzal československý stát v roce 1918 výlučné právo na historickou tradici (i když samo jméno „univerzita“ vyjadřuje něco jiného) a nacisté v roce 1939 hned po okupaci tento proces prostě obrátili. Výsledkem je ztráta univerzitních insignií, které nacisté „evakovali“ v posledních dnech války – aby nepadly do českých rukou!

Na jiné univerzitě, v Heidelbergu, psal a vyučoval ve dvacátých letech 20. století Philipp Lenard (Nobelova cena za fyziku 1905) „německou fyziku“. Označil důsledně Einsteinovu teorii relativity (Nobelova cena 1921) za „židovský humbuk“. Perverzní národní narativ objevíme i u Josefa Velenovského, českého botanika, který (v roce 1922) plete národ i do rostlinné morfologie.

Vzdělání: V jakém jazyce?

Moravan Moritz von Ebner-Eschenbach (1815–1898) píše ve svých pamětech (1886): „Stát je .. sjednocení lidí za účelem pokroku.“ Uznává, že „lásky k jazyku, který dítě učí matka, ..., lásky k místu narození, to vše je hluboce zakořeněno v lidské přirozenosti“.

Ale k centrifugálním tendencím rakousko-uherské monarchie podotýká: „Čech se teď snaží o to, čeho dosáhl Maďar, Slovinec koktá požadavky v jazyce, který je známý jen malému počtu smrtelníků...“. Pak opakuje pravdivé i předsudné názory o převaze německé, italské, anglické, španělské a francouzské (ale ne latinské!) kultury, aby přísně usoudil, že „tento fakt je přeci každému vzdělanému Maďarovi či Slovanovi známý, kteří vědí, že za své vzdělání nevděčí své národnostní skupině, nýbrž jednomu z evropských kulturních národů“. Tato evropská per-

spektiva řadí emancipaci menších národů někam k romantickým textům Chateaubrianda o divoších v jiných světadílech. Krása jazyků podle Ebnera-Eschenbacha je nepozdvihuje na stejný stupeň. Důležité je prý, „zda v tom kterém jazyce byla napsána zásadní díla pro všechna odvětví lidského vědění a lidských schopností“. A pochybuje o tom, že nějaký „zemský jazyk by se užíváním na gymnáziích a univerzitách mohl změnit v jazyk kulturní“.

Latina mizí, radikalita roste

Již od konce 18. století docházelo k redukcí univerzitního vyučování v latině. Maďarská emancipace vyvolala odstranění latiny a zavedení maďarštiny jako komunikačního jazyka v uherském parlamentu, což jistě úmyslně omezilo participaci Chorvatů, Slováků, Rumunů i uherských Němců. Němčina jako jeden z mála jednotlivých prvků sítě německých států a státek posilovala jako administrativní řeč v západní části habsburského mocnářství. To vše vyvolávalo v souladu s osvícenskou filosofií touhu menších národů opřít se o vlastní, nyní ohrožené kořeny. Vznikaly stále nové prvky ideologické exkluze a vytváření reálných, ale

současně silně ideologizovaných národních celků. Exkluze a inkluze na hranách těchto společenství počala rozdělovat společné evropské povědomí. A měnil se i tón debaty. Ebner-Eschenbach chtěl Čechy ještě přesvědčit (sám také česky uměl). Německý historik Theodor Mommsen (1817 až 1903) již formuloval ostře: „Rozum česká palice nepřijímá, ale fackám je i ona přístupná“. Rozštěp také znemožnil řadu reforem. Pokusy rakouského ministerského předsedy hraběte Badeniho provést politicky jazykovou reformu mocnářství ztroskotaly. Vznikaly samozřejmě i paralelní, ovšem obrácené ideologizované představy, například o „300-leté porobě pod jhem Habsburků“. Karel Havlíček s notným antisemitským nábojem odmítá účast básníka Si-

egfrieda Kappera na českém kulturním vývoji. Z ostrých citátů bratří Grégrů (Julius a Eduard, spojení mimo jiné s Národními listy) by se dala sestavit kniha.

V této smrti nacionalistických impulzů si zaslouží zmínku Hubert Gordon Schauer (1862–1892). V časopisu Čas se zamýšlí nad motivací a oprávněním české emancipace v převážně německém okolí – a stává se cílem radikální nacionalistické kampaně.

Neverbální komunikace a Evropa

V mnohojazyčné Evropě se zajímavým způsobem vyvinul znakový jazyk karikatur

s všeobecně uznanou interpretací. Tak například v našem vlastním okolí se česko-německá polarizace (včetně násilných konfliktů mezi lety 1890 a 1912) projevila v karikaturách s jasnými národními symboly. Obě skupiny však židovské spoluobčany počítaly k „těm druhým“. Antisemitismus jako společná vlastnost vypjatě se potírajících majoritních skupin ve

Některé evropské národy se stávají v posledních nacionalistických dvou stech letech součástmi celků, ke kterým nechtějí patřit, nebo samozřejmou součástí států, i když patří k jiným národnostem.

společném království jasně ukazuje, jak působí mechanismy inkluze a exkluze.

Národnostně nevyhraněné skupiny a menšiny

Některé evropské národy se stávají v posledních nacionalistických dvou stech letech součástmi celků, ke kterým nechtějí patřit, nebo samozřejmou součástí států, i když patří k jiným národnostem. Moravci, obyvatelé Hlučínska, mají často vztah k Prusku, ke kterému patřili od slezských válek. Jsou většinou dvojazyční a během přerozdělování Evropy v roce 1919 se o nich i o jiných hovořilo jako o „národnostně nevyhraněných obyvatelích“. Podobný osud mají Kašubové, slovanská menšina dnes v severním Polsku, dříve

v německém Pomořansku. I v dnešním Polsku lze vůči premiérovi Donaldu Tuskovovi šovinisticky vtipkovat, že je vlastně Němec, protože Kašub.

V pestrém propletení národností Balkánu a s nacionalizací spojenou s násilím vyniká jen několik dnů existující Kruševská republika (Ilinden, 1903). Její (makedonský) prezident Nikola Karev ve svém inauguračním projevu zve všechny národnosti ke spoluúčasti a vyjmenovává je. Karevův projekt ztroskotál a dnešní Makedonie je cílem šovinistických invektiv z Řecka (jméno země), z Bulharska (jazyk – jen „bulharský dialekt“?) i z Albánie (velkoalbánské teritorium).

Tragický příklad z východu

Na nacionalizaci identity v 19. století reagovala i Osmanská říše. Srbská povstání podložila existenci nového Srbska (1830, s rozvojem suverenity během dalších 40 let), zatímco Černá Hora přežívala jako horský stát guerill. Nacionalně-romanticky laděné řecké osvobozenécké hnutí vytvořilo na Balkáně (1831/2) první moderní národní stát, ovšem již tehdy spojený s potlačováním a vyháněním těch, kteří se nestali inkluzí členy státního národa. Multinacionální Osmanská říše s různými úrovněmi participace podle náboženské a národnostní příslušnosti reagovala pokusem o reformu. Slovo Tanzimat (1839) by se dalo přeložit i jako „perestrojka“. Z původní náboženské tolerance (například emigranti bratrských církví odcházeli do osmanské satelitní země Sedmihradska) se měla vyvinout občanská participace bez rozdílů náboženství. Pod rozporuplným mocenským tlakem západních mocností a Ruska, které se také nacionalizovaly, pomalá reforma ztroskotala a Mladoturecké hnutí, končící povstáním v roce 1908 až 1909, již bylo jednoznačně nacionalisticky orientované. Následnická organizace „Výbor pro jednotu a pokrok“ konečně položila rovnítko mezi pojmy „Osman“ a „Turek“ a je zodpovědná za genocidu Arménů v roce 1915.

A co západ?

Nizozemské království, existující od Vídeňského kongresu (1815) bylo posléze rozděleno v podstatě podle náboženství. V říjnu

1830 došlo v Bruselu k proklamaci, které hovoří o belgickém „národu“, ovšem s alespoň třemi jazyky. A 1831 došlo ke zvolení krále nové země – Belgie – z německého rodu. To, že převážně katolická, ale na uhlí bohatá oblast Maastrichtu zůstala při Nizozemsku, svědčí o tehdy již důležitých úvahách o zdrojích energie a průmyslovém potenciálu.

Dnešní národnostní konflikty v Belgii si ce obsahují komponenty nacionálních šovinismů, ale v blahobytné zemi již zdaleka nevyvíjejí vražednou dynamiku 19. století.

Velká Británie se v 19. století snažila unifikovat britské souostroví a střetla se s irským emancipačním hnutím (motivovaným také irským katolicismem). Londýn takovou emancipaci neakceptoval a v roce 1845–46 nastal v Irsku Londýnem zneužitý „velký hladomor“. Statisíce Irů emigrovaly. Konflikty doznívají v Irsku a Severním Irsku dodnes.

Emancipace Katalánců a Basků by mohly být tématem zvláštního pojednání, mimo jiné o tom, proč nedošlo k rozdělení Španělska a vzniku nových státních útvarů. Španělsko se dalo na cestu do Evropského společenství až po smrti Franciska Franka v roce 1975 a toto evropské soustátí tehdy již dávno rozvíjelo vedle státní suverenity princip regionality. Katalánská emancipace, obnova Skotského parlamentu (po jeho zrušení v roce 1709), to jsou již nenásilné prvky vývoje uvnitř Evropské unie, ve které se identita jejich částí, národů a národností, nerozpustí jako kostka cukru v kávě. Evropská identita zahrnuje i podporu různorodosti a zaručuje její vývoj bez konfliktů a obětí, o kterých byla řeč v tomto textu o posledních dvou stech letech.

...

Evropská identita jako objevování nedávné historie se dá prokázat v řadě souvislostí. Biografické údaje, vývoj institucí a vývoj ideologií vedly ke konfliktní situaci raného 20. století a dnešní hledání evropské identity lze vidět také jako odkrývání samozřejmého, ale pozapomenutého.

Jaroslav Šonka je

spolupracovníkem Evropské akademie
Berlín. js@eab-berlin.eu

Evropská unie: v čem je problém?

Dan Drápal

V době, kdy píšete tyto řádky, se stává pravděpodobnějším než dříve, že Česká republika neschválí Lisabonskou smlouvu. Pokud Irové v opakovaném referendu tuto smlouvu schválí, budeme tou zemí, jež vážně zkomplikuje další integraci Evropské unie.

Je to dobře, nebo špatně? Celá řada lidí vám odpoví naprosto jednoznačně, ať už tak či onak. Jsou otázky, na které se sluší dát jednoznačnou a nijak bližší nekvalifikovanou odpověď. Je správné, aby justice nemohla být přímo ovlivňována mocí výkonnou? Jednoznačně ano. Je správné, aby neproduktivní důchodci neměli nárok na příliš drahé léky? Jednoznačně ne.

Otázka, zda je dobré či špatné zproblematizovat

další integraci Evropské unie, ale mezi takto snadno zodpověditelné otázky nepatří. Jsou věci, které jsou v životě geniálně jednoduché, ale celkově je život dosti složitý. Naše řeč má být jednoznačná – to však neznamená, že máme věci nezodpovědně zjednodušovat.

Soudím, že každý z nás by měl ve svém životě respektovat určité absolutní normy, a za jeden z velkých nedostatků postmoderního světa pokládám skutečnost, že tento názor zdaleka není samozřejmý. Zdá se, že řada lidí nevěří na žádné normy, natož na normy absolutní. Ovšem skutečnost, že určité normy pokládám za absolutní, neznamená, že bychom neměli zvažovat relativní význam různých skutečností.

Jak to souvisí s Evropskou unií?

Lisabonská smlouva není volbou mezi něčím ideálním a neideálním

Někteří lidé se tváří, že stojíme před abstraktní volbou mezi suverénní Českou republikou s naprosto funkční demokracií a spolehlivou justicí, a neprůhlednou a byrokratickou Evropskou unií. Pokud by tomu tak bylo, kdo by nedal přednost suverénní České republice? Jenže nežijeme v ideálním světě a ideální není ani demo-

kracie a soudnictví v České republice. Mnoho lidí dosáhlo alespoň částečné spravedlnosti, až když se odvolalo k Evropskému soudnímu dvoru do Štrasburku – Česká republika jim prostě nebyla schopná spravedlnost zajistit. To samo o sobě není dostatečný argument, proč schválit Lisabonskou smlouvu; chci pouze naznačit, že nevolíme mezi ideálním a neideálním, spravedlivým a nespravedlivým, demokratickým a nedemokratickým.

Tento článek píší několik dnů poté, co padla česká vláda. Až ho budete číst, budete vědět mnohem více, než vím teď. Troufnu si ale říci, že jedna věc se (opět) ukáže nad slunce jasněji: Něco zbořit je snazší než něco vystavět. Sestřelit vládu je snazší než vládu sestavit. A sestřelit vládu bez jasného plánu, co se bude dít den poté, bylo... (adjektivum si můžete zvolit sami).

Jinými slovy, nechceme-li další integraci Evropské unie, máme představu o tom, jak se mají věci dále vyvíjet? Máme schůdný plán B, nebo jsme „jenom proti“? Opravdu bude nejlepší, když ve světě, kde bude evidentně několik silných hráčů (a můžeme je vyjmenovat: Čína, USA, Indie, Brazílie, Japonsko a Rusko), bude Evropa rozdrobená na národní státy, které budou na ekonomické a bezpečnostní vý-

zvy reagovat každý po svém? A je opravdu myslitelné, aby na tyto výzvy reagovala Evropa jako celek, aniž dosáhne určité míry integrace?

Pokud tedy od někoho slyším, že je proti Lisabonské smlouvě, nebo dokonce „proti Evropské unii“, chci od něj rovněž slyšet, jaké má odpovědi na nastíněné otázky.

Můj vztah k evropské integraci by bylo možno uvést slovy: „Ano, ale...“

Bezpečnostní otázky

Pokud uvažujeme o otázkách bezpečnostních, pak vidím tři potenciální hrozby.

První hrozbou je rozpínavost Ruska. Rusko v dějinách neustále jako by pulzovalo: Zabralo další území, pak podlehlo vnitřní slabosti, dezintegračním tendencím a/nebo vnějším nepřátelům, trochu se smršlo, aby se opět vzepjalo a zabralo další, nová území. Samozřejmě je otázka, zda se mu to může dařit i v 21. století. Jednak se změnil celý svět, jednak má obrovský populační problém, komplikovaný ještě šířením AIDS, jehož nástup se prostě nepodařilo zachytit a o jehož vlivu na celou tuto zemi se na Západě málo ví a málo uvažuje. Nicméně rétorika Putinova, Medveděvova, neřku-li Žirinovského, nás nenechává na pochybách, že vedoucí představitelé této země o dalším vzepětí sní, a znalci místních poměrů potvrdí, že v této věci budou mít (a mají) podporu většiny obyvatelstva. Ne, bezpečnostní hrozbu ze strany Ruska není radno podceňovat.

Druhou a třetí hrozbou je islám. Pod druhou hrozbou mám na mysli islámské státy, pod třetí hrozbou muslimy žijící v Evropě. Z islámských států je evidentním nebezpečím Írán, méně evidentním Pákistán. Írán o jaderné zbraně usiluje, Pákistán je již má. Američanům se zatím povedlo Pákistán všemožně uplácet, aby se proti západní civilizaci nestavěl přímo; otázka, jak dlouho se to bude ještě dařit, je více než namístě. Pákistánská vláda je nestabilní a vítězství radikálních islamistů v této lidnaté zemi rozhodně nepatří do říše nesplnitelných snů.

Pod třetí hrozbou mám na mysli pátou kolonu radikálních islamistů v západoevropských zemích – lhotejno, zda jde

o Francii, Velkou Británii, Nizozemsko, Španělsko nebo třeba Německo.

Třetí hrozba vyžaduje, abychom se jí zabývali podrobněji a z trochu jiného hlediska než první dvě. To však přesahuje účel tohoto článku. V každém případě tvrdím, že pokud Evropa nebude dostatečně (ale také správným způsobem!) integrovaná, může se stát snadným terčem ruské rozpínavosti, ale i (byť zatím méně) snadným terčem některého islámského vladaře, jehož názory nám sice mohou připadat neuvěřitelné a bizarní, nicméně on se jimi přesto řídí. (Bohužel, většina západních politiků se sice jakž takž zajímá o dolet íránských raket, ale už je nezajímá, *proč* o ně Ahmadínežád vlastně tolik stojí).

Ekonomické otázky

Vývoj světa šel od novověku určitým způsobem, jehož zvrát si nedokážu představit. Mám na mysli uvolňování ekonomické aktivity a mezinárodního obchodu. Ve středověku docházelo k hospodářskému pokroku jen velmi pozvolna, protože společnost měla sama v sobě zabudované mechanismy, které tomuto pokroku bránily. Ve větších městech existovaly cechy řemeslníků, kteří jediní měli právo své řemeslo provozovat. Členové cechu neměli žádný zájem, aby se ve městě mohl usadit řemeslník, který by totéž, co vyráběli oni, dělal efektivněji a kvalitněji. Cena cizokrajného zboží rostla se vzdáleností od místa svého původu, protože každý panovník, ba někdy i každé město, si mohli stanovit své clo.

Nad neustálým ekonomickým růstem, zvláště je-li pojímán jako modla (což zhusta je), mám vážné otazníky. Považuji ale za nesporné, že volnost podnikání a obchodu umožnily dříve nevídaný hospodářský růst, doprovázený nebyvalým růstem životní úrovně širokých vrstev obyvatelstva. Tento vývoj považuji za pozitivní; současná krize by nás ovšem měla přimět k úvahám, zda trajektorie předchozího vývoje může pokračovat do nekonečna. Není těžké logicky pochopit, že nemůže. Růst, který byl desetiletí, ba staletí dobrý a žádoucí, se od určitého bodu může stát kontraproduktivním. V určitém stadiu celé světadíly fyzicky i kulturně

zvelebují; od určitého bodu ale hrozí, že je bude spíše devastovat, a to nejen ekologicky a vydrancováním dostupných surovin.

Věřím v tržní mechanismy a kapitalismus považuji za nejlepší a nejspravedlivější způsob hospodářské organizace. Nicméně si nemyslím, že vyřeší všechno. Dostali jsme se do bodu, kdy je evidentní, že klasický trh na určité otázky odpovědi nedá, a kdy je třeba postupovat velice obezřetně, abychom neupadli do nějaké formy „klasického socialismu“, který více problémů vytvoří, než vyřeší. Čeká nás nějaká zásadní změna, nikoli jen kosmetická úprava. Nezdá se mi, že problémy, které budeme muset pojmenovat a vyřešit, se vyřeší lépe na rovině malých národních států. A obávám se, že jednoduše „hodit zpátečku“ v integraci Evropské unie by znamenalo dříve nebo později návrat k protekcionismu. Ten by poškodil všechny, nejvíce ale malé národní státy. Máme-li již nyní problémy konkurovat Číně, po takovémto vývoji bychom neměli šanci. O marnosti snah Čínu „kultivovat“ požadavkem, aby respektovala duševní vlastnictví, ani nemluvě.

Ano, pro integraci Evropy jsou dobré důvody.

Nelze integrovat bez hodnot

Vidím ale i dobré důvody, proč této integraci stanovit určité meze, a proč dokonce v některých věcech zavelet k návratu k dřívějším pozicím.

Jsem přesvědčen, že jednotlivé národy dávají smysl své existenci tím, že reprezentují a prožívají určité hodnoty. Můžeme nesouhlasit s Masarykovým viděním českých dějin, jsem však přesvědčen, že díky jeho uvažování a díky jeho autoritě, plynoucí nejen z toho, že to byl člověk inteligentní, ale i z poznání, že to byl člověk vysoce morální, který myslel vážně své heslo „Ježíš – ne César“, bylo Českoslo-

vensko jediným skutečně demokratickým státem ve střední Evropě. Masaryk reprezentoval určité hodnoty a pro celý národ je dokázal vyjádřit stručnými hesly, jako třeba „nebát se a nekrást“. Heslo na naší prezidentské standartě je sice hodně zkrácené (původně znělo: „Pravda Páně vítězí, i když na čas poražena bývá“), nicméně dodnes nám připomíná, že je tu nějaká pravda, ba dokonce Pravda, která by měla vítězit.

Nechceme-li další integraci Evropské unie, máme představu o tom, jak se mají věci dále vyvíjet? Máme schůdný plán B, nebo jsme „jenom proti“?

Má Evropská unie společné hodnoty? Toť otázka. Smysluplná integrace pokulhává a mnozí (včetně mne) mají nad další evropskou integrací vážné otazníky, protože jsme začali od střechy. Měli jsme začít

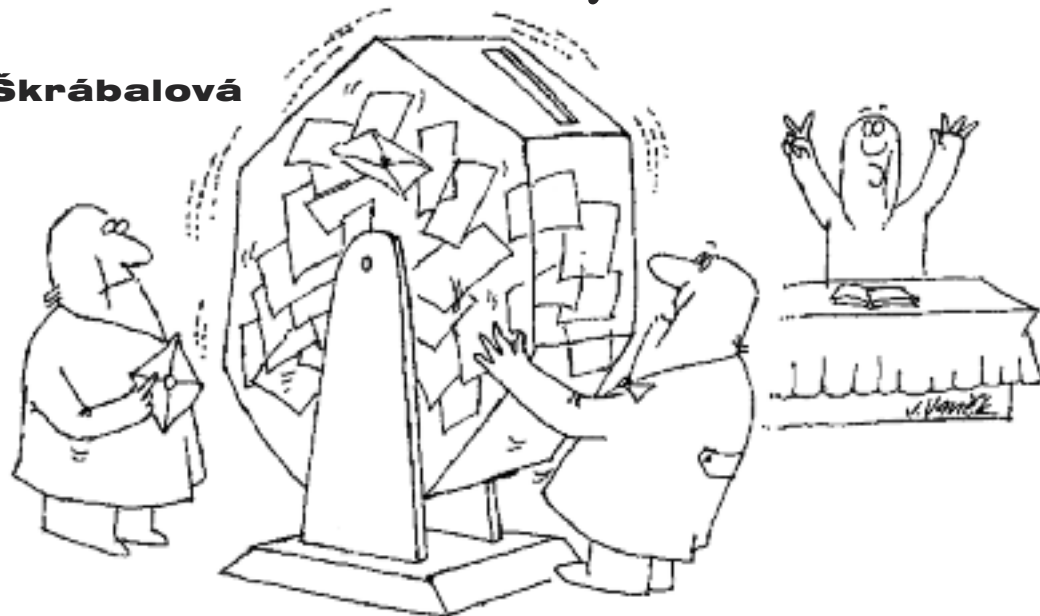
právě od těch hodnot. První evropští integristé byli křesťanští demokraté, kteří sice vytvořili „jen“ Evropské společenství uhlí a oceli, ale věděli – a netajili se tím – oč jim jde: O to, aby se bývalí nepřátelé naučili spolupracovat. Měli své jasně deklarované hodnoty a dokázali dosahovat praktických cílů, které nepřímou cestou hodnotám sloužily.

Před několika málo lety se diskutovalo, zda má být v preambuli evropské ústavy zmínka o jejích křesťanských kořenech. Zmínka neprošla, jednak s ohledem na převládající ateismus většiny evropských intelektuálů a politiků, jednak s ohledem na muslimy žijící v Evropě. O evropských hodnotách se sice mluví, ale velmi, velmi mlhavě, a nezdá se mi, že by se o nich vedl nějaký vážný rozhovor. Troufám si tvrdit, že dokud tento rozhovor nezahájíme a nepovedeme, dokud si neujasníme, kdo vlastně jako Evropané jsme a čím či kým chceme být, budou další integrační snahy problematické. Pokud si významná část poslanců Evropského parlamentu myslí, že kreacionisté jsou hrozbou pro demokracii (blíže to zřejmě nikdo nevysvětlil; ono to taky ani nejde) nebo že je správné usilovat o to, aby třicet procent žen s batolaty bylo zaměstnáno, pak za sebe říkám jednoznačně:

Výzvy pro volby do Evropského parlamentu v roce 2009

aneb Jak přesvědčit voliče, aby šli odevzdat své hlasy v eurovolbách

Lenka Škrábalová

Ne, s těmito lidmi si hlubší integraci rozhodně nepřeji. A pokud by mi tato integrace byla vnucena, budu ji vnímat jako něco nechtěného, jako křivdu, a podle toho bude vypadat moje vnitřní identifikace s takto „integrovanou“ Evropou. Již nyní jsme svědky toho, že přes všechnu téměř povinnou a politicky korektní proevropskou rétoriku je zhruba polovina obyvatel proti (jen Irové to mohli ovšem jasně vyjádřit). Tvzení, že francouzské a nizozemské „ne“ evropské ústavě a irské „ne“ Lisabonské smlouvě bylo dáno vnitropolitickými poměry v těchto zemích, považuji za nesmysl a strkání hlavy do písku.

Státy vznikají na základě idejí a idejí se rovněž udržují. Evropská unie tento axiom nevyvrátí, ať už bude její budoucnost jakákoli.

31. března 2009

Dan Drápal je emeritním seniorem Křesťanských společenství, publicistou a překladatelem.
ampelos@volny.cz

Ve dnech 4.–7. června 2009 bude Evropská unie slavit 30. výročí přímých voleb do Evropského parlamentu. Od roku 1979 se tyto volby konají pravidelně jednou za pět let. V celé EU bude moci volit europoslance 375 milionů voličů, z nichž 36 milionů bude moci hlasovat poprvé.

Evropské volby jsou spojovány s jedním negativním trendem, a to je pokles volební účasti. V roce 1979 byla volební účast 64 procenta, v roce 1999 už méně než 50 procent a v roce 2004 se volební účast zastavila na čísle 45, 5 procenta, což je o 17 procent méně než při prvních eurovolbách.

Poslední předvolební odhady, týkající se volební účasti, jsou alarmující. Podle průzkumu veřejného mínění Eurobarometr může letos přijít k volebním urnám rekordně nízký počet voličů – pouhých 34 procenta.

Na řešení nezájmu obyvatel Unie účastnit se voleb do Evropského parlamentu

v současnosti usilovně pracují představitelé EU, kteří mají eminentní zájem na tom, aby se těchto voleb zúčastnilo co nejvíce voličů, aby tak byla posílena demokratická legitimita Evropské unie. Nutnost vyšší volební účasti je vyvolána i skutečností, že EU a celý svět se musí vyrovnat s globálními problémy, jako jsou dopady ekonomické krize. Hospodářské a sociální problémy současnosti bude muset řešit nová Evropská komise, kterou schválí nový Evropský parlament, jenž vzejde z eurovoleb. Je proto důležité, aby nový Evropský parlament měl co nejsilnější mandát, vyplývající z vysoké volební účasti. Největším dárkem k 30. výročí eurovoleb by pro

Evropskou unii bylo, kdyby zájem voličů o eurovolby byl vyšší než v minulosti.

Vztah Evropského parlamentu k občanům

Evropský parlament odvozuje svou legitimitu z funkce reprezentanta občanů Evropské unie. Jako reprezentační orgán má význam, který je založen na zpětné vazbě mezi parlamentem, jeho členy a voliči. Evropský parlament má tak přímé napojení na občany Unie. Užší vazbu mezi Evropským parlamentem a občany potvrzují evropské průzkumy. Sklon důvěřovat mu má okolo 51 procent občanů, a to je více, než kolik občanů důvěřuje Evropské komisi (47 procent) a Radě EU (42 procenta).

Moderní parlament a stejně tak i Evropský parlament musí dnes naplňovat funkci komunikační, která souvisí se vztahem k občanovi. Komunikace mezi občanem a EP je základem legitimacy, a proto se poslanci musejí starat o to, aby probíhala jak směrem od nich k voličům, tak od voličů k nim na úrovni, na níž se činí politická rozhodnutí. Živé komunikační vztahy jsou v tomto směru i hlavním předpokladem pro demokratickou legitimitu. Jsou ale závislé i na jiných kanálech, jako jsou média, strany, zájmová sdružení a občanská společnost, jak v členských státech, tak i na úrovni Evropské unie.

Důležitá je komunikace směrem dovnitř a rovněž ven. Komunikace směrem dovnitř (*input communication*) znamená, že Evropský parlament bere v úvahu požadavky občanů a snaží se je prosazovat v procesu tvorby politiky. Komunikace směrem ven (*output communication*) je spojena s proaktivní rolí europoslanců, která souvisí s jejich schopností prezentovat výsledky a význam Evropského parlamentu.

Limity komunikační funkce Evropského parlamentu

Dosud prováděné studie ukazují na špatnou informovanost o Evropském parlamentu. Občané, resp. voliči jsou rovněž málo informováni o práci svého zastupitele, který je v Unii reprezentuje. Z výzkumu, zpracovaného pro Evropskou komisi v březnu minulého roku, který byl zaměřen na povědomí občanů o roli a činnosti Evropského parlamentu a národních parlamentů, vyplývá, že pouze 33 procenta dotázaných správně odpovědělo, že poslanci získávají křeslo podle své politické příslušnosti, a ne podle národnosti, jak se domnívala téměř polovina respondentů (44 procenta). Na druhé straně ale většina občanů ví, že Evropský parlament má rozhodovací pravomoci v oblasti evropského rozpočtu a v otázce rozšíření Evropské unie. Třiasedmdesát pro-

cent dotázaných občanů uvedlo, že se cítí „docela špatně“ nebo „velmi špatně“ informováno o činnostech Evropského parlamentu. I mezi občany, kteří uvedli, že mají o instituci dobré povědomí, se pouze 41 procento občanů cítí dobře informováno.

Tyto výsledky jistě poukazují na nutnost lépe informovat občany o činnosti instituce. Nedostatek povědomí o Evropském parlamentu dokazuje, že je jednou z příčin, proč se poslední volby vyznačovaly tak nízkou volební účastí. V první řadě je tedy důležité, aby Evropská unie a její reprezentanti lépe vysvětlili svým voličům, jaká je „přidaná hodnota“ každého jednotlivého hlasu, kterým se zvýší volební účast.

Pravomoci

Přestože obyvatelé Unie o Evropském parlamentu mnoho nevědí, považují jej za nejmocnější ze všech evropských institucí (43 procenta dotázaných). Během uplynulých deseti let došlo podle téměř poloviny dotázaných k posílení jeho role.

Nezpochybnitelnou skutečností je, že Evropský parlament se za dobu své existence stal nejdynamičtější parlamentní orgánem na světě. Pravomoci Evropského parlamentu vůči Radě EU a Evropské komisi byly posilovány postupně, a to díky podpoře členských států Unie, které na mezivládních konferencích zvyšovaly roli EP v institucionální architektuře Evropské unie, aby snížily demokratický deficit Unie. Dnes je fakticky Evropský parlament postaven na stejnou úroveň rozhodování jako Rada při schvalování evropské legislativy. Evropský parlament tedy z hlediska rozhodování v Evropské unii není marginální, jelikož většina zákonů v dolních sněmovnách parlamentů členských zemí EU je jen transpozice norem, které Evropský parlament přijme. Týká se to až 80 procent legislativních aktů. Seznam přijaté legislativy samotný vypovídá o rozsahu a hloubce aktivit EP v oblastech, jako je vnitřní trh, politika životního prostředí, doprava, finanční služby či ochrana spotřebitele aj. V končícím funkčním období (2004–2009) parlament schválil legislativu, jež ovlivňuje životy občanů a každodenní chod soukromých podniků a veřejných institucí. Evropský parla-

ment například odvedl dobrou práci v agentdě týkající se telekomunikací (levnější roamingové hovory v EU), dopravy (pravidlo, že letecké tarify musejí zahrnovat všechny poplatky a taxi), v oblasti zdraví (vyšší bezpečnost hraček na evropských trzích – zákaz karcinogenních látek a omezení dalších nebezpečných látek), v chemickém průmyslu (schválení chemické legislativy REACH, tzn. povinnost registrovat všechny chemické přípravky a nejnebezpečnější z nich postupně nahrazovat), v životním prostředí (nová legislativa v oblasti odpadů), v oblasti vnitřního trhu (schválení směrnice o službách). Rovněž v mnoha dalších agendách Evropský parlament zaznamenal úspěch. Evropský parlament ovšem neměl jen rozhodující slovo v otázkách legislativních, rozhodoval také o evropském rozpočtu a prosadil navýšení peněz na vědu, výzkum a vzdělávání a transevropské dopravní síť ve Finanční perspektivě 2007–2013.

Samotný výčet oblastí aktivit Evropského parlamentu dokazuje, že výběr kvalitních členů instituce, kteří proces rozhodování v Evropské unii ovlivňují, je pro budoucnost občanů EU velmi důležitý. Úkolem pro evropské představitele tudíž je, aby evropským voličům vysvětlili, že neúčasti ve volbách prodělají a nebudou prosazeny jejich zájmy.

Volby do Evropského parlamentu

Rozšiřováním pravomocí Evropského parlamentu rostla jeho role v rámci Evropské unie, na druhou stranu rozšiřováním členské základny EU klesala volební účast do tohoto orgánu. Dnes je již pravidlem, že volební účast do Evropského parlamentu je nižší než pro volby do národních komor parlamentů, a proto je akademici označují jako volby druhého řádu – *second order elections*. Dalším označením pro volby do EP je protestní hlasování. Volič chce vládní straně uštědřit políček za její nesplněné sliby, a volí proto opozici. Zpravidla se volby konají

v půlce mandátu národních parlamentů, což vede voliče k tomu, aby zúčtovali s dosud prováděnou vládní politikou.

Pokud jde o nižší volební účast, analytici tvrdí, že k ní přispívá nedostatek motivace eu-

Nedostatek povědomí o Evropském parlamentu dokazuje, že je jednou z příčin, proč se poslední volby vyznačovaly tak nízkou volební účastí.

roposlanců udržovat si dobré vztahy s voliči, dále absence „evropské veřejné sféry“, tj. společná evropská identita, kultura či společná média a chybějící vliv evropských politických stran na rozhodování v Evropské unii. Všechny tyto aspekty dle analytiků stojí za nižší volební účastí a doplňují tak prvotní důvod, kterým je to, že voliči se ve většině případů domní-

vají, že jejich hlas není důležitý, což potvrzuje zásadní neznalost občanů ve vztahu k fungování a roli Evropského parlamentu.

Jak překonat apatii voličů a zvýšit volební účast? Poučení z eurovoleb v roce 2004

V posledních volbách do Evropského parlamentu v roce 2004 byla nejnižší volební účast. V celé Unii 45,5 procenta, v zemích EU-15 – 47,1 procenta a v EU-10 pouze 26,4 procenta. Dodatečně přímé volby v roce 2007 v Rumunsku a v Bulharsku se rovněž nesly ve znamení nízké volební účasti, která byla v těchto zemích okolo 29 procent. Z analýz, které hodnotí výsledky voleb, vychází, že volby v roce 2004 nebyly pro voliče zásadní, a tak se rozhodli experimentovat, a zejména dali vládním stranám najevo svou nespokojenost s jejich politikou. Analytici z těchto výsledků vyvodili, že Evropané a minimálně polovina elektorátu se se svým parlamentem neztotožnila. Tehdejší předseda Evropského parlamentu Pat Cox prohlásil, že z výsledků vyplývá jedno jasné ponaučení: politické síly a nejen na evropské úrovni, ale také na úrovni jednotlivých států, obzvláště ve střední a východní Evropě, potřebují voličům vysvětlit podstatu Evropské unie, jejích institucí, a zejména zastupitelských orgánů. Příčinu tohoto debaklu lze tedy

spatřovat v zanedbané osvětě, jak ve členských státech EU, tak na celoevropské úrovni.

Příprava na červnové volby

Před volbami, jež se mají uskutečnit začátkem příštího měsíce, je znát nejistota z budoucí volební účasti. V rámci průzkumu Eurobarometru, který si nechal zpracovat Evropský parlament, bylo v průběhu října a listopadu loňského roku osloveno zhruba 27 000 občanů z celé evropské sedmadvacítky. Z jeho výsledků vyplynulo, že si je jen 26 procent voličů vědomo toho, že se uskuteční volby do Evropského parlamentu, a překvapivě vysoký počet respondentů (67 procent) se rozhodl na tuto otázku vůbec neodpovídat. Výsledky se v průměru podobají průzkumu provozovanému v EU-15 před minulými volbami v květnu 2004, kde se chystalo 34 procenta a určitě nechtělo jít 19 procent občanů. Dalším znepokojivým výsledkem je pokles pozitivního obrazu o Evropském parlamentu u občanů. Pouze na 34 procenta dotázaných působí Evropský parlament pozitivním dojmem, což je o 5 procent méně než v roce 2007. Evropský parlament klesající volební účast samozřejmě znepokojuje.

Aktivity Evropského parlamentu

Výsledky průzkumu Evropský parlament nepotěšily i v souvislosti s tím, že se tato instituce v posledních měsících více než kdy jindy v minulosti pokouší u občanů zvýšit povědomí jak o své existenci, tak o letošních volbách. Například v září 2008 za tímto účelem dokonce zahájila vysílání internetová stanice EuroparlTV.

V březnu t. r. proto Evropský parlament zahájil svou informační kampaň k červnovým evropským volbám. Místopředseda EP Alejo Vidal-Quadras uvedl ke kampani, že Evropský parlament nebude vyzývat lidi, aby splnili svou občanskou povinnost, jako tomu bylo v roce 2004. Spíše chce zdůraznit, že EP rozhoduje o důležitých politikách, které mají vliv na život občanů. Úkolem je upozornit evropské voliče na to, že mohou svými hlasy ovlivnit směřování politiky Evropské unie vzhledem k tomu, že EP se podílí na roz-

hodování o její podobě. Hlavní myšlenkou informační kampaně o volbách do Evropského parlamentu je, že volič by měl dát svým výběrem konkrétního kandidáta na europoslance odpověď například na takové otázky, které EP řeší (budou tak k vidění na billboardech), jako například: „Jak by se měly pěstovat naše potraviny?“, „Jaký druh energie si přežeme?“, „Jak moc bezpečnosti by už bylo moc?“, „Jak moc bychom měli krotit finanční trhy?“, „Jak otevřené bychom měli mít hranice?“

Společným motivem kampaně je hvězda z evropské vlajky, která je na jedné straně otevřená. To má údajně symbolizovat otevřenost Evropského parlamentu jako demokraticky voleného orgánu. Kampaň, která motivuje lidi, aby volili v evropských volbách, je poprvé jednotná v celé Evropské unii, bude se ovšem přihlížet k národním specifikům. Podle národních zájmů se každé z členských zemí budou prezentovat čtyři zásadní oblasti jako například imigrace, změna klimatu atd.

Kampaň EP je politicky neutrální a probíhá za využití řady komunikačních prostředků: billboardy, trojrozměrné instalace pod širým nebem, publicita v televizi a rádiu, videoklipy a internet. Informační kanceláře Evropského parlamentu budou ve 27 členských zemích kampaně koordinovat. Navíc na významných veřejně přístupných místech budou „hlasovací schránky“, kde budou moci lidé vyjádřit, jakou budoucnost Evropy by si přáli. Předvolební komunikaci Evropského parlamentu doplňuje již v lednu spuštěná stránka, která je přístupná ve všech 23 jazycích EU, nebo speciální stránky na komunitních

webech Facebook a MySpace, zaměřené na mladé voliče. Zejména mladí voliči a ženy představují skupiny obyvatelstva, které k volbám nechodí. Kampaň zaměřená na tyto skupiny bude využívat média, jež mají nejraději, jako je například televize, internetové stránky a blogy. Evropská unie se dohodla s hudebním televizním kanálem MTV, že bude vysílat program „Slyšíš mě Evropo“ a reklamy s cílem dostat mladé lidi k červnovým volbám do Evropského parlamentu. V distribuci je rovněž videoklip, jenž vznikl při kampani „Demokracie padesát na padesát“. Je to celoevropská kampaň občanské společnosti zaměřená na podporu genderové rovnosti v evropských politikách.

Možnosti politických stran

Dalším hráčem, který může přispět k vyšší volební účasti, jsou politické strany, které vedou kampaň ve volbách do Evropského parlamentu jak v médiích, tak i jinými způsoby. Evropský parlament je strukturován na bázi politické, nikoli národní. Politické strany a jejich programy v EP tak hrají hlavní rozhodovací faktor v preferencích voličů. Stimulem pro voliče, aby šli k volbám, je tak podpora jejich strany. Ukázalo se, že například v České republice měla pozitivní vliv na účast ve volbách v roce 2004 do Evropského parlamentu stranická identifikace. Dalším důvodem, proč by si měly politické strany dát námahu přesvědčit voliče, aby k eurovolbám šli, jsou výsledky evropských voleb, které představují jistý ukazatel pro volby na národní úrovni. Jsou tedy jakousi generálkou pro volby parlamentní například v Německu, které se uskuteční ve druhé polovině tohoto roku (nebo předčasné volby v ČR). Tady by měly ve volební kampani vynaložit větší úsilí vládní strany, které často v evropských volbách ztrácejí.

Politické strany tedy musejí vést kvalitní kampaň, na jejímž základě se pak voliči rozhodnou jít k volbám a podpořit konkrétní preferenční stranu. Kampaň musí mít příběh, který vytvoří mezi politikem a voličem vazbu, a rovněž témata, jež voliče zajímají – převážně se jedná o ekonomické otázky. Podle průzkumů pro 41 procent dotázaných je pak důležité, jaká je pověst kandidáta, ale i to, za kterou stranu

kandiduje. Pro voliče je tedy zásadní, jak se ztotožní s politickou stranou, tak i s kandidujícím europoslancem samotným.

Evropská unie se stále učí, jak prodat svůj úspěch. Volební kampaň do Evropského parlamentu je pro ni proto velkou výzvou. Mluvčí Evropského parlamentu Jaime Duch-Guillot uvedl, že „pokud se podaří klesající trend v počtu voličů zvrátit, bude kampaň považována za úspěšnou“. Konečný výsledek volební účasti však nezávisí pouze na tom, jaká bude volební kampaň. O vyšší volební účast se musejí snažit i další hráči, kterým není osud Evropské unie lhostejný, jako jsou politické strany a hnutí, které se těchto voleb účastní. Důležitou roli sehrává i vládní establishment, kterému vyšší volební účast přispívá k lepším výsledkům.

Cílem všech těchto aktérů by mělo být přesvědčit občany Evropské unie, že hlasováním ve volbách do Evropského parlamentu rozhodují o tom, kdo bude ovlivňovat každodenní život a směřování EU v příštích pěti letech. Evropský parlament v nadcházejícím funkčním období totiž čeká řada úkolů, kterým se bude muset věnovat, například finanční služby, sociální politika, změna klimatu, rozšiřování Evropské unie, imigrace, terorismus, bezpečnost, zemědělství a také provádění Lisabonské smlouvy, poté co ji členské státy ratifikují.

Evropský parlament bude mít po schválení Lisabonské smlouvy více pravomocí v personálních otázkách, například při výběru předsedy a ostatních členů Evropské komise nebo Vysokého představitele pro zahraniční a bezpečnostní politiku. Získá také ještě další významné pravomoci v oblasti legislativy, rozpočtu, voleb a dohledu nad Evropskou komisí. Jakmile vstoupí v platnost Lisabonská smlouva, tato čísla spolurozhodování vzrostou téměř na všechny oblasti.

Tyto argumenty by občané při rozhodování o své účasti ve volbách do Evropského parlamentu měli brát v úvahu.

Lenka Škrábalová je

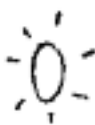
doktorandkou a externí vyučující na Katedře západoevropských studií FSV UK.

skrabalova@mpo.cz

Zdroje

- European Elections 2009, Eurobarometer European Parliament (EB Standard 71)
- European Parliament Elections 2004
- Linek, Lukáš: Analýza voleb do Evropského parlamentu 2004, v ČR. Platí stále teorie voleb druhého řádu? (CVVM)
- Marketing a média, www.europarl.europa.eu, www.volby2009.eu

Evropa, provincie světa vztahů

Michael Romancov

Slovy: „Evropa, tato provincie světa vztahů, je světadílem par excellence, kde je uvažování Evropanů o sobě samých strukturováno pochybnostmi a sebekritikou.“ začíná pozoruhodná knížka, možná spíše rozsáhlejší esej, francouzského geografa Michela Fouchera: *Evropská republika* s podtitulem: *Historicko-geografický pohled*. (Foucher, Michel (2002): *Evropská republika. Historicko-geografický pohled*. Barrister & Princi-pal, Brno. ISBN: 80-85947-79-X)

Zastavme se hned u názvu, jenž by napovídal, že se bude jednat o text filosofický či snad právní, ale skutečnost signalizovaná podtitulem je jiná. Dá se předpokládat, že autor dal ne zcela zřetelný název svému textu záměrně, neboť široká veřejnost, včetně politických elit, si zvykla – a je třeba zdůraznit, že chybně – ztotožňovat geografii s kartografií. Výstupem druhé uvedené disciplíny je mapa, která se v současnosti, díky satelitnímu snímkování a počítačovému zpracování dat, vyznačuje mimořádnou přesností. Technologie typu GPS přenášejí digitalizované mapy na displejích užitečných pomůcek do každo-

denního života, kde se stávají levným a efektivním nástrojem, jak se rychle a přesně dostat z bodu A do bodu B. Co je však výstupem geografie? Budeme-li termín geografie považovat za podstatné jméno, jak tomu dnes běžně je, pak je výstupem katalog užitečných informací o regionech, státech, kontinentech a Zemí jakožto vesmírném tělesu. Původně však slovo geografie, jak ukazuje zakladatel školy kritické geopolitiky Geároid O'Tuathail, bylo slovesem. Nebyl to zeměpis, tedy objektivní a neutrální konstatování zjištěných skutečností, ale zeměpopisování, tj. aktivní přístup ke zjištěné realitě. V případě politické geografie se jed-

nalo o konstruování nového přístupu k dosud neznámému či nově získanému prostoru tak, abychom se ho mohli co možná nejlépe zmocnit. Foucherovo zamyšlení proto neukazuje na to, kudy vedou politické hranice – nejdůležitější fenomén, který kartografové politikům přesně zanesou do mapy, ale vypráví příběh konstruování sjednocené Evropy, nahlížený (politiko)geografickou optikou.

Foucher ve svém zamyšlení neponechává stranou žádnou z klíčových otázek evropské minulosti, současnosti či budoucnosti, které jsou v mediálním či politickém prostředí často řešeny s využitím mapy. Začneme snad tou nejtriviálnější otázkou: Odkud kam Evropa sahá? „*Evropa se definuje jako proces vepsaný do prostoru s variabilní geografii – setkání prostoru a projektu – to je Evropa ve smyslu demokratického procesu sociální a politické konvergence, která je tvořena těmi, kdo na ní chtějí a mohou plně participovat, pokud to slouží společným zájmům a posiluje Unii*“ (str. 113).

Taková odpověď tazatele nevyhnutelně směřuje k problematice hranic, absence jejichž zřetelného vymezení dráždí mnoho Evropanů. „*Hranice budoucí Evropy nejsou nějaká jasná rozhraní, ale určitá ‚zóna‘, prostor přechodu. Toto odstupňování by ostatně bylo ve shodě s dlouhým trváním evropských dějin, z pohledu určitých period translatio. Hranice, které lze vzít v úvahu, když přemýšlíme o uspořádání evropského prostoru – toky, sítě, energie, bezpečnost –, tedy hranice svrchované geografické, se liší od počátku od hranic obklopujících od počátku hybnou sílu evropského projektu, tedy hranic geopolitických*“ (str. 112). V této souvislosti je třeba zdůraznit, že dnešní fyzicko-geografické hranice Evropy, táhnoucí se po hřebenech Uralu a Kavkazu, v žádném případě nejsou nějakou objektivně existující nevyhnutelností. Jejich současný průběh je především výsledkem vůle ruské carevny Kateřiny II., která se rozhodla, že se její Rusko připojí k evropskému osvěceneckému projektu. Do té doby Evropa začínala/končila na březích Dněpru. Ruská představa, že je integrální součástí Evropy – protože hranice kontinentu leží na Urale, je ve světle této skutečnosti platná jen tak dlouho, dokud se

Rusko, namísto aby ho sabotovalo, bude chtít podílet na evropském projektu...

A jak Michel Foucher vnímá jeho hranice? „Četné formy hraniční spolupráce s Uníí se na konci 20. století uplatňují téměř na celém evropském prostoru, který se rozprostírá od západního pobřeží Středozemního moře, zahrnuje jihovýchodní Evropu (včetně Turecka), střední Evropu a Rusko. Tyto nové hranice jsou rozpuštěny v prostoru. Jestliže prostor geoeconomických vztahů směřuje k rozšíření evropského prostoru podle toho, jak se rozšiřuje tržní ekonomika, jiné faktory přispívají k opačnému pohybu, k jeho zužování. Jiné hranice se profilují za rozhodnutím o rozšíření NATO, a sice hranice bezpečnostní“ (str. 89). Jinak řečeno, Evropa má (a dlouhou dobu ještě mít bude) variabilní hranice, které jak vnějším, tak vnitřním aktérům v mnoha ohledech komplikují život. Evropa však svým

sousedům, respektive v posledních cca 250 letech celému světu, komplikovala život mnohokrát. Stát vestfálského typu, tržní ekonomika, zastupitelská demokracie, lidská práva a mnoho dalších idejí se zrodilo v Evropě, respektive v euroatlantickém prostoru, aby následně byly exportovány do celého světa. Ekonomická a politická integrace Evropy proto v tomto ohledu představuje jen další z inspirativních a následování hodných kroků.

„Politická Evropa je jedinou laboratoří multinacionálního systému, který není spojen pouze skrze zboží – Commonwealth –, ale strategií spolupráce v pravém slova smyslu a vůlí po „Commonwill“. Nejpokročilejší zkušenost integrace na světě se neomezuje na volnou výměnu v oblasti obchodu, ale nachází jasnou politickou dimenzi. Je to mocnost spolupráce ve smyslu, kdy smíření národních zájmů přináší účinky síly, jako uvidíme v případě eura. Nikde

na světě nevidíme systém sdružující národní státy na smluvním základě smířujícím národní zájmy. Krátký pohled na Asii naznačuje dostatečně, že v této části světa, připoutané dosud k interakci čisté síly, podobně v Evropě 19. století, je křehká rovnováha udržována pouze přítomností mocně ozbrojeného vnějšího arbitra – USA“ (str. 125).

Za obzvláště výstižná lze považovat slova o „spolupráci skrze smíření, jež přináší účinky síly“. Zajisté se nejedná o zcela no-

vý či převratný poznatek, neboť takto formulovaný cíl je již dlouhou dobu přítomen v liberálně-idealistickém přístupu k mezinárodním vztahům, ale spíše o to, že v případě sjednocující se Evropy jde o verifikovatelný fakt. „Evropané přešli od geopolitiky uzavřených společností – strukturovaných podle antagonistické konfigurace přítel-nepřítel, a tudíž od hry s nulovým součtem – ke geopolitice otevřených společností, poznamenaných

vzájemnými vztahy mezi jednotlivými státy a významným místem hry na různých úrovních“ (str. 50).

Je velká škoda, že k podobné logice zatím nedospěli i ostatní aktéři v aréně mezinárodních vztahů, ale bude záležet především na nich, kdy, a zda vůbec, se k něčemu takovému odhodlají. Pro nás je spíše důležité, že projekt evropského politického a ekonomického sjednocení má jistě mnoho chyb a problémů, ale nazíráno (politicko)geografickou optikou, jedná se nepochybně o jeden z nejnosnějších projektů evropských dějin. Michel Foucher to dokazuje velmi přesvědčivým způsobem.

Michael Romancov je vedoucím Katedry mezinárodních vztahů a evropských studií na Metropolitní univerzitě o. p. s. v Praze a je členem redakční rady časopisu Mezinárodní politika. romancov@mup.cz

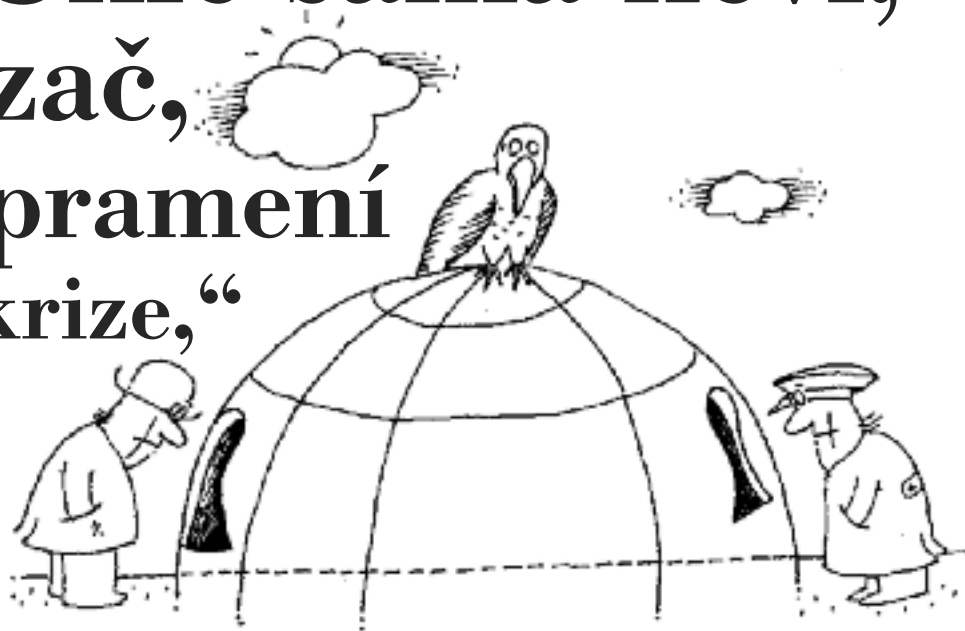
„Dnešní co je a z toho její

říká profesor právní filosofie **Jiří Přibáň**. V rozhovoru pro Mezinárodní politiku zdůrazňuje, že víc než katalogy společných hodnot potřebuje Evropa společnou politiku se vším, co k tomu patří. Vysvětluje také, proč není tzv. „vázaný mandát“, s nímž spojil český parlament ratifikaci Lisabonské smlouvy projevem euroskepticismu, a popisuje, jak vnímal Černého Entropu. S Jiřím Přibáněm rozmlouval Robert Schuster.

Začátkem června se budou znat volby do Evropského parlamentu, což je jediný způsob, jakým mohou občané Unie nepřímo ovlivnit směřování Společenství. Jiná možnost participace zatím v Evropské unii možná není, což vede k častým konstatováním o existenci tzv. demokratického deficitu, nízké legitimitě rozhodnutí unijních orgánů atd. Je tato kritika vzhledem k tomu, že EU není srovnatelná s klasickým národním státem, oprávněná?

Evropský parlament není parlamentem v pravém slova smyslu, tedy svrchovaným zákonodárným orgánem reprezentujícím všechny občany Evropské unie. Jeho hlavní funkce spočívá v kontrole unijních předpisů

Unie sama neví, zač, pramení krize,“

a do určité míry i ostatních orgánů EU. Rozhodně se nejedná o zastupitelský orgán, který by si mohl osobovat právo rozhodovat jménem nějakého evropského politického lidu. Hovoříme-li potom o demokratickém deficitu Evropské unie, musíme mít neustále na paměti, že Unie není ani nějakým superstátem podmaňujícím si členské země, ani pouhou mezinárodněprávní organizací zcela podřízenou vůli a shodě členských zemí. Demokratickým deficitem Unie trpí do té míry, do jaké unijní orgány nelze demokraticky ustavovat, kontrolovat a obměňovat. O demokratickém deficitu se také dá hovořit v souvislosti s přenášením pravomocí na unijní orgány bez toho, že by se k tomu mohli občané členských zemí svobodně vyjadřovat. To je ovšem již případ, kdy se unijní demokratický deficit bezprostředně váže na demokratické deficity existující na úrovni členských zemí Unie. Nedostatečnou demokratickou kontrolu a odpovědnost *euroúřednictva*, nedostatek jeho tzv. „*accountability*“, je třeba neustále tvrdě kritizovat, protože tato politická elita často bezohledně sleduje své vlastní zájmy a posílení vlastní moci, jako ostatně kterákoli jiná elita. Na druhou stranu je ovšem třeba ptát se, jak do života a politických svobod českého občana zasahuje bruselský úředník a o kolik méně je kon-

trolovatelný a odpovědný než český úředník. Demokratický deficit není totiž ani zdaleka typický jen pro Evropskou unii a postihuje zrovna tak národní státy.

Jak by se dala dnešní Evropská unie charakterizovat ze státoprávního hlediska – je to společenství států, nebo už federace? Anebo je to natolik unikátní konstrukce, že ji prostřednictvím dosud známých a uplatňovaných kategorií nelze charakterizovat?

Někteří právníci a politologové označují Evropskou unii například za tzv. „*exekutivní federalismus*“, tj. za systém, ve kterém výkonná moc unijních orgánů je nadřazena vládám členských zemí. Jiní kolegové hovoří o *de facto* konfederativním uspořádání, ale i tento názor je v menšině a lze ho označit za přání, které je otcem myšlenky. Většina právníků, politologů nebo sociologů se shodne na tom, že Unie je výsledkem jedinečného historického procesu, v němž členské země původně mezinárodněprávní organizace dobrovolně a fundamentálně omezily svou ústavní suverenitu ve prospěch toho, co se běžně označuje za první politický princip EU, totiž „*zvyk spolupracovat*“. Evropská unie rozhodně není žádnou federací, ve které by členské země hrály jen podřadnou úlohu, protože nemá vlastní armádu, policii nebo soustavu soudů. Nejedná se ani

o konfederaci, přestože tam bychom jistě některé ústavněprávní podobnosti našli již proto, že organizačně se konfederace někdy blíží mezinárodněprávní organizaci a jindy zase těsnějším svazkem připomínají federaci. Jestliže však účelem konfederativních svazků byla historicky zpravidla společná obrana nebo zahraniční politika, potom se Evropská unie z tohoto účelového rámce také vymyká, protože právě společná obrana a zahraniční politika představují nejsložitější a nejproblematičtější oblast evropské integrace. Nejlépe je proto EU považovat za zcela specifickou hybridní organizaci, ve které míra sebeomezení suverenity členských zemí dalece přesahuje omezení běžná v mezinárodních organizacích, ale která současně nenaplnuje některé základní znaky federálních či konfederativních systémů.

V souvislosti s Lisabonskou smlouvou se hodně diskutuje o tzv. klauzuli flexibility – jsou v jejím případě rizika plíživé integrace, o nichž pravidelně varují euroskeptici, skutečně tak zásadní?

Tato rizika jsou bezpochyby reálná a podle mého soudu je jenom dobře, když český parlament spojil proces ratifikace Lisabonské smlouvy s tzv. imperativním mandátem, podle něhož napříště nebude česká vláda moci přenášet případné další pravomoci na evropské instituce bez souhlasu parlamentu. Tato ústavní změna není projevem euroskepticismu, ale zdravým posílením demokratické legitimacy existující na úrovni členského státu. Tím se účinně zamezuje nejen tzv. „*plíživé integraci*“, ale zprostředkovaně se posiluje i demokratická legitimita každé v budoucnosti předané či sdílené pravomoci evropských institucí.

V minulých čtyřech letech probíhala v rámci Evropské unie relativně intenzivní debata o její ústavě. Jak na ní zpětně pohlížíte?

Debata o euroústavě byla důležitá, protože ukázala hned několik problémů. Zprvu, evropští politici, kteří stáli v čele ústavodárného Konventu, nakonec zjistili, že nelze jen tak kopírovat americký ústavodárný proces a spoléhat, že se dvě století po zrodu amerického federalismu zrodí i federalismus evropský. V tom spočíval asi

největší omyl, jehož se na počátku tohoto tisíciletí dopustil předseda Konventu Valéry Giscard d'Estaing, když vedl přímou paralelu mezi ústavní historií USA a současností Evropské unie. Ještě v roce 2001, když Joschka Fischer na Humboldtově univerzitě v Berlíně hovořil o potřebě dvoukomorového parlamentu EU, to vypadalo, že eurofederalismus je dominantním názorem proevropských elit. Ústavodárný proces se ale nakonec podobal daleko víc vyjednávání o mezinárodní smlouvě, což, striktně řečeno, euroústava nakonec byla. Všechny státy ji musely ratifikovat a francouzské i nizozemské referendum v tomto ratifikačním procesu sehrálo důležitou roli – přinutilo totiž Evropskou unii k sebereflexi, která jí do té doby chyběla. Ještě po francouzském referendu měli eurofederalisté pocit, že se může postupovat podle staré osvědčené metody, tj., že se prostě vypíše druhé referendum, v němž občané budou pod „historickým tlakem“ již volit „správně“. Tak se vyjádřil například lucemburský ministerský předseda Juncker. Po nizozemském referendu však bylo již patrné, že Evropská unie se ocitla v hluboké systémové krizi, kterou nevyřeší ani ústavodárný proces, ani další vynucená a bezbřehá politická integrace shora. Nizozemci totiž jednoznačně řekli, že si nepřejí evropskou integraci prováděnou bez demokratického souhlasu veřejnosti. Nizozemské referendum je výmluvnou ukázkou, jak na

demokratické deficit Evropské unie zareagovala demokratická občanská a tradičně proevropská veřejnost jednoho ze zkladatelských států Unie.

Druhým problémem, který se během ústavodárného ratifikačního procesu ukázal v celé své šíři, tak byl skutečně demokratický deficit Evropské unie. V této souvislosti je zajímavé, že v preambuli Lisabonské smlouvy se objevuje zmínka o nutnosti posílit kromě účinnosti právě demokratickou legitimitu evropských institucí.

Zatřetí se ukázala falešnost obecně sdíleného hesla proevropských politiků, že „rozšíření je prohloubení“. Naopak se ukázalo, že rozšíření EU o postkomunistické země s sebou přineslo neřešitelné strukturální problémy nejen účinného fungování uijních institucí, ale také rozdílnost v představách o hospodářském, politickém a strategickém fungování Unie. Politicky nestabilní a hospodářsky závislé ekonomiky střední a východní Evropy mohly stěžejně nějakým zásadním způsobem přispět k ústavodárnému procesu a budování „stále užší Unie“, jak se ideologové eurofederalismu snažili tvrdit. Dnešní Unie tak sama neví, co je zač, a z toho pramení její krize.

Bez ohledu na to, jestli nakonec Lisabonská smlouva vstoupí v platnost, či nikoli – obohatila podle Vás něčím úvahy o integraci Evropy, nebo naopak spíš ukázala na

neréálnost snahy skloubit zájmy 27 členských států pod jednou střechou?

Ukázala především, že Unie musí opustit flirtování se státotvorností a její symbolikou, jako například hymnou, vlajkou atp. Zároveň v ryze právní rovině znamená Lisabonská smlouva důležitý odklon od jakékoli struktury, ze které by proevropské elity mohly konstruovat evropskou státotvornost. Nezapomeňme, že euroústava měla nahradit všechny předchozí smlouvy a stát se tak vlastně jakousi *základní normou* pro veškeré evropské právo. Z toho by určitě někteří chtěli dovozovat v duchu federalismu všeobecnou nadřazenost evropského práva i nad ústavami členských států, a proto je jen dobře, že tuto právní konstrukci Lisabonská smlouva opustila. V jejím případě se jedná vlastně jen o další z mnoha novelizací původní evropské smlouvy. Dalším důležitým kladem Lisabonské smlouvy je snaha o omezení demokratického deficitu tím, že vtahuje do hry daleko více národní parlamenty, a dále také posílení principu subsidiarity. Za zmínku určitě stojí i zakotvení tzv. posílené spolupráce, která legalizuje to, po čem eurorealisté volají již dlouhou dobu, totiž EU jako současně integrovanou i diferencovanou organizaci, ve které si jednotlivé země mohou vybrat stupeň i oblasti vlastní integrace. Pro tak rozmanitou a četnou organizaci je ostatně přijetí diferencované integrace jediná možnost, jak zachovat strukturální jednotu dovnitř i navenek.

Nejsou potíže současné Evropské unie a i její nízká legitimita v očích občanů dány i tím, že chybí něco jako „jednotící duch“ nebo „katalog hodnot“, jenž by byl všemi uznáván? Vzpomínám si, že při jednom ze sporů o původní ústavní smlouvu šlo o její preambuli a v ní odkaz na křesťanské kořeny Společenství...

Ve své poslední knize *Právní symbolismus* (Filosofia, 2007) mám celou jednu kapitolu, ve které se kriticky zabývám výzvami ke „zduchovní“ evropské politiky a integrace, jichž se obzvlášť během ústavodárného procesu objevily desítky, možná stovky. Podle mě je to zcela špatná cesta, kdy se nedostatky evropské politiky snažíme vyřešit tím, že je prohlásíme za problémy morální a z vyšších principů mravních potom chce-

me, aby lidé hledali společnou identitu a hodnoty tam, kde je nespojují politické organizace, jako například evropské politické strany, případně kde zcela chybí evropská občanská veřejnost, ať již v podobě evropského tisku, odborových organizací, charitativních spolků atp. Co Evropa potřebuje daleko víc než všechny katalogy společných hodnot, je společná politika se vším, co k tomu patří, tj. s pluralitním systémem politických stran, skupinovými zájmy, společnými konflikty, politickým rozhodováním a jeho neustálou veřejnou kritikou atp. Morálka nemůže suplovat politiku, z toho pramení právě ony zmiňované demokratické deficity.

Často se dává Evropanům za příklad americká ústava – kvůli

její stručnosti a relativní neměnnosti. Je reálné, že by se něco takového mohlo podařit zformulovat i Evropanům?

Ne.

Už nějakou dobu působíte na univerzitě v Cardiffu. Jsou Britové skutečně tak velkými euroskeptiky nebo je třeba rozlišovat mezi postoji Angličanů, Skotů, Velšanů atd.?

Co je vlastně zač ten britský euroskepticismus?! Když Britové cestují na kontinent, říkají, že jedou do Evropy, a v jejich pohledu je bezpochyby cosi, čím se od ostatních evropských národů odlišují. Lpění na ústavních tradicích a parlamentní suverenitě je zcela zásadní nejen pro politické reprezentace, ale celou veřejnost. Každé posílení evropských institucí se sleduje s podezřelostí, protože britská demokracie na rozdíl od bruselské byrokracie funguje po staletí. Na druhé straně to byla ale právě Velká Británie, která nezavedla žádná přechodná opatření proti pracovní imigraci, a společnost se dokázala během několika měsíců vyrovnat s více než milionem pol-

ských a dalších východoevropských migrantů, zatímco velkohubé proevropské elity v Paříži a Berlíně zakázaly „novým Evropanům“ vstup na své pracovní trhy. Dnes je mi stydno za Francouze, když si vzpomenu na jejich rasistické tirády spojené s hrozbou „polského instalatéra“ ožebračujícího poctivého francouzského dělníka o jeho práci a mzdu. Ptáte-li se potom na rozdíly mezi Angličany, Skoty a Velšany, anglický euroskepticismus je určitě nejsilnější a nejhlasitější, zatímco Skotové byli tradičně proevropští, obzvlášť během konzervativních vlád Margaret Thatcherové, které byly ve Skotsku velmi nepopulární. Dnes je situace ovšem jiná a například i skotští nacionalisté mění vzhledem k hospo-

dářským problémům svůj proevropský kurz. Ve Walesu se vztah k Bruselu váže především na ekonomické projekty, takže celé téma euroskepticismu má spíše hospodářský kontext, což je vzhledem k větší chudobě velšské společnosti logické.

Probíhají podobné debaty o evropské identitě i tam? Pokud ano, tak na jaké úrovni (například pouze na úrovni intelektuálních elit atd.)?

Debaty o evropské identitě jsou ve Velké Británii opravdu velmi okrajové a intelektuální elity se zabývají spíš praktičtějšími otázkami, jako například ztrátou legitimacy britského parlamentu či soudů v souvislosti s pokračujícím procesem evropské integrace. Zajímavé jsou také úvahy na téma, jak se britský ústavní proces devoluce, tj. přenesení pravomocí z ústřední vlády a parlamentu na regionální orgány ve Skotsku, Walesu nebo Severním Irsku, dotýkají například evropských principů subsidiarity a proporcionality. Ve Velké Británii se dnes ale spíše než o evropanství hovoří o tom,

co vlastně znamená být Britem, o tzv. „Britishness“. Podle mě se jedná o jeden ze symptomů globální společnosti, ve které funkčnost či dysfunkčnost ekonomických či administrativních systémů a stále větší sociální fragmentarizace zcela zákonitě vedou k hledání toho, co je nám ještě společné, tj. k hledání kolektivních identit.

OVás je známo, že k Vaším zájmům patří také moderní umění. Právě umělci často byli a jsou jistou společenskou avantgardou, překračují hranice žánrů a třeba i států, často provokují – viz třeba Černého Entropa. Jak se na Entropu díváte Vy?

Já jsem Černého Entropu vnímal především jako skvělý lék na všechny ty možné i nemožné „politiky identity“, kterých se v poslední době v Evropě objevuje vyšší než obvyklé množství. Všichni se ptáme, co z nás dělá Čechy, Němce, Rakušany, Francouze, Maďary nebo Evropany, a tváříme se přitom strašně vážně a hledáme slovníky, které by nikoho neurazily a nedotkly se jeho národního, náboženského nebo kulturního citění. Zároveň se všichni tváříme jako tolerantní a dějinami poučení demokraté, kteří mohou zbytku světa ukazovat, jak by se měl chovat, a poučujeme všechny – od válečnických Američanů, přes intolerantní muslimy a zkorumpované Jihoameričany až po primitivní Rusy a nebezpečné Číňany. Je jen dobře, když do takové velikášské atmosféry vletí někdo, kdo zcela správně označí Evropu za Entropu, tj. za místo zahleděné do sebe sama, toužící po statickém stavu blaženosti a blahobytu a neschopné reagovat na proměny vnitřní i vnější. Černého dílo jsem vnímal především skrze jeho schopnost zobrazit Evropu jako vnitřně konfliktní svět stojící a padající s předsudky a spoléhající se na vzájemnou propojenost chladných spojení celkové konstrukce. Jiná věc je, že celý podnik financovala také vláda, takže ten umělecký škleb na zastydlost politického myšlení a předsudků nakonec pro mnohé vyzněl spíš rozpačitě.

Jiří Přibán (nar. 1967) je profesorem práva na Cardiff Law School, University of Wales. priban@centrum.cz

Volby do Evropského parlamentu

1 Vaše nadace patří k jedné ze dvou velkých stranických skupin v rámci Evropské unie. Pojali jste kampaň pro volby do Evropského parlamentu celoevropsky, tzn., že významné osobnosti vystupovaly ve všech členských státech, byly formulovány společné volební programy apod.?

EA: Německé politické nadace jsou nezávislé instituce, jež se orientují politickými hodnotami, přesto ale nevykonávají přímou stranickou práci a nepodílejí se na volebních kampaních. Vyplývá to ze závazného rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu z roku 1986. V rámci Nadace Friedricha Eberta (Friedrich-Ebert-Stiftung – FES) se snažíme především podporovat spolupráci a vytváření konsensu mezi členskými státy EU, posilovat spolupráci v rámci občanské společnosti i s partnery mimo naši „stranickou rodinu“. Máme ale zásadní zájem prostřednictvím sítě našich poboček přispět k dialogu mezi sociálnědemokratickými stranami a jim blízkých institucí nebo think-tanků. Koncem února například diskutovali sociální demokraté z patnácti zemí střední a východní Evropy v Praze o hlavních tématech

volebního manifestu Evropské sociálnědemokratické strany (PES) „Lidé na prvním místě: Nový směr pro Evropu“ a hovořili o jejich možném uskutečňování.

HG: Konrad Adenauer Stiftung v Praze nikdy nebyla a není zapojena do volebních bojů. Ale přirozeně usilují strany začleněné do Evropské lidové strany o celoevropskou koordinaci počínaje společným volebním programem – to je koneckonců velká přednost Evropy. Jelikož jsou volby do Evropského parlamentu zastíněny hospodářskou krizí, mají společné evropské cíle mimořádnou důležitost a Evropa je odhodlána mluvit společným hlasem. V České republice probíhá diskuse o Evropě často tak, jako by země v Unii existovala osamoceně. Tak to ale není: členové

spolupracují a také uskutečňují společné cíle. Kompromisy jsou přitom důležité. Uchování vlastní identity je nezbytné k zajištění různorodosti Evropské unie.

2 Existoval v případě stran, s nimiž vaše nadace v České republice spolupracuje, zájem na poradenství během kampaně před volbami do Evropského parlamentu?

EA: FES neposkytuje žádné přímé poradenství před volbami a podobný požadavek jsme ani nezaznamenali. Ovšem po obsahově-programové stránce spolupracu-

Erfried Adam

V rámci FES se snažíme především podporovat spolupráci a vytváření konsensu mezi členskými státy Evropské unie.

jeme s Masarykovou dělnickou akademií a věnujeme se přitom ústředním tématům společné evropské sociálnědemokratické politiky za přispění hostů z ostatních členských států Evropské unie. Vzhledem ke globální finanční a hospodářské krizi patří naše hlavní pozornost „sociální Evropě“ a zajištění zaměstnanosti a zapojení lidí.

HG: Jako německá politická nadace nemůžeme a nebudeme vést volební boj v zahraničí a také nebudeme aktivně radit při volebních bojích. Volební boj a volby jsou v demokracii zvláštní procesy, často kladoucí důraz na krátkodobá témata. My jako nadace se oproti tomu zabýváme podporou dlouhodobých témat jako politická kultura, institucionální stabilita, aktivizace občanské

Hubert Gehring

Zájem obyvatelstva o Evropskou unii a předsednictví v průběhu prvních tří měsíců předsednictví výrazně vzrostl.

společnosti atd. Přirozeně pozorujeme kampaně politických aktérů a vyvozujeme odpovídající závěry o stavu například výše uvedených bodů. Ale také další otázky, jako aktivita médií, zájmy obyvatelstva, kultura diskusí jsou aspekty, které v průběhu kampani také hodnotíme.

3 Změnilo podle vás české předsednictví v Evropské unii povědomí české veřejnosti a politických stran o Evropě?

EA: České předsednictví posílilo většinou pozitivní postoj českého obyvatelstva vůči Unii, a to i navzdory často opakovaným euroskeptickým postojům části politického spektra. Skutečnost, že EU není problémem, nýbrž součástí řešení, se snažila FES zdůraznit svou publikací „Evropské odpovědi na globální výzvy 21. století“, na jejímž vzniku se podíleli sociálnědemokratičtí europoslanci z České republiky i z jiných členských států.

HG: Zájem obyvatelstva o Evropskou unii a předsednictví v průběhu prvních tří měsíců předsednictví výrazně vzrostl. Pozitivní ohlas z ostatních členských států EU ukázal, že po pouhých pěti letech členství může Česká republika rovnocenně spolupracovat se „starými“ zeměmi EU a řídit Evropu, zkrátka není pouhým pasažérem. Řešení evropských otázek, plynové krize a krize v Pásmu Gazy jasně ozřejmily českým občanům a politikům, že hlas Evropy je v mezinárodní politice slyšet. Už to nejsou jen možné nevýhody, které vytvářejí obraz v očích veřejnosti, nýbrž mnohem více výhody, které každý jednotlivec z členství v Evropské unii může čerpat. To by mělo být základem budoucí diskuse o evropském projektu.

Erfried Adam je ředitelem zastoupení německé nadace Friedrich-Ebert-Stiftung v Praze.

Hubert Gehring je ředitelem zastoupení německé nadace Konrad Adenauer Stiftung v Praze.

Ladislav Pflimpfl

Veřejná diplomacie versus ekonomická diplomacie: podpora značky státu v zahraničí

Ekonomická diplomacie podporuje zahraničně-ekonomické zájmy státu. Veřejné diplomacii je připisována role všeobecné prezentace státu, oslovování široké veřejnosti a soustředění se zejména na kulturní oblast. Nicméně, působení ekonomické i veřejné diplomacie, dvou z pilířů zahraniční politiky, se stále více překrývá a doplňuje. Ekonomická diplomacie nalézá ve veřejné diplomacii jeden ze svých nejvýznamnějších nástrojů a těží především z jejího hlavního poslání – podpory zahraničních zájmů státu posilováním jeho pozitivního image a značky.

Současné paradigma mezinárodních vztahů staví všechny tři hlavní oblasti diplomacie (multilaterální a bilaterální, ekonomickou a veřejnou) před často se překrývající se skupinou úkolů. Diplomacie moderuje dvou- a vícestranné zahraniční vztahy, zajišťuje bezpečnost a stabilitu státu a podporuje příležitosti pro partnerství a ekonomickou spolupráci v zahraničí. Navíc také zprostředkovává informace, představuje společnost a hodnoty státu a šíří vliv nástroji *soft power*. Všechny tyto vzájemně provázané funkce (ekonomické a zahraničněpolitické zájmy jsou důležitou součástí bezpečnostní politiky, pozitivní vnímání státu v zahraničí posiluje ekonomické i zahraničněpolitické zájmy státu apod.) nejen podporují zájmy státu, ale plní také funkci jeho stálé aktivní prezentace v zahraničí a projekce a šíření jeho

moderního image a značky. Samotná prezentace v zahraničí v rámci ekonomické a veřejné diplomacie pak spoluvytváří podmínky pro úspěšný ekonomický rozvoj státu podporou exportních a obchodních příležitostí, konkurenceschopnosti, příchozích investic a turistického ruchu a podporuje mezinárodní spolupráci v oblasti vzdělávání a výzkumu. Veřejná diplomacie se

pak na ekonomickém rozvoji podílí i svou další funkcí: kulturní diplomacií, která zakládá formální rámec pro kulturní výměnu a partnerství ve veřejném sektoru s měřitelným ekonomickým kontextem.

Veřejný a soukromý sektor

Dnešní, postmoderní veřejná i ekonomická diplomacie se musí obracet na rostoucí a často sdílenou množinu partnerů a cílových skupin. Oslovují vedle široké a odborné veřejnosti také média, subjekty soukromého sektoru, nevládní instituce, vlivové skupiny aj. Šíře těchto cílových skupin se odráží i v množství institucí a subjektů soukromého a veřejného sektoru, které mají zájem na pozitivním vnímání země v zahraničí. Potenciální přínos je motivuje k aktivní účasti na prezentaci image a značky státu tam, kde jsou jejich dílčí zájmy kompatibilní se zájmy státu. V tomto smyslu jsou národní image, diplomatické vztahy a mezinárodní obchod úzce propojené: úspěšný export podporuje pozitivní vnímání a image země původu v zahraničí, a naopak negativní image země ztěžuje navazování obchodní výměny; podobné vazby a měřitelné procesy pak působí v řadě dalších oblastí. Subjekty privátního sektoru proto vstupují do koncepčních a prováděcích fází veřejné i ekonomické diplomacie a adoptují společná východiska, étos a vnější znaky zahraničně-prezentační kampaně (vizuální styl, slogan apod.) do své činnosti a vnější komunikace. Stát pak vychází ve své zahraniční prezentaci vstříc potřebám strategických a prioritních průmyslových odvětví.

Aktivní účast soukromého sektoru v diskusi a přípravě koncepce zahraniční prezentace napomáhá i v situaci, kdy se stát na volném mezinárodním trhu vlivu a příležitostí musí vyrovnat s efektivitou

Podpora zahraničně-ekonomických zájmů států veřejnou diplomacií

přímo	– podpora produktové kategorie, regionu původu, historie a tradice značky
– prezentace ekonomického odvětví a příležitostí
nepřímo	– prezentace značky státu v zahraničí
– prezentace obchodních společností a nabídky ve spojení se státem (prostřednictvím COO, PCI)
– podpora témat a odvětví přímo a nepřímo s obchodem/výrobkem/službou spojeným

vysoce motivovaných a dynamických systémů soukromého sektoru (nadnárodních společností, oborových a lobbistických sdružení) a inspirovat se modely jejich mezinárodní komunikace a marketingových aktivit. Tato **synergie** a vzájemná inspirace více propojuje ekonomickou a veřejnou diplomacii – veřejná diplomacie často nachází v soukromých subjektech přirozeného partnera svých aktivit a programů ve formě materiální a další podpory, včetně témat a motivů: pojmy jako kreativita, otevřenost nebo technologie nebyly donedávna součástí mnoha prezentací národních image, nyní patří ke kmenovým tvrzením řady národních kampaní veřejné i ekonomické diplomacie.

Vliv národního image na ekonomiku

Z pozitivní národní značky a image, který šíří veřejná diplomacie, těží ekonomická diplomacie a soukromý sektor v klíčových oblastech podpory příležitostí pro **export** a obchodní výměnu, **příchozích investic** a **cestovního ruchu**. Díky společnému úsilí investičních agentur, obchodních subjektů, diplomatů, představitelů regionů a veřejné diplomacie je možné dosáhnout exportních případů a investic na úkor zdánlivě silnějších států, například často citovaný případ z roku 1996, kdy kostarická agentura na podporu investic CINDE získala důležitou investici IBM do prvního latinskoamerického závodu na úkor sousedních rozvinutějších ekonomik (Brazílie, Chile a Mexika).

Potřeba podpory mezinárodního obchodu a exportu roste zejména v období ekonomického poklesu. V případě české ekonomiky je export zásadním motorem rozvoje a podobně, investice jsou rostoucím objemem a díky aktivitě investorských institucí, jako jsou vládní fondy, ekonomickým nástrojem s mezinárodním politickým a bezpečnostním kontextem. Do třetice, turismus jako čtvrtý největší průmysl světa rostoucí průměrně o 10 procent ročně (celosvětově turismus generuje téměř 9,9 procenta HDP) dále rozvíjí další oblasti ekonomiky státu. Image země, míst a regionů jako turistické destinace je také součástí hodnot spoluvytvářejících národní image, jak jej vnímá zahraniční veřejnost. Ekonomická a veřejná diplomacie zde mají různé role. Ekonomická

diplomacie se zaměřuje na konkrétní segmenty trhu, obchodní případy a strategické priority (například energetická bezpečnost, surovinové zásoby a infrastruktura). Úloha veřejné diplomacie je v ekonomické oblasti více obecná: spočívá vedle budování a podpory důvěryhodného image a značky státu a její přidáné hodnoty v podpoře specifických **OCI** (*origin-country-image*) **kontextů**. Ekonomický přínos investic a nutnost soupeření o trhy a investice inspirují stát k chápání brandingu a prezentace pozitivního národního image jako důležité součásti snahy o aktivní komunikaci státu s potenciálními partnery a investory. Poslání veřejné i ekonomické diplomacie ve smyslu podpory těchto procesů by mělo motivovat vytvoření odpovídajícího systému a zdrojů veřejného i soukromého sektoru pro koordinovanou a efektivní prezentaci v zahraničí.

Made in a značka státu

Specifická kvalita produkce a její charakteristické vlastnosti spoluvytvářejí image země svého původu, stejně tak jako image země původu výrazně ovlivňuje vnímání jejich produktů klientem nebo investorem. V konkurenci navzájem propojených trhů hledají obchodníci a klienti hodnoty, na jejichž základě by mohli činit své preference mezi srovnatelnými výrobky a službami. Veřejná diplomacie zde především vytváří přidávanou hodnotu spojením s důvěryhodnou značkou a image země původu. Výzkum ukázal, že **pověst místa původu** má na rozhodnutí zákazníků často větší vliv než pověst zprostředkujícího poskytovatele nebo síla značky vlastního produktu. Testy záměny označení země původu u identického předmětu prokázaly změnu přístupu zákazníka, který pod dojmem místa původu subjektivně přisuzoval předmětu vlastnosti a hodnoty, spojené s touto zemí (pozitivní značkou jsou například Japonsko, Německo, Švýcarsko, Skandinávie a USA). Ve spojení se zemí původu na image výrobku nejsilněji působí hlediška designu, kvality, regionální a specifické

ké kvalifikace a know-how, tradice, fair trade ad. V asociacích na tato témata obchodní partner subjektivně hodnotí další fenomény ve spojení se zemí původu: finanční a právní prostředí, konkurenci, služby, dodavatele a servis, pracovní sílu aj.

Dvaasedmdesát procent obchodních společností z 500 nejhodnotnějších světových společností v seznamu Fortune 500 uvádí národní identitu/místo původu jako klíčový vliv při rozhodování klientů o pořízení produktu nebo služeb. Taková přidávaná hodnota se může projevit i dosažením vyšší ceny, než je cena za srovnatelný produkt s méně prestižním image místa původu.

K maximalizaci těchto efektů se místo původu jednotlivého zboží (made in) mění v taxonomii, zahrnující celé kategorie produktů ve spojení s místem s pozitivním image a důvěryhodností, přestože zboží je produkováno v jiném místě, viz spojení v názvu: perský koberec (vyrobený v Číně) apod. Tato taxonomie pak zpětně ovlivňuje subjektivní, populárně vnímaný image země.

Celá struktura vazeb mezi ekonomickou a veřejnou diplomacií, image státu a obchodní výměnou pracuje s **národní značkou**, symbolickým popisem a schematickým vyjádřením pozitivní charakteristiky místa/státu. Aktivní komunikace této značky, **branding**, je řízený proces prezentace a budování identity

Výzkum ukázal, že pověst místa původu má na rozhodnutí zákazníků často větší vliv než pověst zprostředkujícího poskytovatele nebo síla značky vlastního produktu.

Zdroje

- Jaffe, Eugene D.; Nebenzahl, Israel D. National Image and Competitive Advantage. Kodaň: Copenhagen Business School Press, 2001
- Chong, Alan. Foreign Policy in Global Information Space: Actualizing Soft Power. New York: Palgrave Macmillan, 2007
- Melissen, Jan; Lee Donna; Sharp, Paul. The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations (Studies in Diplomacy). New York: Palgrave Macmillan, 2007

ty značky, který cílové skupině umožňuje okamžité a intuitivně odlišit nabízený subjekt od jiných. Termín branding se v prezentaci státu používá od devadesátých let 20. století jako označení zahraniční prezentace popisem esenci pozitivní a chtěné národní identity, zjednodušené až na úroveň obecných symbolů a popisů. Značka státu zde popisuje celý étos, který společnost státu nese, včetně podílu virtuálních, subjektivních hodnot: reputace, etiky, historických zkušeností ad. K docenění významu pozitivní značky státu lze definovat její hodnotu a vliv popisem *brand equity*, množiny asociací vzniklých vystavením pozorovatele brandingové kampani jako hodnoty, která po odečtení kvantifikovatelné hodnoty a kvality součástí předmětu/nositele značky zbývá v objemu subjektivní hodnoty předmětu branding. Pro veřejnou diplomacii je důležité i osvojení mechanismu interakce značky a příznivců značky (*brand community*). Budování brand communities, podpora příznivců a šířitelů značky státu (studenti jazyka, obchodní partneři, příznivci kultury, turisté apod.) je základem práce veřejné diplomacie s její cílovou skupinou.

Zahraníční politika v otevřené konkurenci

Praxe veřejné a ekonomické diplomacie se může v některých oblastech inspirovat postupy komerčního marketingu a branding, které lze aplikovat, vezme-li v úvahu větší komplexnost prezentovaného subjektu (státu) a složitější strukturu jeho zájmů, zájmůvých a cílových skupin. Přesto, podobně jako v privátní sféře, vlivem situace na mezinárodním trhu sílí potřeba flexibility a interaktivity v komunikaci státu s partnery a zákazníky. Stát ve své zahraniční prezentaci a komunikaci musí vycházet vstříc trendu oslabování pomyslných hranic mezi ekonomickou a veřejnou diplomacií a zájmy soukromého a veřejného sektoru. Na stále více propojeném a globálním poli mezinárodních vztahů uspějí v soupeření o vliv a prosperitu země, které budou svou diplomacií budovat konzistentní a pevně strukturovanou značku státu, ale navíc tak budou činit efektivně, moderními prostředky – s koncepčním zadáním této činnosti a vůči jasně definovaným cílovým skupinám. **Koncepčnost** zahraniční prezentace napříč ekonomickou a veřejnou diplomacií a veřejným i soukromým sektorem je její největší zbraní, která nejen napomáhá budovat silnou značku státu, ale ve svém důsledku podporuje zájmy všech oblastí jeho zahraniční politiky.

Ladislav Pflimfl je doktorandem IMS
Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy
a ředitelem Českého centra v Londýně.

xladislav@gmail.com

Důsledky rusko-gruzínského konfliktu pro energetickou bezpečnost Evropské unie

Geografická poloha dělá z jižního Kavkazu důležitou oblast ve vztahu k zajištění tranzitu energetických komodit ze středoasijských republik do zemí Evropské unie. Geopolitický význam regionu zohledňují ve své zahraniční politice Rusko, Spojené státy a v rostoucí míře také Evropská unie. Jižní Kavkaz je z pohledu bezpečnosti přepravních tras rizikovou oblastí, a to díky třem nedořešeným etnickým konfliktům, ale i silné ruské přítomnosti v oblasti. Realizace Baku–Tbilisi–Ceyhan (BTC) a Baku–Tbilisi–Erzurum (BTE) slibovala participujícím zemím, především Ázerbájdžánu a Gruzii, posílení jejich mezinárodního významu a možnost jednat nezávisleji na Rusku. Spojené státy, které tyto projekty od počátku podporovaly, tímto alespoň zčásti naplnily jeden ze svých cílů v oblasti: omezit možnosti zasahování Ruska do záležitostí na Kavkaze a podpořit ekonomikou a politickou stabilitu oblasti.

Dopady krátkodobé a dlouhodobé

Srpnový konflikt mezi Ruskem a Gruzii v autonomních oblastech Jižní Osetie a Abcházie vychýlil rovnovážnou situaci v kaspické oblasti ve prospěch Rus-

ka. Hodnotíme-li úspěchy Ruska v „nové velké hře“ s odstupem šesti měsíců od konfliktu s Gruzii, nabízí se otázka, zda Rusko sledovalo naplnění krátkodobých cílů, které by spočívaly ve snaze otočit negativní trend na trhu s ropou, či cílů dlouhodobých, kterými by bylo ovlivnění strategického uvažování Evropské unie a středoasijských států o jižním Kavkazu jako o perspektivní tranzitní oblasti.

Krátkodobé důsledky války na přepravní kapacitu ropovodu BTC byly velice omezené. Hlavní výpadek byl způsoben explozí ze dne 5. srpna, která se odehrála na turecké části ropovodu. Po této havárii byl plný provoz obnoven až 26. srpna. Hlavním krátkodobým dopadem konfliktu bylo omezení možností přepravy náhradními trasami, které by zastoupily kapacitu poškozeného BTC. Za normálních okolností by jako náhradní trasa sloužil ropovod Baku-Supsa, který byl však z důvodu konfliktu uzavřen 12. srpna, a železniční doprava do nově otevřeného terminálu v Kulevi. Přeprava ropy po železnici skončila se zničením strategického mostu, který byl znovu postaven až 11. září. Za nejdůležitější krátkodobý důsledek konfliktu tak můžeme považovat zastavení přepravy ropy ve všech alternativních směrech s výjimkou ropovodu Baku-Novorossijsk, který neprochází územím Gruzie.

Na rozdíl od přepravy ropy nebyla přeprava zemního plynu konfliktem ovlivněna s výjimkou pozastavení dodávek do plynovodu BTE ve dnech 12. až 14. srpna. Je pravda, že rusko-gruzínský konflikt se na cenách ropy prakticky neprojevil (pohybovala se mezi 114 a 117 USD za barel) a svou intenzitou nedokázal zastavit pokles cen ropy a nasměrovat je zpět k rekordním 147 USD za barel z července téhož roku. Nicméně důležitou okolností zůstává vyřazení z provozu BTC před začátkem konfliktu. Narušení ropovodu v průběhu války mohlo mít mnohem vážnější důsledky. Následné přerušení alternativních tras bylo z hlediska přepravovaných objemů ropy pouze slabým impulsem.

Z výše uvedeného lze usuzovat, že konflikt nebyl ze strany Ruska zaměřen na narušení dodávek kaspické ropy na

světové trhy, což podporují i pouze nejasné důkazy o cílených útocích na gruzínské produktovody. Z krátkodobého hlediska lze válku považovat za špatně načasovanou a je možné, že uspišila negativní vývoj ruské ekonomiky, která se od léta propadla do nejhorších výsledků od poloviny 90. let s výhledem na více než dvouprocentní pokles HDP v roce 2009.

Změna strategického uvažování v kaspickém regionu

Rusko však svou akcí dosáhlo dlouhodobého cíle ve smyslu ovlivnění strategického

Konkurence mezi ruským projektem South Stream a evropským Nabucco dostává vzhledem k těžebním možnostem středoasijských republik a bezpečnostním otázkám jižního Kavkazu nový rozměr.

kého uvažování zemí kaspického regionu, které tento konflikt donutil znovu zhodnotit možné exportní trasy na světové trhy. Tento vliv se dále prohloubí, pokud se nepodaří stabilizovat Gruzii, či opět vzplane konflikt na Náhorním Karabachu. Zatímco otázka transportu ropy z oblasti, především z Kazachstánu, byla vyřešena výstavbou ropovodu Caspian Pipeline Consortium (CPC), otázka přepravy zemního plynu je stále otevřená, a to v době, kdy se objevují pochyby, zda je v oblasti dostatek zásob pro uspokojení všech zamýšlených projektů.

Z hlediska přepravy ropy je otázka, zda přistoupit k zamýšlenému rozšíření ropovodu BTC, což je plán podporovaný Kazachstánem, který by v budoucnu rád diverzifikoval exportní trasy a vymánil se ze šedesátiprocentní závislosti na ruském přepravním systému. Na druhou stranu se konfliktem v Gruzii zlepšilo postavení Íránu jako perspektivní tranzitní země. Geografické výhody Íránu jsou však v současné době převáženy politickými nevýhodami takového rozhodnutí. Z hlediska států v regionu je perspektivnější hledat možné transportní koridory do Středomoří a dále do Evropy, než se spoléhat na Rusko, kterému

platí vysoké tranzitní poplatky, či na čínský trh, který je sice vítaným prvkem plánu diverzifikovat, ale z finančního hlediska nedosahuje atraktivity evropského trhu.

Konflikt v Gruzii má rovněž dlouhodobé důsledky z hlediska realizace 4. energetického koridoru EU, jehož stěžejním projektem je plynovod Nabucco. Vyhočené vztahy mezi Ruskem a Gruzii dále zvýšily rizikovost Gruzie jako tranzitní země, kterou by v případě realizace projektu proudilo do Evropské unie 30 mld. m³ zemního plynu ročně. Vedle Nabucca jsou zde ještě projekty propojení Řecka

a Itálie s kapacitou 8–11 mld. m³/rok a Transadriatického plynovodu o kapacitě 10 mld. m³/rok. Ázerbájdžán se stal vývozcem zemního plynu v roce 2007 a i přes každoroční nárůst produkce nebude schopen naplnit kapacity zamýšlených projektů. Na opačném břehu Kaspického moře leží Turkmenistán, země s největšími zásobami zemního plynu v oblasti, avšak neexistuje spojení, které by přivedlo turkmenský plyn do Baku. Zde vstupuje do hry Čína, která pokračuje rychlým tempem v realizaci turkmensko-čínského plynovodu s kapacitou 30–40 mld. m³/rok. Zájem na zvýšení objemu importu turkmenského plynu má také Rusko, které v současnosti dováží přibližně

42 mld. m³/rok a do roku 2010 zamýšlí zvýšit objem dovozu na 70–80 mld. m³/rok. Je zřejmé, že k naplnění současných závazků vůči Rusku, Číně a Íránu bude Turkmenistán nucen do roku 2010 zdvojnásobit svou současnou produkci 66 mld. m³/rok, což nebude vzhledem k současnému technickému stavu těžebních kapacit lehký úkol.

Otázkou zůstává realizace Transkaspického plynovodu jako zdroje plynu pro Nabucco. Projekt z poloviny 90. let získal na aktuálnosti v roce 2006 po lednových sporech Ruska a Ukrajiny o ceny zemního plynu, ale do současné doby nepokročil dále než ke studiím proveditelnosti, což je důsledek nejen nedůvěry ve schopnosti Turkmenistanu naplnit své závazky, ale rovněž nevyřešeného právního statusu Kaspického moře. Ve světle těchto skutečností se realizace Transkaspického plynovodu zdá jako málo pravděpodobná. Alternativou turkmenským dodávkám by mohl být plán na dodávky íránského plynu, který je však z krátkodobého hlediska po technické

stránce nerealistický a z politického hlediska utopický.

South Stream vs. Nabucco

Konkurence mezi ruským projektem South Stream a evropským Nabucco do stává vzhledem k těžebním možnostem středoasijských republik a bezpečnostním otázkám jižního Kavkazu nový rozměr. Realizace obou projektů se stává předmětem strategického významu. Z pohledu Evropské unie se jedná o významný krok k diverzifikaci zdrojových oblastí. Z pohledu Ruska jde o diverzifikaci přepravních tras, snížení významu Ukrajiny jako tranzitní země, posílení monopolu na exportu ze zemí bývalého Sovětského svazu, ale také o další ekonomické přiblížení členských států Evropské unie. V tuto chvíli nemá ani jeden z projektů zajištěn odbyt pro plyn v objemu projektovaných kapacit, ale možnost těžit z časového náskoku v realizaci dává soupeření obou projektů nový impuls. Zatímco South Stream zastupovaný Ruskem na bilaterální úrovni zaznamenal významný pokrok směrem k realizaci, Nabucco realizovaný na čistě komerční bázi a jako multilaterál-

ní projekt ve své realizaci zaostává, což naznačuje možnou nedůvěru v rentabilitu projektu a další zvažování bezpečnostních rizik, zvláště pokud by se projekt stal až číslem dva po South Streamu. Vystává tak otázka, jakou cenu je Evropská unie ochotna platit za diverzifikaci zdrojů. Při investici 8 miliard EUR a počáteční kapacitě 8 mld. m³/rok v roce 2013 by Nabucco pokryl pouze malý zlomek evropského dovozu, který bude dále růst.

Rusko-gruzínský konflikt připomněl potenciál hrozby, jaký v sobě skrývají nevyřešené konflikty na jižním Kavkazu pro zajištění energetické bezpečnosti Evropské unie. Přehodnotit původní plány musí nejen společnosti mající zájem na projektu Nabucco, ale rovněž případní odběratelé plynu v Evropě, stejně jako zdrojové země v kaspické oblasti. Všichni tito aktéři jsou determinováni obavami z případných ztrát v případě podobného konfliktu, který není možno vyloučit. Politická nestabilita Gruzie jako tranzitní země a silná ruská vojenská přítomnost v oblasti mají vliv i na strategické myšlení Turecka a Íránu. Prosazování protichůdných zájmů Ruska, Spojených států a Evropské unie v oblasti povede s největší pravděpodobností k další destabilizaci regionu.

V blízké budoucnosti můžeme rovněž počítat s rostoucím zájmem Číny a Íránu na dění v regionu. Především Írán může být vzhledem k bezpečnostním hrozbám na jižním Kavkazu a nechuti k závislosti na Rusku středoasijskými a kavkazskými zeměmi vnímán jako vhodná tranzitní země pro přístup na světové trhy. Tento trend mohl být rozpoznán již v období konfliktu, kdy část ázerbájdžánské ropy proudila do íránské Neky a pomocí swap mechanismu z Perského zálivu dále k odběratelům. Uvážíme-li ambiciózní íránské projekty na export ropy a zemního plynu, mohlo by politické smíření Spojených států a Íránu znamenat pro Evropskou unii nové a perspektivní možnosti diverzifikovat nejen tranzitní trasy, ale rovněž zdrojové oblasti.

Petr Binhack je vedoucím energetické pracovní skupiny AMO.

pbinhack@seznam.cz

Zdroje

- BP (2008): „Statistical Review of World Energy June 2008“
- Gould, Tim et al (2008): Perspectives on Caspian oil and Gas Development, IEA/OECD
- Götz, Roland (2008): A pipeline race between the EU and Russia? in Pipelines, Politics and Power: The future of EU-Russia energy relations. CER: 99–101
- Paramonov, Vladimir (2008): The Future Supply of Gas from Central Asia to Russia, Defence Academy of the United Kingdom
- Yenikayeff, Shamil (2008): The Georgia-Russia standoff and the future of Caspian and Central Asian energy supplies, Oxford Institute for Energy Studies
- Webber, Michael (2008): Conflict between Russia and Georgia adds new twist to the energy war. Austin American-Statesman (17 August): available at <http://www.statesman.com/opinion/>

Bezpečnostní výzvy v asijsko-pacifické oblasti a americko-japonská aliance 21. století

Koncem března, přesněji 31. 3. 2009, uplynulo 155 let od podpisu smlouvy o přátelství a míru mezi USA a Japonskem (*Treaty of Peace and Amity*). Má i dnes aliance smysl, jak pro oba signatáře, tak region a celý svět? Již 29. ledna v desetiminutovém telefonickém rozhovoru mezi prezidentem Barackem Obamou a premiérem Taro Asem byla zmíněna aliance a nutnost jejího dalšího posílení. První zahraniční návštěva po uvedení do úřadu ministryně zahraničních věcí Hillary Clintonové vedla do asijsko-pacifického regionu. První zemí, kterou na své cestě navštívila, bylo Japonsko, a to ve dnech 16.–18. února. S japonskými představiteli diskutovala o bilaterální alianci a spolupráci v regionálních a globálních otázkách. Dále pak pokračovala do Indonésie, Jižní Koreje a nakonec do Číny. Japonsko dle amerických prohlášení a dokumentů zůstává i nadále jedním z nejpevnějších a nejoddanějších spojenců a klíčovým strategickým partnerem v Asii.

Bepečnostní aliance s Japonskem zůstává i nadále pro Spojené státy hlavním pilířem nejen pro udržení míru, stability a prosperity v celé Asii, ale také pro posilování svobody, demokracie a principů volného trhu. Důležitost těchto vazeb nabývá na významu ve světle narůstajících čínských vojenských možností, hospodářské důležitosti a politického vlivu. Během posledních deseti let se americko-japonské bezpečnostní vazby výrazně rozšířily a vyústily do újeji propojených vojenských operací americké armády a japonských jednotek SDF (Self-Defense Forces), které na sebe upozornily nejen ve spolupráci s americkou armádou, ale i v samostatných mezinárodních misích. Aby je bylo možné realizovat, muselo Tokio opustit některá restriktivní opatření, jež samo přijalo po druhé světové válce. Mezi tato omezení patří zákaz rozmístění „vojenských“ sil mimo území

japonských ostrovů, zákaz účasti v misích zajišťujících kolektivní sebeobranu, žádné jaderné zbraně, zákaz vývozu zbraní, zákaz sdílet bezpečnostní technologie, z rozpočtu nebude věnována na obranu vyšší částka než jedno procento hrubého domácího produktu, zákaz vojenského využití vesmíru. Na japonských ostrovech je rozmístěn největší americký vojenský kontingent v celé Asii včetně letadlové lodi a námořních expedičních sil. Postupně probíhá integrace systému protibalistické obrany a koordinace společných operací.

Asijská regionální architektura

Třebaže posun Tokia je výsledkem především tlaku ze strany Washingtonu, jeho pokrok v bezpečnostní a vojenské oblasti je za posledních deset let opravdu výrazný. Snahou upravit alianční strukturu dle aktuálních výzev, transformovat ji dle ak-

tuálních potřeb oba státy potvrzují její důležitost. Úspěšná implementace nutných změn bude záviset na energii a síle politických představitelů obou zemí. Silný vůdce s výraznou podporou není především na japonské straně žádnou samozřejmostí. Byť bylo dosaženo výrazného pokroku, nejistoty a nedořešené otázky v bilaterálním vztahu stále zůstávají – jak moc je Japonsko ochotno změnit pohodlný alianční status quo, zatím není vyjasněno. Důsledky japonské „neakčnosti“ při řešení některých problémů způsobují Washingtonu vrásky na čele. Washington nemá zájem na dlouhodobé politické stagnaci, jež prohlubuje americkou frustraci a nedůvěru v možnost přijmout jasné, byť nepříjemné rozhodnutí, což ve svém důsledku usnadňuje cestu narůstajícímu vlivu Číny v celém regionu.

Od konce studené války je určujícím faktorem asijské regionální architektury

geografický prvek, z něho pak dále odvozeny identita a vliv v regionu. Tímto přístupem je pak potlačován argument Spojených států, které se snaží do čela asijské architektury dosadit instituce jako APEC či ARF (*ASEAN Pacific Forum*). Naopak asijské státy jako Malajsie prosazují asijskou cestu, která ve svém důsledku podporuje zájmy Číny proti USA. Tyto dvě země se liší v pohledu na asijskou regionální architekturu – mají nejen rozdílné důvody a cíle, ale pro Spojené státy je asijský model multilateralismu příliš pomalý, domnívají se, že hledání konsensu nepřispěje k odbourání politických tlaků v případě rychlého řešení naléhavých bezpečnostních, ekonomických či politických problémů. Spojené státy dávají přednost vytváření „ad hoc“ multilaterálních mechanismů, které jsou přesně cíleny na specifický problém v regionu. Americká administrativa potřebuje vidět výsledky, aby obhájila své zahraniční angažmá.

Tento odlišný pohled, americký a „asijský“ je patrný i v bilaterálním americko-japonském vztahu. Obě země se účastní tzv. šestistranných rozhovorů se Severní Koreou o jejím jaderném programu. Japonsko další jednání a pomoc podmiňovalo propuštěním dalších japonských občanů zajatých a unesených na území severokorejského státu. Severní Korea odmítla odsouhlasit protokol potvrzující zastavení svého jaderného programu, přes domluvený společný postup a vzájemné konzultace. Američané bez konzultací s Japonskem 11. října 2008 oznámili, že bez recipročního podpisu protokolu ze strany Pchjongjangu vyškrtávají Severní Koreu ze seznamu států podporující terorismus. Japonsko tak bylo postaveno před hotoovou věc, nebylo Washingtonem ani dopředu upozorněno. Ztratilo tak jednu z pák, jak dostat své unesené občany zpět na ostrovy. Premiér Aso sice v prohlášení ze 13. října uvedl, že šlo o taktický tah, jak uvolnit zablokovaná šestistranná jednání, ale následující den oznámil, že Japonsko Severní Koreji neposkytne avizovanou ekonomickou pomoc dříve, než dojde k posunu v otázce unesených japonských občanů.

Spojené státy by se proto měly zasazovat, aby Japonsko přijalo nejen větší od-

povědnost za svou vlastní obranu, ale především rozšířilo svou bezpečnostní roli v regionu a v celém světě. Je nutné plně využít existujících parametrů a realizovat předešlé bilaterální dohody. Washington by se měl zasadit, aby Tokio zůstalo angažováno v operacích v Afghánistánu a Iráku. Vyslání japonských jednotek mimo ostrovy by nemělo být dáno *ad hoc* legislativními rozhodnutími, ale vláda by měla mít možnost jednotky vyslat po splnění stanovených podmínek. Japonsko by mělo rovněž navýšit výdaje na obranu, aby bylo schopno naplnit své závazky a realizovat širší bezpečnostní cíle. Washington počítá s obtížemi, kterým bude muset premiér Taro Aso čelit na domácích scéně, politickým i sociálním. Nicméně pro udržení postavení v regionu je nutné udržet minimálně nastavené tempo.

Limity domácí politiky

Současný premiér Taro Aso je zastáncem spíše konzervativní zahraniční a bezpečnostní politiky. Očekává se spíše podobnost se stylem Koizumiho a Abeho. Je vnímavý k větší roli Tokia v bilaterální alianci a k snížení omezení efektivity jednotek SDF. Jeho politika však bude do značné míry limitována vývojem na domácí scéně a vyřešením naléhavých domácích problémů, jak hospodářských, tak sociálních.

Tokio odolávalo požadavkům Washingtonu na přijetí větší bezpečnostní role dlouho. Důvodem je vlastní pocit úzkosti vycházející z vnímané nerovnocennosti ve vojenském vztahu a ze sporů s USA ohledně tlaků na přijetí rozpočtového navýšení. Další posun také zásadním způsobem omezuje již zmiňovaný článek 9 ústavy. Tyto historické faktory určují japonský „strach“. Jak ukázala poslední léta, Japonci jsou ochotni vyslat své jednotky na mise mimo území ostrovů, podmínkou však je jasná definice mise a neriskovat, nebyt zapojen do boje.

Svou roli sehraává již zmiňovaný pokles výdajů na obranu. Ten klesá již pátým po sobě jdoucím rokem. Ministerstvo obrany sice žádalo o navýšení, ale ministr financí to odmítl. Tokio však potřebuje navýšit výdaje na obranu nejen pro potvrzení přijetí větší bezpečnostní role, ale jednoduše jen pro udržení současné úrovně. Je nutné nahradit zastaralé systémy novými. Pokud Japonsko nezvýší obranné výdaje nad neoficiální strop jednoho procenta HDP v situaci, kdy raketová obrana spolýká větší část rozpočtu, nezbude jiná možnost, než zkrátit plánovanou výměnu, ale tím dojde k devalvaci vojenské připravenosti.

Spojené státy by se proto měly zasazovat, aby Japonsko přijalo nejen větší odpovědnost za svou vlastní obranu, ale především rozšířilo svou bezpečnostní roli v regionu a v celém světě.

Regionální pozici to Japonsku rozhodně nevylepší a alianci určitě neprospěje. Škrty u pozemních sil jsou akceptovatelné, ale větší redukce by zbrzdila japonskou schopnost zapojit se do operací na udržení míru, popř. při transportu jednotek na uvedené mise. Poškodilo by to japonskou mezinárodní důvěryhodnost.

V neposlední řadě je nutné zmínit také politické překážky. Premiér je omezován při prosazování změn v bezpečnostní politice, a nejen v ní, různorodostí vlády a v tuto chvíli také politickou pestrostí parlamentu. Horní komoru nyní ovládá opoziční *Demokratická strana Japonska – DPJ* a dolní komoru premiérova *Liberální*

Zdroje

- BP (2008): „Statistical Review of World Energy June 2008“
- Kenneth Pyle, Japan Rising, New York, The Century Foundation, 2007
- Brad Glasserman, Katsu Furukawa, „A New US-Japan Agenda“, Issues & Insights, Vol.8, No.4, March 2008, CSIS
- Bruce A. Wright, Mark O. Hague, „Japan – Aiming for Broader, Deeper Regional Security Cooperation“, East
- Asian Startegic Review, 2008

Americká ministryně zahraničí Hillary Clintonová podepsala letos v únoru se svým japonským protějškem Hirofumi Nakasonem dohodu o přesunu části americké námořní pěchoty z Japonska na ostrov Guam.

Tomohiro Osumi/Pool, Globe Media/Reuters

demokratická strana LDP. Volby v dolní komoře by měly proběhnout do září 2009. Demokratická strana Japonska odmítla schválit speciální opatření obnovující podporu pro jednotky americké armády rozmístěné přímo na japonských ostrovech. Jde o první odmítnutí mezinárodní dohody horní komorou od konce druhé světové války. Z hlediska uplatnění demokracie jde jistě o pozitivní uplatnění moci opozice, ale pokud bude DPJ pokračovat v obstrukcích a podminovávání bezpečnostní politiky, a tím i kroků vlády, přestane být Japonsko pro svého spojence důvěryhodným partnerem, bez ohledu na možné důsledky pro regionální i globální postavení. Obstrukce vůči bezpečnostním misím jednotek SDF by neměly být nástrojem opozice, jak dosáhnout legislativního vítězství. Tato taktika by měla zničující dopad na společné alianční cíle. Japonsko postrádá dynamické leadery. Charismatický Koizumi byl výjimkou. Překonat japonskou nečinnost

bude obtížné a časově náročné. Je nutné změnit jak názor veřejnosti, tak i politických představitelů – není to však nemožné. Od Spojených států to však bude vyžadovat velkou snahu, jasnou artikulaci a argumentaci a notnou dávku pochopení jinakosti.

Někteří analytici se domnívají, že pokud to bude možné, měly by se změny odehrávat mimo zájem veřejnosti, aby se tak předešlo možným nepřátelstvím a vytvoření antiamerických nálad. Osobně se domnívám, že vzhledem k faktu, že nelze za aktuálního rozložení sil očekávat další radikální vývoj, měly by se již schválené dohody realizovat zcela transparentně – japonská veřejnost se tak naučí každodennímu životu v zemi, která svou ekonomikou ovlivňuje celosvětové dění, a proto není důvodu ohlížet se stále zpět a nebyt konfrontován se změnami, které jsou již nezvratitelné, a navíc jsou správné. Ten, kdo má vliv, nese také odpovědnost za jeho uplatňování. Každý musí jednou do-

spět a přijmout svou zodpovědnost. Tento argument podle mého názoru nemůže obstát již jen proto, že od tohoto roku je Japonsko nestálým členem Rady bezpečnosti OSN (2009–2010) a usiluje o místo stálého člena.

Debaty o nové roli Japonska

Ano, Japonsko je na křižovatce, musí se rozhodnout, zda bude čelit rostoucímu vlivu Číny nebo setrvá při starém myšlení a bude udržovat status quo – odvolávající se na fiskální obtíže. Vzato absolutním vojenským pohledem – ve srovnání s Pekinem je Tokio na sestupu. To však nemusí být rozhodující. Debaty, zda se Japonsko spokojí s tím, že mu případně role mocnosti střední velikosti, již byla zahájena. Tento vývoj by Čína uvítala, neboť s Japonskem soupeří o nadvládu v Asii, a dokonce i Jižní Korea, jejíž obavy z obnovy militaristického Japonska ani po půl století nevymizely. Čínské vítězství, čín-

ská nadvláda, by však bylo katastrofou pro americký národní zájem v celé Asii.

Na prahu 21. století je geopolitická realita jasnější. Je zapotřebí mít jasnou vizi tohoto nového světa a odpovídající efektivní strategii. Podobně jako obranné postoje Spojených států doznaly v posledních letech změny, také Japonsko se rozhodlo reagovat na změněnou světovou situaci a zapojit se do utváření bezpečnostního rámce mezinárodních vztahů. Zdá se, že Japonsko konečně dospívá. Nedochozí však pouze k transformaci japonské bezpečnostní politiky, ale také se zásadním způsobem mění vztah obou partnerů v rámci aliance. Aliance se tak stává, i přes své nedostatky, skutečným strategickým partnerstvím a respektovaným hráčem v mezinárodních bezpečnostních vztazích.

Linda Cozlová

dokončuje doktorandské studium obor mezinárodní vztahy a americká studia na FSV UK, zabývá se americko-japonskými zahraničněpolitickými a bezpečnostními vztahy, vývojem bezpečnosti v asijsko-pacifickém regionu. cozl@post.cz

Co je nového v Lichtenštejnsku?

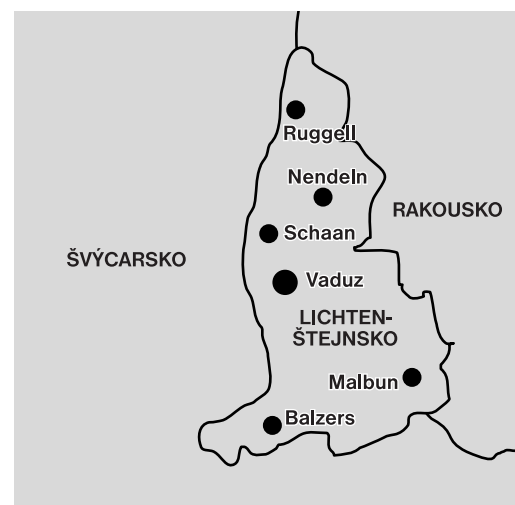
Miroslav Šepták

Zatímco únorové parlamentní volby přinesly v malé zemi mezi Rakouskem a Švýcarskem nečekaný výsledek, povolební vývoj odpovídá dlouholeté tradici lichtenštejnské politiky. Následující zamyšlení se pokouší nalézt příčiny těchto jevů.

Konfrontace a konsenzus

Chceme-li pochopit výsledky letošních voleb do lichtenštejnského parlamentu – Zemského sněmu (*Landtag*), je podle mého názoru nezbytné zamyslet se krátce nad historií a současností tamního stranického systému, který na rozdíl od jiných německy mluvících zemí vznikl až po roce 1918, kdy vystoupila *Křesťansko-sociální lidová strana (CSVP)* „červení“ s požadavkem demokratizace země a hájení zájmů „obyčejných“ lidí. V podstatě jako reakce na program CSVP záhy vznikla tzv. Občanská strana „černí“ i dnes známá pod názvem *Pokroková občanská strana (FBP)*. Od počátku byla silně spjata s panovnickým rodem, hájila konzervativní hodnoty a odmítala demokratizaci. Stranický systém meziválečného Lichtenštejnska charakterizovala kromě značné segmentace společnosti i velká ideologická vzdálenost mezi oběma stranami ústící v praxi ve vzájemnou konfrontaci a neochotu spolupracovat.

Zlom přinesla až obava z nacistického ohrožení na konci třicátých let minulého století. Doposud nesmířitelní sokové zasedli za jednací stůl a udělali tlustou čáru za minulostí. A co víc, dojednali společnou koalici na základě poměrného za-

stoupení, čímž vznikl model proporčního vládnutí. Pro knížecí stát přinesla kooperace v nejistém období své ovoce – přispěla k bezpečnému proplutí země rozbouřenými vodami mezinárodní politiky. Po skončení druhé světové války pokračovala plodná spolupráce dál. Společné převzetí vládní odpovědnosti přispělo k překonání existujících ideologických třenic. Tím zmizela i programová odlišnost, což charakterizuje oba subjekty dodnes. Mohli bychom je zařadit mezi pravo-středové křesťansko-demokratické strany s umírněným konzervativním akcentem. Lichtenštejnsko představuje z hlediska komparativní politologie naprostý unikát. V letech 1938–1997 zde fungoval absolutně proporční model vládnutí velké koalice složené ze zástupců nástupkyně lidové strany *Vlastenecké unie (VU)* a *Pokrokové občanské strany (FBP)*. V uvedeném období se měnila pouze osoba předsedy vlády, a to v závislosti na vítězi voleb.

Etablování nových stran i v současnosti ztěžuje vysoká uzavírací klauzule (do roku 1973 dokonce až osmnáctiprocentní) a celková spokojenost Lichtenštejnců s vládnoucím kursem vyjádřená někdejší volebním sloganem Vlastenecké unie „Daří se nám dobře – a mělo by to tak

zůstat“. Velmi limitující faktor stranické soutěže představuje rovněž faktická neexistence nezávislého celostátní vycházejícího deníku. Jak Vlastenecká unie (*Liechtensteiner Vaterland*), tak Pokroková občanská strana (*Liechtensteiner Volksblatt*) mají vlastní nepřímo státem subvencovaný stranický tisk.

I přes tuto skutečnost se od poloviny 80. let v rámci lichtenštejského stranictví objevila nová formace – *Svobodná kandidátka (FL)* – která není pouze do počtu. Její původ tkví v několika nezávislých občansko-politických organizacích ekologického a levicového zaměření. Strana usiluje o profil levicové „pokrokové“ alternativy

vůči etablovaným subjektům s cílem přinést do „strnulé“ lichtenštejské politiky „svěží“ vítr. Poté, co dvakrát poměrně těsně skončila před branami Zemského sněmu, pronikla v roce 1993 poprvé do parlamentu. Strana připomíná svou decentralizovanou organizační strukturou i programem Zelené v Rakousku a v Německu. Mohli bychom ji tedy zařadit do skupiny evropských ekologických stran. V jejím čele nestojí předseda, nýbrž předsedající mluvčí. Ačkoliv od svého prvního vstupu do Zemského sněmu úspěšně hájí parlamentní relevanci, ještě nikdy neparticipovala na vládě.

Určitý zlom v praxi proporčního vládnutí představoval rok 1997, kdy na základě volebních výsledků a rozhodnutí FBP zaujmout

opoziční postoj sestavili „červení“ (VU) samostatně většinový kabinet. O čtyři roky později ovšem „černí“ (FBP) vrátili úder a po zisku 49,9 procenta hlasů utvořil Otmar Hasler jednobarevnou vládu. Obě formace zjistily,

že jim vládnutí bez koaličního partnera nepřináší výhody, neboť umožňuje výraznější profilaci opozice. Tlak na plnění programu je tak daleko větší a v případě jeho neplnění musí strana počítat s úbytkem voličské přízně. Vědom si tohoto nepsaného zákona politiky sáhl zkušený Hasler v roce 2005 navzdory přesvědčivému volebnímu vítězství opětovně k velké koalici. Je nutné dodat, že v knižectví má pojem „opozice“ jiný obsah a praktické vyjádření než v řadě jiných zemí. Jde totiž o konstruktivní, a nikoli konkurenční opozici.

Průběh voleb a jejich výsledky

Lichtenštejnsko patří mezi státy s vysokou uzavírací klauzulí (8 procent) a poměrným volebním systémem zvýhodňujícím velké strany. Země se skládá ze dvou volebních obvodů (*Unter – a Oberland*), v nichž je možné získat 10, resp. 15 mandátů. Zemský sněm má dohromady 25 křesel a voliči vybírají své zástupce v jednácti obcích. Od roku 2004 je zavedena možnost korespondenční volby, kterou podle údajů volební komise využilo 80,5

procenta voličů (v roce 2004 49 procent). Vládnoucí monarcha kníže Hans Adam II. vypsal parlamentní volby na druhou únorovou neděli. Volební kampaň probíhala intenzivněji od začátku roku a byla vedena věcně bez zbytečných emocí a snahy zesměšnit soupeře.

Volebním lídrem Pokrokové občanské strany se stal vcelku očekávaně dlouholetý lichtenštejský předseda vlády Otmar Hasler, který postavil celou kampaň na zdůrazňování pozitiv své dosavadní činnosti. Vlastenecká unie vsadila na perspektivního Klause Tschütschera. V Haslerově vládě v souladu s proporčním systémem zastával funkci vicepremiéra a současně vedl i resort spravedlnosti, sportu a hospodářství. Vlastenecká unie prezentovala jasně strukturovaný a tematicky ucelený volební program, nechyběly otázky související se vzděláním, ekonomikou, integrací cizinců, dopravou i zahraniční politikou, který byl na rozdíl od Pokrokové občanské strany silně personalizován, kdy každý z kandidátů prezentoval konkrétní programové priority.

Jediná opoziční strana – Svobodná kandidátka – vsadila na identická témata, s nimiž bojuje o hlasy voličů více než 20 let – rozšíření přímé demokracie a participace občanů vůbec, zrovnoprávnění mužů a žen i různých sociálních skupin. Zelení jako jediní sáhli po umírněné negativistické kampani. Svobodná kandidátka neopomněla zdůraznit svou neutuchající aktivitu, která však dlouhodobě naráží na nepochopení a odpor obou konzervativních stran. Vzhledem k historickému volebnímu úspěchu před čtyřmi lety (13 procent odevzdaných hlasů) vycitila příležitost k prolomení dosavadní parlamentní izolace. Před volbami poprvé otevřeně přiznala nárok na převzetí vládní odpovědnosti. Volební program obou nejsilnějších stran byl prakticky identický, odlišné návrhy řešení některých problémů nabídla pouze FL. Na rozdíl od konzervativců se vyslovila pro omezení pravomocí knížete, volební a hlasovací právo pro zahraniční Lichtenštejnce, liberálnější azylovou politiku, registrované partnerství a vznik nezávislého deníku. Stejně jako u VU charakterizovala program Zelených silná personalizace.

Globální ekonomická recese vytváří v občanech Lichtenštejska pocit nejistoty a ohrožení zaběhnutého pořádku. Velkou koalici proto vnímá drtivá většina z nich jako nejvhodnější prostředek k jejímu překonání.

Tabulka: Porovnání výsledků voleb 2005 a 2009

Kandidující subjekt	Procenta obdržených hlasů '05	Počet získaných mandátů '05	Procenta obdržených hlasů '09	Počet získaných mandátů '09	Rozdíl 2005–9 (% hlasů)	Rozdíl 2005–9 (mandáty)
FBP	48,7	12	43,5	11	-5,2	-1
VU	38,2	10	47,6	13	+9,4	+3
FL	13,0	3	8,9	1	-4,1	-2

Politická změna se vším všudy: lichtenštejnský volební vítěz a nový premiér, 42letý šéf Vlastenecké unie Klaus Tschütscher.

Arnd Wiegmann, Globe Media/Reuters

Politologové před volbami výrazně favorizovali FBP s poukazem na spokojenost obyvatel knížectví s Haslerovým vedením země. Ten podle nich představoval dostatečně prověřenou osobu, což ještě více nabralo na významu v současné nejisté době. Vítězem voleb se ovšem nečekaně stala Vlastenecká unie s poměrně značným náskokem před Pokrokovou občanskou stranou. Oslabení zaznamenala i Svobodná kandidátka, dokonce nechybělo mnoho a brány Zemského sněmu by pro ni zůstaly uzavřeny. Ještě větší překvapení pak vyvolala jiná skutečnost – ve všech jedenácti obcích VU značně posílila, zatímco ostatní dvě strany mírně až výrazně ztratily.

Nové tváře klíčem k úspěchu

Potřebný časový odstup od únorových událostí umožňuje lépe identifikovat motivy

a příčiny vedoucí k vítězství Vlastenecké unie. První bych spatřoval ve stylu volební kampaně. Představitelé FBP nabyli mylného dojmu, že získají absolutní většinu v Zemském sněmu. Strana vystupovala v tomto směru přehnaně sebejistě až arogantně, její volební kampaň působila mdlým a nevýrazným dojmem, jako by nebyla schopna personální i volebně-strategické inovace. Naproti tomu VU nabídla dynamickou kampaň s několika novými tvářemi na popředních místech kandidátky. V podmínkách miniaturní lichtenštejnské země se ukazuje, že volební boj je do značné míry personalizován a pro jednotlivé kandidáty platí doslova osobní odpovědnost za určitý okruh problémů. Na rozdíl od Pokrokové občanské strany voliči Vlastenecké unie věděli, na koho se v budoucnu mají obrátit, budou-li s něčím nespokojeni.

Druhou příčinu představuje celkové pojetí volebního programu. Ve srovnání

s vizionářským, přitom však realisticky znějícím programem VU, působil program FBP neuceleně, neboť „černí“ o některých tématech (například zahraniční politika) pojednali pouze okrajově. Navíc FBP ukolébaná prognózami odborníků nedala voličům jednoznačnou odpověď, zda bude v případě vítězství vládnout sama či v koalici. Drtivá většina Lichtenštejnců si přála, vzhledem k historické zkušenosti, pokračování dosavadní spolupráce. U „černých“ mohli nabýt dojmu, že jejich cílem je jednobarevný kabinet.

Zdroje

- Liechtensteiner Vaterland
- Liechtensteiner Volksblatt
- www.landstagswahlen.li
- Waschkuhn, Arno, Politisches System Liechtensteins. Kontinuität und Wandel, Vaduz 1994

„Červení“ heslem „Společně pro Lichtenštejnsko“ adresovali občanům jasné poselství – bez ohledu na výsledek voleb bude naší prioritou co nejširší vládní základna, tj. uzavření velké koalice.

Třetí motiv, který nečekaně převážil pomyslné misky vah ve prospěch Vlastenecké unie, spatřuji v osobách a celkové profilaci volebních vůdců. Otmar Hasler působil svým dlouhým angažmá v křesle předsedy vlády unaveně a opotřebovaně bez potřebného „tahu na bránu“. Nikoli náhodou zvolila VU do této pozice vicepremiéra Klausa Tschütschera. Vládní angažmá mu pomohlo získat pověst energického jedince, který nechodí daleko pro inovační nápady. Přímé srovnání s Haslerem vyznělo pro něho lépe. Nesmíme zapomenout, že odpovídal kromě jiného i za ministerstvo hospodářství. V nelehkém úkolu obstál, a proto byl vnímán jako kompetentnější osoba než jeho protivník ve stále významnějších ekonomických otázkách.

Rozladění z volebního výsledku panovalo rovněž u Svobodné kandidátky. Zelení v době ekonomické recese vsadili na „neatraktivní“ témata typu registrované partnerství či trvale udržitelný rozvoj. Lichtenštejnci v době obav o budoucí ekonomický vývoj země považovali volbu FL za příliš riskantní a tentokrát zvolili jiné politické řešení a podpořili „osvědčené“ konzervativní strany. Pokles mandátů ze tří na pouhý jeden znamená současně i výrazné snížení koaličního potenciálu Zelených. V příštích letech bude strana usilovat o to, aby ji zcela nezastínily obě dominantní formace, poněvadž by pak byla v sázce její parlamentní příslušnost.

Lichtenštejnsko povede dál velká koalice

Ačkoliv vítězná Vlastenecká unie disponuje nyní v Zemském sněmu pohodlnou absolutní většinou, vytvořila strana velkou koalici s FBP, k čemuž ji dokonce vyzvali i Zelení! Koaliční rozhovory trvaly ve srovnání s praxí v jiných evropských zemích krátkou dobu, nový kabinet Klausa Tschütschera byl jmenován koncem března na prvním zasedání nově zvoleného parlamentu.

Globální ekonomická recese vytváří v občanech Lichtenštejnska pocit nejistoty a ohrožení zaběhnutého pořádku. Velkou koalici proto vnímá drtivá většina z nich jako nejvhodnější prostředek k jejímu překonání, což vyplývá z lichtenštejnské historické zkušenosti i z principů tamní politické kultury. Nový kabinet je postaven před řadu nelehkých úkolů. Již nyní zaznamenáváme pokles lichtenštejnského exportu, zkracování pracovní doby, propouštění a nárůst nezaměstnanosti. Široký konsenzus, v jehož rámci je vedena fundovaná a kultivovaná polemika, která ústí v politická řešení mající podporu napříč stranickým spektrem, je podle mého názoru nejlepší možností, jak čelit krizi a zmírnit její následky. Odpovědné jednání a ochota lichtenštejnských politiků naslouchat soupeři by mohly být inspirací pro ostatní země.

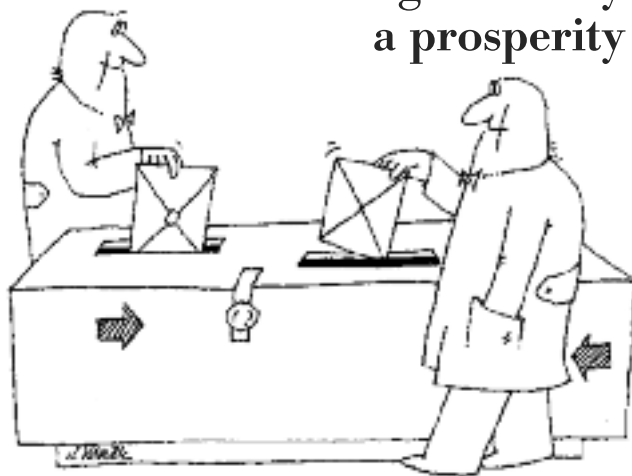
Miroslav Šepták

působí jako interní doktorand Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Septak@seznam.cz

Parlamentní volby v Indonésii

Regionální hegemon s novou image stability a prosperity

Tomáš Petrů

„Kolos na vratkých nohou“, jak byla Indonésie ještě nedávno kvůli množství separatistických a komunálních konfliktů označována, potvrdil nastavený demokratický kurs, přičemž zakordmidloval více k politickému středu a stabilitě. V třetích demokratických parlamentních volbách od pádu generála Suharta v květnu 1998 a zahájení demokratické transformace se nejlidnatější země jihovýchodní Asie rozhodla pro kontinuitu, reformní politiku a hospodářský růst spojovaný s postavou vládnoucího prezidenta Susila Bambang Yudhoyona, když jeho Demokratické straně podle posledních předběžných výsledků dala svůj hlas pětina ze 170 milionů voličů.

Prezidentův triumf

Dubnové parlamentní volby v Indonésii se tak staly de facto referendem o současném prezidentovi Susilovi Bambang Yudhoyonovi. A tento kultivovaný a charismatický politik, který v prvních přímých prezidentských volbách v roce 2004 hladce porazil tehdejší prezidentku Megawati Sukarnoputri, v tomto referendu jednoznačně uspěl. Jde sice zatím jen o úspěch dílčí, protože

volby prezidentské ho teprve čekají v červenci, nicméně jeho Demokratická strana (*Partai Demokrat* – PD) ve volbách do zastupitelstev všech úrovní s přehledem zvítězila. A pokud skutečně získá potřebných dvacet procent křesel ve 560členné Sněmovně reprezentantů (*Dewan Perwakilan Rakyat*), bude moci nominovat svého kandidáta do nadcházejících prezidentských voleb, aniž by musela jít do koalice s jinou stranou. To dává jejímu kandidátovi, jímž přirozeně nebude nikdo jiný než prezident, hovorově přezdívaný SBY, silnou pozici i pro jednání o budování nové vládní koalice i při volbě viceprezidentského kandidáta.

Oproti tomu její největší rivalové GOLKAR (*Golongan Karya* neboli Funkční skupiny), „státostrana“ bývalého suhartoovského režimu a dosavadní nejsilnější vládní strana, a PDIP (Demokratická strana Indonésie zápasu), vedená bývalou prezidentkou, nejenže utrpěly porážku, ale zaznamenaly značný odliv hlasů. V případě Golkaru je třetinový propad (z 21,5 na 14,5 procenta) o to markantnější, že vítězná Demokratická strana, která v minulých volbách skončila až na pátém místě s pouhými 7,5 procenta hlasů, nyní svou podporu ztrojnásobila.

Faktem ale zůstává, že existence Demokratické strany (PD), která vznikla teprve v roce 2001 víceméně jako politický nástroj ke zvolení SBY prezidentem, doslova stojí a padá s jeho osobou. To nepřímě potvrdil ministr obrany Juwono Sudarsono, který není spojován s žádnou politickou stranou – přičítá vítězství PD právě „důvěře voličů v charakter a integritu osobnosti“ prezidenta (*The Jakarta Post*, 10/4/2009).

Z celkového počtu 38 politických hnutí (v Acehu kandidovalo dalších šest lokálních stran), které se ucházely o hlasy voličů, překročilo dvouapůlprocentní limit potřebný pro vstup do sněmovny největší uskupení. Za silnou trojkou tak zůstaly čtyři více či méně islámské strany a dvě nové populistické partaje vedené bývalými generály. Z nich si nejlépe vedla Strana spravedlnosti a prosperity (*Partai Keadilan Sejahtera* – PKS), která získala osm procent a která by se teoreticky mohla stát *king makerem* neboli rozhodujícím ja-

zýčkem na vahách v případě, že Demokratická strana prezidenta Yudhoyona bude pokračovat v partnerství s Golkarem. Tato strana má ze všech islámsky orientovaných hnutí nejvypjatější náboženskou agendu spojenou se snahou o prosazení co nejvíce prvků práva šari'a na národní úrovni a někteří její vysoce postavení členové se údajně hlásí k wahhábismu, takže její případná vládní role není dobrou zprávou pro zemi, kterou obchází strašák latentní islamizace.

Na druhou stranu v celkovém součtu islámské strany zaznamenaly ztrátu okolo 15 procent a dvě z nich – PAN (*Partai Amanat Nasional* – Strana národního mandátu) a PKB (*Partai Kebangkitan Bangsa* – Strana obrody národa) – se snažily islámskou rétoriku nenápadně obrousit tak, aby byly přístupnější širší voličské základně, ale současně neztratily voliče, kterým islámská agenda konvenuje.

Jaké nakonec bude upořádání vládní koalice, nebude do uzavěrky tohoto vydání s jistotou známo, byť ihned od oznámení prvních předběžných výsledků začala probíhat intenzivní jednání mezi všemi stranami. Volba koaličních partnerů přirozeně zásadním způsobem ovlivňuje prosazování zákonů, a tím pádem i fungování vlády. Indonésie je sice republika prezidentského typu, kde prezident je zároveň předsedou vlády, současně prvky zastupitelské demokracie hrají čím dál tím větší roli, a proto veškerá klíčová rozhodnutí kabinetu musí ratifikovat parlament.

Finální podobu vlády tedy ukáže až vývoj následujících týdnů a rovněž oficiální výsledky budou známy až v druhém květnovém týdnu. Jisté však je, že hrdá Jávanka a dcera prvního indonéského prezidenta Sukarna Megawati bude o prezi-

dentský post bojovat do posledního dechu, přestože jí voliči dali v těchto parlamentních a minulých prezidentských volbách jasně najevo, že už pro ně není „matkou národa“ (*ibu bangsa*), a její strana s největší pravděpodobností zůstane největší opoziční stranou.

Pokusme se nyní zhodnotit, jak si ve své funkci prezidenta a šéfa kabinetu vedl Susilo Bambang Yudhoyono, díky němuž Demokratická strana ve volbách zvítězila. Od té doby, co Indonésie po pádu dlouholetého autoritářského vládce Suharta a jeho represivního režimu v květnu 1998 zahájila cestu k demokracii, se na postu prezidenta vystřídali již čtyři politici, ovšem jen ten po-

slední – současný prezident Yudhoyono – doslouží plně funkční období, na rozdíl od svých předchůdců, kteří v úřadu strávili v průměru jen rok a půl. I tento fakt může přispívat k určité stabilitě a relativní prosperitě, kterou SBY ztělesňuje.

Parlamentní volby také proběhly v době, kdy se indonéskému hospodářství relativně daří. I navzdory probíhající krizi, která již druhým rokem ochromuje globální ekonomiku, si Indonésie drží 3,5procentní růst a spotřebitelská důvěra je nejvyšší za posledních 18 mě-

síců. To je ve srovnání s okolními zeměmi záviděníhodný výsledek, který SBY rád veřejně přičítá úspěšné politice svého kabinetu.

Vítězná válka proti terorismu

Velmi podstatné jsou ovšem bezpečnostní úspěchy Indonésie v posledních pěti letech, přestože po pádu režimu generála Suharta zemi hrozila územní dezintegrace a propad do spirály komunálního násilí. V letech 2000–2005 zemi rovněž paralyzovala série teroristických atentátů pro-

Indonésie se nespokojuje pouze s rolí tahouna regionální kooperace v jihovýchodní Asii, snaží se být proaktivní i ve spolupráci s východoasijskými partnery v rámci platformy ASEAN Plus Three – tedy s Čínou, Japonskem a Korejskou republikou.

Sčítání voličských hlasů během parlamentních voleb v Indonésii.

Crack Palinggi, Globe Media/Reuters

vedených militantními islamisty. Ty se indonéským bezpečnostním složkám díky soustředěnému úsilí a mezinárodní spolupráci (Indonésii považují Spojené státy za důležitého spojence v boji proti teroru) podařilo eliminovat a také v zásadě ukončit i separatistické a etnonáboženské konflikty. Byli dopadeni, odsouzeni a popraveni pachatelé bombového atentátu v balijské Kutě v roce 2002, síť Jemaah Islamiyah, militantně islamistické organizace napojené na al-Káidu, byla prakticky zničena, podařilo se ukončit třicetiletou občanskou válku mezi separatisty a centrální vládou v Aceh. Smírem rovněž skončil konflikt na Molukách a nejhroší násilí mezi křesťany a muslimy bylo zažehnáno i na středním Sulawesi.

Zdroje

• The Jakarta Post, The Economist, www.presidensby.info

Problematickou oblastí Indonésie nadále zůstává Západní Papua, kde sílí napětí mezi původními Papuánci a migranty z Jávy a ze Sulawesi, a to jak z ekonomických a politických, tak z náboženských důvodů (nové křesťanské denominace vs. saláfisté a příznivci islámského hnutí Hizb-ut Tahrir).

Jako pozitivní lze hodnotit také omezení značného vlivu armády na politiku, za předchozího režimu oficiálně zakotveného v doktríně zvané *dwifungsi* neboli „dvoji funkce“ – tedy obranná a politická. V současnosti armádní špičky nejenže nemohou kandidovat na politické posty, ale ani vojáci v aktivní službě (410 000 mužů) nemají volební právo. Šest bývalých generálů se sice hodlá ucházet o prezidentský úřad (včetně takových „řezníků“, jako je Wiranto z populistické strany Hanura), ovšem očekává se, že armáda zůstane i nadále apolitická.

Boj s korupcí: částečné úspěchy

Prezident Yudhoyono také zvolil jako jednu z priorit svého programu boj proti hluboce zakořeněné korupci a tento plán dílčí úspěchy přináší. Byly zavedeny zákony na zprůhlednění zadávání státních zakázek a kvalitnější kontrolu státních výdajů. Za mříže putovali šéf indonéské elektrárenské společnosti PLN, acežský guvernér a bývalý ministr pro náboženství. Bývalý kleptokrat Suharto ovšem kvůli zdravotnímu stavu za korupci a zpronevěru nikdy odsouzen nebyl, což vyvolávalo dojem, že Yudhoyono, sám generál za éry Suhartova Nového řádu, nemá zájem ty skutečně mocné posílat za mříže. Ostatně přítomnost mnoha postav spojených s bývalým režimem v soudnictví a ve státní správě je vedle korupce jedním z nejzávažnějších problémů, se kterými se mladá indonéská demokracie potýká. Tento fakt ostatně vysvětluje, proč jen minimum zlo-

činů spáchaných armádou v Aceh či na Východním Timoru bylo vyšetřeno a spravedlivě potrestáno.

Kontroverzní pak zůstává Yudhoyono-va role v otázce plíživé islamizace země. Na jedné straně prezident stojí v čele bezpečnostních složek, které tvrdě zasáhly proti islámským teroristům, na straně druhé jsou však tiše tolerováni gangsteři v islámských róbách (například Fórum obránců islámu, FPI), kteří napadají modlitebny, organizace a jednotlivce, které považují za kacířské nebo odpadlické. V legální rovině se tento postoj projevil schválením kontroverzního a vágně definovaného „antipornografického“ zákona, který, byť byl nakonec přijat v té umírněnější podobě, může být použit proti rituálům náboženských a etnických menšin nebo umění, které budou shledány „erotickými“ – a nemusí jít jen o zákaz některých tradičních či moderních tanců nebo tradičních oděvů.

Regionální cíle, globální dosah

Prezident Susilo díky své erudici, důvěryhodnosti a výborné angličtině sbírá cenné body také v zahraničí. Sebevědomí indonéské zahraniční politiky tak s rostoucí politickou a ekonomickou stabilizací narůstá. Indonésie byla již od dob nástupu generála Suharta k moci velmi aktivní v oblasti regionální spolupráce – Suharto sám stál u zrodu ASEAN, za jehož přirozeného vůdce se Indonésie vždy považovala. Nyní, kdy země má díky slibně se rozvíjející demokracii slušný kredit v zahraničí, se Indonésie snaží etablovat nejen jako regionální lídr, ale také jako aktivní hráč na širším mezinárodním poli. Poslední vystoupení prezidenta Yudhoyona na London School of Economics and Political Science (LSE) den před summitem G20 sebevědomí ostrovní velmoci potvrdilo už jen svým názvem: *Regional role, global reach*. Indonésie se nespokojuje pouze s rolí tahouna regionální kooperace v jihovýchodní Asii, snaží se být proaktivní i ve spolupráci s východoasijskými partnery v rámci platformy *ASEAN Plus Three* – tedy s Čínou, Japonskem a Korejskou republikou, ale dokonce i v nejširším možném významu sousloví východoasijs-

ská spolupráce, tedy včetně Indie, Austrálie a Nového Zélandu.

Byť to patrně není všeobecně známo, Indonésie, která je spíše mediálně proslulá přírodními katastrofami, terorismem či separatismem, má na co navázat – především v oblasti diplomatických intervencí. K jejím největším úspěchům se řadí její úspěšné spolupředsednictví mírového procesu v Kambodži na přelomu osmdesátých a devadesátých let, ale tím její diplomatická úsilí neskončila. Indonésie se významně zapojila i do dalších mírových operací OSN, včetně izraelsko-palestinského konfliktu (na Indonésii jako významnou muslimskou zemi se jako mediátora často spoléhá palestinský Hamás a Indonésie se dlouhodobě zasazuje o vytvoření samostatného palestinského státu), v Libanonu, kam vyslala kontingent o síle 1000 vojáků, v Bosně a Somálsku. Jako aktivní účastník Regionálního fóra ASEAN se zasadila o mírovou dohodu mezi filipínskou centrální vládou a islámskými separatisty na jihu země (MNLF). Indonésie také působila jako prostředník při navázání dialogu mezi světovým společenstvím a vojenskou juntou v Myanmaru po brutálním zásahu proti buddhistickým mnichům spojeným s hnutím šafránové revoluce i tehdy, kdy tamní režim bránil vstupu mezinárodním humanitárním organizacím po ničivém úderu cyklonu Nargis v květnu 2008 a právě ASEAN zde funguje jako platforma pro alespoň bazální komunikaci s myanmarským režimem.

V tomto směru hodlá Indonésie pod vedením prezidenta Yudhoyona pokračovat a realizovat principy postsuhartovské „otevřené a aktivní politiky“ (*politik bebas aktif*), zahájené již jeho předchůdci Abdurrahmanem Wahidem a Megawati Sukarnoputri. Je jasné, že zkušený politik jako SBY se v případě svého znovuzvolení bude snažit dobrou zahraniční image své země prodat i na domácím poli a tuto reputaci nadále posilovat.

Tomáš Petrů je indonesista

a pracuje jako vedoucí oboru Asijská studia a mezinárodní vztahy na Metropolitní univerzitě v Praze.

petru.tomas@gmail.com

Kam kráčejí američtí republikáni?

Roman Joch

Prvních 100 dní nového prezidenta Baracka Obamy uplynulo a co dělají republikáni? Osudem opoziční (menšinové) strany po zvolení nového prezidenta je vždy nezájem ostatních o ni.

Republikáni, jak se zdá, se začínají soustřeďovat na opozici vůči domácí politice prezidenta Obamy, vůči jeho enormním, bilionovým státním výdajům. Vůdčí postavu v Kongresu však zatím nevyprodukovali. Trochu lépe je na tom Republikánská strana na úrovni guvernérů států. V současných předpovědích, kdo bude příštím prezidentským kandidátem republikánů v roce 2012, nejčastěji zaznívají tato jména: Sarah Palinová, guvernérka Aljašky; Bobby Jindal, guvernér Louisiany; Mark Sanford, guvernér Jižní Karolíny; a Newt Gingrich, bývalý spíkr Sněmovny reprezentantů, který v roce 1994 přivedl opoziční republikány po padesáti letech k vítězství ve volbách do Kongresu. Zda někdo z nich skutečně bude republikánským kandidátem na prezidenta v roce 2012 – či bude dokonce zvolen prezidentem – je nyní příliš předčasné zvažovat.

Politická asymetrie

Samozřejmě v systému dvou stran se tyto dvě strany u moci

střídají a je otázkou času, kdy se ono pomyslné kyvadlo přehoupne od demokratů k republikánům – zda v roce 2012, nebo 2016, nebo později. Pokud jde ale o prezidentské volby, mezi demokraty a republikány za posledních čtyřicet let panovala asymetrie, kterou narušilo až vítězství Baracka Obamy: tradičně úspěšnější byli demokraté centrističtí než kandidáti z levého křídla Demokratické strany, zatímco u republikánů byli konzervativní kandidáti úspěšnější než ti centrističtí. Je to zajímavý paradox, jenž stojí za zmínku.

Tento paradox je způsoben posunem amerických mediálních a kulturních elit,

a následně i Demokratické strany, doleva v kulturních a morálních otázkách v druhé polovině šedesátých let 20. století. Demokratická strana jako dědička Nového údělu prezidenta Franklina Delana Roosevelta byla od třicátých let 20. století suverénně většinovou americkou stranou. V druhé polovině šedesátých let se však americké demokratické elity posunuly až tak výrazně doleva v morálních a kulturních otázkách, že jejich postoje začaly odpuzovat příslušníky americké bílé střední a nižší třídy, kteří tradičně z ekonomických a sociálních důvodů volili demokraty, ale nyní z morálních a kulturních důvodů začali volit re-

publikány, které by jinak z ekonomicko-sociálních důvodů nevolili. Úspěšní republikánští kandidáti na prezidenta tak začali akcentovat své pravicové morální a kulturní názory, zatímco úspěšní demokratičtí kandidáti se situovali do středu a snažili se distancovat od radikálně levicových morálních a kulturních postojů demokratické elity. Pokud byl kandidátem demokratů na prezidenta levicový radikál, neuspěl (až do roku 2008, kdy uspěl poprvé), pokud demokratický centrista, pak uspěl. Na druhou stranu, pokud byl kandidátem republikánů na prezidenta centrista a jeho oponentem demokratický centrista, republikán nikdy

Americký prezident a jeho budoucí vyzyvatel? Barack Obama se zdraví s republikánským guvernérem státu Louisiana Bobby Jindalem.

Jeff Haynes, Globe Media/Reuters

neuspěl. Naopak, pokud kandidátem republikánů byl konzervativce, zvláště ten, který byl ochoten vést „kulturkampf“ o charakter Ameriky, obvykle přetáhl na svou stranu od demokratů voliče z bílé střední a nižší třídy a vyhrál.

Podívejme se na tuto pravidelnost podrobněji. První demokratický kandidát, který doplatil na posun demokratických elit ostře doleva v kulturních a morálních otázkách, byl Hubert Humphrey v roce 1968. A první republikán, který na něm vydělal, byl Richard Nixon. Nixon nebyl žádný velký konzervativce, v domácí politice byl dokonce výrazně vlevo a v zahraniční byl centrista, pokud však jde o kulturní a morální otázky, skvěle využil resentimentu střední a nižší bílé třídy proti liberálním demokratickým elitám.

V roce 1972 dokonce na hlavu – tj. v 49 z 50 států Unie – porazil prvního dokonalého kandidáta těchto elit (tj. radikálně levicového nejen v ekonomických, ale i v kulturních a morálních otázkách), senátora George McGoverna. Nixon sám o sobě v ekonomice a v zahraniční politice nebyl nijak extra vpravo, ale *Kulturkampf* uměl vést dokonale.

V roce 1976 (po aféře *Watergate* a rezignaci Nixona) byl však kandidátem republikánů Gerald Ford, umírněný fiskální konzervativce, jehož morální a kulturní otázky buď nezajímaly, anebo byl v nich vlevo. Jeho protikandidátem byl jižanský demokrat – tj. v rámci celoamerické Demokratické strany člověk z jejího pravého okraje, neboť jižanští bílí demokraté jsou tradičně těmi nejkonzervativnějšími demokraty – guvernér Jimmy Carter. Samozřejmě vyhrál. A pak ale nevládl jako jižanský demokrat, nýbrž jako demokrat levicový. Není divu, že jej v roce 1980 porazil republikán Ronald Reagan, který v sobě integroval ekonomickou, zahraničněpolitickou i kulturně-morální pravici a byl nejpravicejším prez-

dentem od dob Calvina Coolidge z dvacátých let 20. století. A v roce 1984 na hlavu – tj. opět v 49 z 50 států Unie – porazil bývalého Carterova viceprezidenta Waltera F. Mondalea, který byl McGovernovým klonem. V roce 1988 kandidoval jako Reaganův dědic jeho viceprezident George Bush (jenž předtím patřil k centristickému křídlu Republikánské strany) a jeho demokratickým protikandidátem byl guvernér Michael Dukakis, další McGovernův klon. Naprosto nepřekvapivě vyhrál George Bush. Bylo to však více třetí vítězství Ronalda Reagana než vítězství George Bushe samotného.

Umět vést kulturní boj

Pak ale George Bush zvedl daně (smrtný hřích každého republikánského politika)

a v roce 1992 kandidoval jakožto republikánský centrista, kterým také byl. Jeho protikandidátem byl však další jižní demokrat, tedy z hlediska americké politiky centrista, politik z pravého okraje Demokratické strany, guvernér Bill Clinton. Bez problémů nad Bushem zvítězil. Bush byl dokonalý gentleman, ale vést *Kulturkampf*, to rozhodně neuměl.

A v roce 1996 kandidoval proti Clintonovi Bob Dole, jenž byl klonem Geralda Forda. Dopadl stejně jako před dvaceti lety předtím Ford (jehož byl tehdy kandidátem na viceprezidenta).

Al Gore do roku 1992 (zvolení viceprezidentem) byl na poměry Demokratické strany výrazně konzervativním jižanským senátorem. Pak se posunul doleva a v roce 2000 kandidoval na prezidenta jako levicový radikál. Prohrál, byť těsně, s Georgem W. Bushem, který, jak se později ukázalo, v domácí politice příliš pravicový nebyl, ale ve svých kampaních byl dokonale schopen mobilizovat morální a kulturní konzervativce (v tom se ze svých předchůdců nejvíce podobal Nixonovi, o něco méně Reaganovi, a vůbec ne

svému otci). Proto pokaždé vyhrál, byť těsně. V roce 2004 byl jeho protikandidátem John Kerry, další to mcgovernovský levicový radikál. Nepřekvapuje, že Bush mladší vyhrál.

Vidíme tedy, že až do roku 2008 každý mcgovernovský kandidát (McGovern, Carter v roce 1980, Mondale, Dukakis, Gore, Kerry) prohrál. Rovněž prohrál každý centristický, nebo umírněně konzervativní republikán (Ford, Bush v roce 1988, Dole). Vyhráli ti republikánští kandidáti, kteří byli konzervativní (Reagan), anebo alespoň kandidovali jako kulturně-morální konzervativci proti mcgovernovským liberálům (Nixon, Reagan, Bush v roce 1992, W. Bush); anebo ti demokratičtí kandidáti, kteří patřili k jižanskému, pravému křídlu své strany (Carter v roce 1976, Clinton). Poprvé toto čtyřicetileté paradigma selhalo v roce 2008: poprvé v dějinách zvítězil čistě mcgovernovský kandidát, McGovernův ideologický klon Obama. A porazil umírněného republikána McCaina, který byl zase klonem George Bushe staršího.

Což znamená: kandidát z levého křídla Demokratické strany zvítězil poprvé od dob Franklina Delana Roosevelta a vůbec poprvé kandidát, který je dítětem Nové levice druhé poloviny 60. let. A na druhou stranu, McCain se připojil k řadám takových neúspěšných centristických či umírněných republikánských kandidátů na prezidenta, jako byli Ford, Bush v roce 1992 a Dole.

Jaké z toho plyne shrnutí? Chtějí-li republikáni uspět v prezidentských volbách v roce 2012, udělají chybu, pokud nominují někoho, jako byli Gerald Ford, George Bush starší, Bob Dole či John McCain. Naopak, větší šanci na úspěch budou mít, pokud nominují někoho, jako byli Nixon, Reagan, nebo „W“ Bush – tedy morálně-kulturní konzervativce, kteří nebudou mít zábrany vést *Kulturkampf*. Pochopitelně, takový kandidát ztratí jakoukoli šanci na sympatie amerických médií východního pobřeží, či intelektuálního, kulturního a mediálního establishmentu obecně. Na druhou stranu, může získat Bílý dům. Holt, nelze mít všechno...

Roman Joch je ředitelem

Občanského institutu. joch@obcinst.cz

**Chtějí-li republikáni
uspět
v prezidentských
volbách v roce 2012,
udělají chybu, pokud
nominují někoho,
jako byli Gerald
Ford, George Bush
starší, Bob Dole či
John McCain.**

Thukydides

Váš právě odstoupivší vicepremiér pro Evropu je politik 21. století, mně ale z dálky věků připomíná postavu z antické tragédie. Tedy pokud by sám bral tragicky zvraty, jimiž prochází – a to nevím. Je to sympatický muž se sympatickou minulostí. V mládí projevoval odvalu a z těch dob mu zůstala jistá nevzanost, bohužel jen v osobním projevu.

Politicky skončil svou ministerskou cestu na úplně jiné pozici, než z jaké vzešel. Za prvé začínal jako odpůrce dalšího sešňorování Evropy; radoval se, když neprošla ústavní smlouva pro Evropu, která právě další sešňorování předepisovala. Za druhé si chtěl pojistit Američany v českém lese tím, že jim u vás dovolí postavit radar. Při jeho odchodu z úřadu to vypadalo, že radar nebude, zatímco do ratifikace přestrojené evropské ústavy v českém parlamentu se vložil tak, až s jejím úspěchem svázal svou politickou budoucnost. A nakonec ještě výsledek, který byl

popřením jeho vlastních východisek, představoval jako úspěch – a podle všeho si to také upřímně myslel.

Jak se tomu sympatickému člověku mohlo něco takového přihodit? Odpověď bych hledal v jeho porevolučním kariéřním postupu. Nejdřív šel z politiky (přesněji z politického poradenství) do diplomacie. Už tehdy ovšem uvažoval o tom, že by jednou postoupil přímo na ministerskou úroveň, ale chtěl si to nejdřív osahat v terénu. Proto se stal velvyslancem. Potíž nastává ve chvíli, kdy si dovednosti naučené v diplomacii přenesl zpátky do politiky. V politice je občas žádoucí, v krajních případech dokonce nutné říct ne. V diplomacii se naopak vždycky hledá průnik. Kompromis mezi malou a velkou zemí spočívá už od našich časů v tom, že po vůli velkého je nakonec buď z 90 nebo 80 procent. A přesně tak to dopadlo i s tou vaší evropskou smlouvou. Ač k ní váš diplomatik/politik ze začátku měl řadu výhrad, zásada Dohodnout se musíme ho posléze přivedla k její obhajobě. Vyplývá z toho jedno ponaučení: ze sebelepšího diplomata ministra zahraničí nedělat. Ačkoli zrovna na Vašeho bývalého vicepremiéra bych jej uplatňoval s lítostí.

David Klimeš

Nejdůležitější člen Východního partnerství? Rusko

Glosa

Evropská unie se po několika letech rozhodla dát nový impuls Evropským politikám sousedství. V případě Ruska je ale skutečnost jiná než v lejtrech bruselských plánovačů. Podle představ Bruselu má Rusko kroužit na orbitě okolo Evropské unie v Černomořské synergii, případně v další regionální politice sousedství Severní dimenzi. Přitom je ale zřejmé, že Rusko největší diplomatický nápor nyní napíná na Východní partnerství, kde chybí.

Evropská unie popírá, že by Východní partnerství s třemi východoevropskými a třemi kavkazskými republikami bylo namířeno proti Rusku. Jenže to tak prostě ve svém důsledku je.

V Rusku to jako boj o sféru vlivu vidí ministr zahraničí Sergej Lavrov, šéf Centra pro srovnávací politický výzkum Boris Šmeljov nasazuje Východnímu partnerství psí hlavu „velkého geopolitického boje, ve kterém jde bytostně o ropu a plyn“.

Ať už tedy na Východní partnerství narouboval studenovělečnickou mentalitu kdokoliv, Evropská unie na tom z tohoto pohledu není dobře: EU nabízí nějakých 800 milionů dolarů, Rusko už lije reálné miliardy do Běloruska, Ukrajiny či Arménie a hrozí sankcemi v rámci SNS, Unie nabízí idealistické posilování demokracie, Rusko realpolitikou při „zamrzlých konfliktech“, EU

doufá, že sežene investice pro plynovod Nabucco, Rusko v Jižní Osetii potenciálním investorem naznačilo, že přes Gruzii či blízko Náhorního Karabachu nemusí protéct ani kapka...

Pokud má být Východní partnerství úspěšné, musí být buď mnohem více dotované z unijních fondů, anebo musí najít souznění s nejdůležitějším „členem“ organizace – Ruskem.

David Klimeš je novinář a doktorand na FSV UK. Absolvoval historii na FF UK a mediální studia na FSV UK. d.klimeš@gmail.com

Acquis communautaire

Heslo v *Příručném výkladovém slovníku světa pro 22. století*, 67. vydání

Monoteistické konfesijní náboženství, naprosto převládající ve většině zemí Unie. Jde o typově úplně nový druh náboženské činnosti, která je ekonomicky nesmírně efektivní, protože Bůh přestal přebývat v kostelích a modlitebnách. Odpadá tak složitý byrokratický systém řízení tradičních náboženských obcí, jež se též postupně rozpadly. Dnes možno mluvit o jediné náboženské obci – Evropské unii.

Otec, Syn a Duch Svatý z původního majoritního křesťanství (katolicismu, protestantismu a pravoslavi a dalších nevyhraněných denominací) byli komprimováni do jediného symbolu. Evropský lid zůstává sice dál lidem Knihy, ale namísto Starého a Nového zákona jde o více než 100 tisíc stran textu Acquis communautaire (dále Acquis) obsahující veškerou evropskou legislativu. Jde tedy o proces od zamlčovaného Boha k Pravdě. Tato kniha není nikdy uzavřena, stále se proměňuje. Výrazně se tak zjednodušu-

je cesta ke spasení, neboť náboženské praktikování = každodenní život.

Nedochází k herezím, nikdo není schopen knihu Acquis znát celou, lépe řečeno, nikdo neví, co ještě platí, a co už ne. Odpadá i transcendentování známých či neznámých pojmů.

Křesť je nahrazen získáním volebního práva. Odluka církve od státu tak byla dokončena, protože není co odlučovat...

Homo politicus futurus

VÝBĚR Z NOVINEK KNIHOVNY ÚMV

BUREŠ, Oldřich <i>Operace na udržení míru OSN / Oldřich Bureš. – Olomouc : Univerzita Palackého, 2007. – 199 s. : tab. – Bibl.-Pozn.-Přil. ISBN 978-80-244-1810-0</i>	55 528	KAPITOLY <i>Kapitoly o bezpečnosti / ed. Miloš Balabán, Jan Duchek, Libor Stejskal. – Praha : Karolinum, 2007. – 428 s. – Autor částí: Jan Eichler. – Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-246-1440-3</i>	55 532	POLITISCHE <i>Politische Theorien der Gegenwart I : eine Einführung / ed. André Brodacz, Gary S. Schaal. – 2., erw., akt. Aufl. – Opladen : Budrich, 2006. – 552 s. – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-3-8252-2218-5</i>	De 55 370
CIGÁNIK, Ľubomír <i>Terorizmus : od komunikácie s aktérmi teroru pri oslobodzovaní rukojemníkov až po opatrenia štátov v boji proti nemu / Ľubomír Cigánik, Eva Jaššová. – Bratislava : Veda, 2006. – 373 s. – (Monografie a štúdie ; zväzok 9). – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 80-224-0892-1</i>	55 535	KITAJ <i>Kitaj v XXI veke : globalizácia interesov bezpečnosti / red. G. I. Čufrin. – Moskva : Nauka, 2007. – 324 s. : tab. – Pozn. ISBN 5-02-035482-1</i>	55 383		D 55 426
ČESKO <i>Česko a Rakousko po konci studené války : různými cestami do nové Evropy / ed. Gernot Heiss ...[et al.]. – Ústí nad Labem : Albis International, 2008. – 517 s. – Autor částí: Vladimír Handl. – Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-86971-95-7</i>	55 496	KOSUCHIN, Nikolaj Dmitrijevič <i>Afrika : poiski obnovenija : dinamika političeskich izmenenij v konce XX - načale XXI vv. / N.D. Kosuchin. – Moskva : Institut Afriky RAN, 2007. – 237 s. – Pozn. ISBN 978-5-91298-002-2</i>	55 385	POLSKO-NIEMIECKIE <i>Polsko-niemieckie kontakty obywatelskie : stan badań i postulaty badawcze / red. Piotr Madajczyk, Paweł Popiełński. – Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN, 2008. – 159 s. – Bibl.-Pozn. ISBN 978-83-60680-23-3</i>	
DĚJINY <i>Dějiny Vietnamu / Lucie Hlavatá ... [et al.]. – Praha : Lidové noviny, 2008. – 357 s. : il., mp. – (Dějiny států). – Bibl.-Chron.-Rej.-Přil. ISBN 978-80-7106-965-2</i>	55 490	LEMKE, Christiane <i>Internationale Beziehungen : Grundkonzepte, Theorien und Problemfelder / Christiane Lemke. – 2. Aufl. – München : Oldenbourg, 2008. – x, 228 s. – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-3-486-58599-5</i>	55 368	RASCH, Maximilian B. <i>The European Union at the United Nations : the functioning and coherence of EU external representation in a state-centric environment / Maximilian B. Rasch. – Leiden : Martinus Nijhoff, 2008. – xxii, 360 s. : gr. – (Studies in EU External Relations ; volume 1). – Bibl.-Pozn.-Přil.-Rej. ISBN 978-90-04-16714-8</i>	55 536
EUROPEAN <i>The European neighbourhood policy : challenges and prospects / ed. Graham Avery, Yvonne Nasshoven. – Brussels : Trans European Policy Studies Association, 2008. – 114 s. : tab. – Autor částí: Petr Kratochvíl. – Pozn.-Přil. ISBN 978-2-9600828-0-7</i>	De 55 331	LIŠČÁK, Vladimír <i>Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech / Vladimír Liščák. – Praha : Libri, 2008. – 782 s. : il., mp. – Chron. ISBN 978-80-7277-364-0</i>	55 529	ROMANIA <i>Romania / the Great Union : 1918-2008 December 1. 90 years the Great Union - completion of the romanian unitary nation state : 1859-2009 January 24. 150 years since the Union of the romanian principalities - creation of the modern romanian state. – Bucharest : Foreign Languages Press, 2008. – 118 s. : il., mp. ISBN 973-8333-52-0</i>	D 55 443
FRIEDL, Jiří <i>Rozpačitě spojenectví : československo-polské vztahy v letech 1945–1949 / Jiří Friedl, Zdeněk Jirásek. – Praha : Aleš Skřivan, 2008. – 399 s. – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-80-86493-23-7</i>	55 533	MATERSKI, Wojciech <i>Sowieccy dyplomaci o genezie Organizacji Narodów Zjednoczonych / Wojciech Materski. – Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN, 2008. – 212 s. – Pozn.-Rej. ISBN 978-83-7399-268-9</i>	55 439	ROSSIJA <i>Rossija i mir v načale XXI veka : novyje vyzovy i novyje vozmožnosti. – Moskva : Nauka, 2007. – 291 s. – Pozn. ISBN 978-5-02-035465-4</i>	55 384
GLOBALISIERUNG <i>Globalisierung und internationale Politik : Institutionen, Strukturen und Prozesse / Christine Betz ... [et al.]. – Bamberg : C. C. Buchners, 2008. – 213 s. : il., gr., mp. – Rej. ISBN 978-3-7661-6844-3</i>	D 55 372	NAIMARK, Norman M. <i>Plameny nenávisť : etnické čistky v Evropě 20. století / Norman M. Naimark. – Praha : Lidové noviny, 2006. – 235 s. – Pozn.-Rej. ISBN 80-7106-751-2</i>	55 527	SCHMIDT, Manfred G. <i>Demokratietheorien : eine Einführung / Manfred G. Schmidt. – 4., überarb., erw. Aufl. – Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2008. – 571 s. : tab. – Bibl. ISBN 978-3-531-16054-2</i>	55 369
HANDWÖRTERBUCH <i>Handwörterbuch internationale Politik / ed. Wichard Woyke. – 11., überarb., akt. Aufl. – Opladen : Budrich, 2008. – xxviii, 672 s. – Chron.-Pozn.-Rej. ISBN 978-3-8252-0702-1</i>	55 366	NELEGÁLNI <i>Nelegální ekonomické aktivity migrantů : (Česko v evropském kontextu) / ed. Dušan Drbohlav. – Praha : Karolinum, 2008. – 311 s. : gr., il., tab. – Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-246-1552-3</i>	55 544		50 713/2
INTERPRETACE <i>Interpretace ruské revoluce 1917 / ed. Jiří Hanuš, Radomír Viček. – Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. – 182 s. : il. – Pozn. ISBN 978-80-7325-150-5</i>	55 531	NEUE <i>Neue Führungsmächte : Partner deutscher Aussenpolitik? / ed. Jörg Husar, Günther Maihold, Stefan Mair. – Baden-Baden : Nomos, 2009. – 310 s. : tab. – (Internationale Politik und Sicherheit ; 62). – Pozn.-Přil. ISBN 978-3-8329-4158-1</i>	55 373	SOELL, Hartmut <i>Helmut Schmidt : Macht und Verantwortung : 1969 bis heute / Hartmut Soell. – München : Deutsche Verlags-Anstalt, 2008. – 1082 s. : il. – Bibl.-Pozn.-Rej. ISBN 978-3-421-05795-2</i>	De 55 445
JAKOVLEV, Alexandr <i>Rusko plné křížů : od vpádu do pádu bolševismu / Alexandr Jakovlev. – Brno : Doplněk, 2008. – 226 s. – (Knihy a dokumenty). – Pozn.-Rej. ISBN 978-80-7239-211-7</i>	55 534			TCHEQUES <i>Les Tcheques et les Belges : une histoire en miroir / ed. Sarah Flock ... [et al.]. – Prague : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. – 160 s. : il. – Bibl.-Pozn. ISBN 978-80-7285-092-1</i>	

Petr Zídek, Karel Sieber Československo a Blízký východ v letech 1948–1989

Autoři navazují na předchozí publikaci Československo a subsaharská Afrika v letech 1948–1989 (2007). Na základě přístupných archivních materiálů analyzují zahraniční politiku komunistického Československa k oblasti Blízkého východu. Kniha není omezena na diplomatické styky, ale snaží se československou politiku vůči státům regionu vykreslit komplexně, tedy včetně vztahů vojenských a bezpečnostních aparátů, dodávek zbraní, výcviku a vyzbrojování příslušníků protikoloniálních hnutí či opozičních skupin. Autoři vyvracejí několik v české i zahraniční literatuře rozšířených dezinterpretací. Kniha je významným příspěvkem k poznání zahraniční politiky sovětského satelitu k citlivé oblasti světa a v mnoha ohledech přináší také podstatné informace přímo o zahraniční politice Sovětského svazu.

Brož., 394 stran, ISBN 978-80-86506-76-0

Cena 230 Kč

Petr Zídek, Karel Sieber Československo a subsaharská Afrika v letech 1948–1989

Brož., 322 stran, ISBN 80-86506-58-4

Cena 197 Kč